

SUD BOSNE I HERCEGOVINE

СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

BILTEN SUDSKE PRAKSE

Broj 15/2025

BILTEN SUDSKE PRAKSE

IZDAVAČ: SUD BOSNE I HERCEGOVINE

ZA IZDAVAČA: Minka Kreho, v.d. predsjednika Suda BiH

UREĐIVAČKI ODBOR: Sudija Hilmo Vučinić, glavni i odgovorni urednik

Sudija Vesna Trifunović, zamjenik glavnog i odgovornog urednika

Sudija Redžib Begić

Sudija Staniša Gluhajić

Sudija Minka Kreho

Sudija Šaban Maksumić

Sudija Zvezdana Antonović

Sudija Jadranka Brenjo

Sudija Željka Krmek

SEKRETAR UREĐIVAČKOG ODBORA

Ena Granić Čizmo, pravna savjetnica Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine

Tehnički saradnici Uređivačkog odbora:

Emira Hodžić, registrar Suda Bosne i Hercegovine

Elma Čorbadžić, zamjenica rukovodioca Pravnog odjela Suda Bosne i Hercegovine

Milica Pranjić, pravna savjetnica Sekretarijata Suda Bosne i Hercegovine, upravna oblast

Lektor: Lejla Karović

Štampa: Štamparija Fojnica d.o.o.

Tiraž: 150

© Sud BiH, u Sarajevu. Sva prava su pridržana. Ovo izdanje je interna publikacija Suda Bosne i Hercegovine i elektronski je dostupna na službenoj veb-stranici Suda Bosne i Hercegovine.

SADRŽAJ

UVOD	5
I. KRIVIČNA OBLAST	7
1. NEDOZVOLJENA TRGOVINA ORUŽJEM, VOJNOM OPREMOM I PROIZVODIMA DVOJNE NAMJENE	9
1.1 UVOD	9
1.2 MEĐUNARODNI OKVIR.....	10
1.3. DOMAĆI OKVIR	12
1.4 DRŽAVNI NIVO	12
1.5 SUDSKA PRAKSA SUDA BOSNE I HERCEGOVINE.....	19
II UPRAVNO PRAVO	41
1. DRŽAVNA POMOĆ U PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE.....	43
1.1 UVOD	43
1.2 KONTROLA I PRAVILA.....	44
1.3 ODREDBE ZAKONA O SISTEMU DRŽAVNE POMOĆI U BIH	44
1.4 KLJUČNI ASPEKTI POSTUPKA	45
1.5 KRITERIJI ZA OCJENU USKLAĐENOSTI	46
1.6 RJEŠENJA VIJEĆA ZA DRŽAVNU POMOĆ	48
1.7 SUDSKA PRAKSA SUDA BIH.....	65
1.8 SUDSKA PRAKSA EU	79
2 PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I USTAVNOG SUDA BIH KOD PROCJENE STVARNOG RIZIKA ZA POVREDU ČLANA 2. I 3. EK U POSTUPCIMA AZILA I PROTJERIVANJA STRANIH DRŽAVLJANA.....	87
2.1 PRAVO NA ŽIVOT	88
2.2 ZABRANA MUČENJA.....	88
2.3 MUČENJE/TORTURA.....	89

2.4 NEČOVJEČNO ILI PONIŽAVAJUĆE POSTUPANJE	89
2.5 REFERENTNA SUDSKA PRAKSA.....	90
2.6 ZAKLJUČAK	94
III. OSTALO	95
1. UMJETNA INTELIGENCIJA I PRAVOSUĐE U BOSNI I HERCEGOVINI IZMEĐU MODERNIZACIJE, ETIKE I IZAZOVA.....	97
1.1 PRIKAZ PANELA ODRŽANOG U SUDU BOSNE I HERCEGOVINE POVODOM EVROPSKOG DANA PRAVDE 2025. GODINE	97
1.2 UVOD	97
1.3 CENTRALNI DIO PANELA.....	99
1.4. ZAKLJUČAK	106
2 ANALIZA KRITERIJA ZA OCJENU SLOŽENOSTI PREDMETA	107

Poštovani čitaoci,

Pred vama je novi tematski broj Biltena Suda Bosne i Hercegovine, u kojem su objedinjene odabrane pravne teme iz različitih oblasti prava, a koje su u proteklom periodu bile u fokusu sudske prakse, stručne javnosti i šireg društvenog interesa. Cilj ovog izdanja je da, kroz prikaz sudske prakse, stručne osvrte i analize, doprinese boljem razumijevanju složenih pravnih pitanja s kojima se Sud Bosne i Hercegovine susreće u svom radu.

U dijelu koji se odnosi na krivičnu oblast, centralna tema ovogodišnjeg Biltena posvećena je krivičnom djelu nedozvoljene trgovine oružjem, vojnom opremom i proizvodima dvojne namjene. Riječ je o temi koja ima poseban značaj, kako sa aspekta unutrašnje bezbjednosti, tako i u kontekstu međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine. Odabrana tema obrađena je kroz relevantne aspekte sudske prakse i primijenjene pravne standarde, imajući u vidu složenost dokazivanja, specifičnosti normativnog okvira i šire implikacije koje ovakva krivična djela imaju na bezbjednosni i pravni poredak.

Upravna oblast u ovom broju Biltena obrađena je kroz dvije tematske cjeline. Prva se odnosi na državnu pomoć u pravu Bosne i Hercegovine, kao institut koji ima ključnu ulogu u očuvanju tržišnog takmičenja i obezbjeđivanja jednakih uslova za učesnike na tržištu. Državna pomoć podrazumijeva svaku mjeru kojom tijela javne vlasti, korišćenjem javnih sredstava, određenim privrednim subjektima ili sektorima daju ekonomsku prednost, čime se narušava ili prijeti narušavanju tržišne konkurencije. U tom kontekstu, tema je sagledana i u svjetlu pravne stečevine Evropske unije, naročito definicije sadržane u članu 107. stav 1. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, s ciljem ukazivanja na standarde i principe koji su relevantni i za pravni sistem Bosne i Hercegovine.

Druga tema iz oblasti upravnog prava posvećena je praksi Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u procjeni stvarnog rizika od povrede članova 2. i 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima u postupcima azila i protjerivanja stranih državljana. Poseban akcenat stavljen je na standarde koji se primjenjuju prilikom ocjene postojanja stvarnog rizika, s obzirom na apsolutnu prirodu zabrane mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, kao i obavezu države da obezbijedi djelotvornu zaštitu prava na život. Ova tema ima naročit značaj zbog stalnih geopolitičkih promjena, a takođe i praksa pokazuje da se zahtjevi tražioca sudske zaštite zasnivaju na drugačijim ličnim okolnostima u odnosu na one u dosadašnjoj praksi. Stoga se ovaj rad bavi procjenom stvarnog rizika za povrede kojima mogu biti izloženi pripadnici takozvanih rizičnih grupa.

U dijelu Biltena posvećenom ostalim temama, posebna pažnja usmjerena je na pitanje umjetne inteligencije i pravosuđa u Bosni i Hercegovini, kroz prizmu modernizacije, etičkih dilema i izazova koje primjena savremenih tehnologija nosi sa sobom. Ova tema obrađena je kroz prikaz panela održanog u Sudu Bosne i Hercegovine povodom obilježavanja Evropskog dana pravde 2025. godine, na kojem su razmatrani potencijali i ograničenja primjene umjetne inteligencije u pravosuđu, uz poseban osvrt na očuvanje nezavisnosti sudija, transparentnosti postupaka i zaštite osnovnih prava.

Konačno, u ovom broju Biltena dat je i stručni osvrt na analizu kriterija za ocjenu složenosti predmeta prema Državnoj i revidiranoj strategiji za procesuiranje ratnih zločina, imajući u vidu značaj pravilne kategorizacije predmeta za efikasno i pravovremeno procesuiranje ratnih zločina. Ova tema je obrađena s ciljem boljeg razumijevanja kriterijuma koja primjenjuje Sud Bosne i Hercegovine u svom radu.

I. KRIVIČNA OBLAST

Hilmo Vučinić, sudija Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine,

Ena Granić Čizmo, pravna savjetnica u Pravnom odjeljenju Suda Bosne i Hercegovine

1. NEDOZVOLJENA TRGOVINA ORUŽJEM, VOJNOM OPREMOM I PROIZVODIMA DVOJNE NAMJENE¹

1.1. UVOD

Nedozvoljena trgovina oružjem zahtijeva svestran pristup u borbi, s obzirom na to da je isto vrlo često dio šireg i većeg fenomena koji poprima okvire i organizovanog kriminala na međunarodnom nivou. Prilikom izrade ovog rada, uzeto je u obzir i da su rezultati komparativnih istraživanja u vezi s krivičnim djelima koji se tiču nedozvoljene proizvodnje, držanja, nošenja i prometa oružja i eksplozivnih materija, ukazala na aktuelnost nesmanjenog intenziteta. Vatreno oružje i eksplozivne materije, usljed svoje višefunkcionalne upotrebe, odnosno zloupotrebe, predstavljaju konstantnu prijetnju po pravne i političke sisteme, kako na unutrašnjem tako i na međunarodnom planu. Pri tome, isto nerijetko poprima obrise organizovanog kriminala, pri čemu je širenje i nezakonita trgovina vatrenim oružjem preko granica ozbiljno međunarodno krivično djelo koje podstiče kriminalne i terorističke aktivnosti širom svijeta.

Nezakoniti tokovi vatrenog oružja, pored navedenog, podstiču nasilan pristup u postizanju ciljeva, uključujući podržavanje nezakonitih preduzeća, njihovoj zaštiti od konkurencije i omogućavanju različitih zločina. Navedeno ima direktan odraz i na druga krivična djela, po svojoj prirodi nasilnička, kao što su npr. ugrožavanje opšte bezbjednosti i nasilje u porodici. Nezakonito vatreno oružje utiče i na oblasti kriminala, poput trgovine drogom i ljudima putem prinude i zastrašivanja. Legalna nabavka vatrenog oružja u jednoj zemlji, koristi se kako bi ga ilegalno prevezlo u druge zemlje u svrhu svojih kriminalnih aktivnosti ili dalje distribucije.

Problematika koja je prisutna u Bosni i Hercegovini jeste mnoštvo zakona i propisa iz ove oblasti, te činjenica da se isto proteže od državnog do kantonalnog nivoa.

¹ Ovaj rad je dio publikacije „Sudska praksa u predmetima koji se odnose na vatreno oružje” u izdanju UNDOC-a iz 2024. godine.

1.2. MEĐUNARODNI OKVIR

Bosna i Hercegovina se ratifikovanjem konvencije un-a protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i pripadajućih protokola obavezala da će svojim zakonima ne samo spriječiti vršenje ove vrste kriminala, nego i preuzela niz obaveza u odnosima sa drugim državama u prihvaćanju i provođenju standarda i kriterija proisteklih iz konvencije i protokola.

Relevantni protokoli i ugovori:

- Protokol protiv nezakonite proizvodnje i trgovine vatrenim oružjem, njegovim dijelovima, komponentama i streljivom koji je usvojen od Opšte skupštine Ujedinjenih naroda, uz Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv međunarodnog organizovanog kriminala.
- Ugovor o trgovini oružjem (članovi 15. i 16. Ugovora propisuju i pružanje pravne pomoći u pogledu mjera koje se sprovode u skladu s ovim Ugovorom). Konvencija o zabrani upotrebe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protivpješadijskih mina i o njihovom uništenju (skraćeno se ova Konvencija još naziva i Otavska konvencija).
- Konvencija o kasetnoj municiji (*Convention on Cluster Munitions – CCM*).
- Konvencija o zabrani ili ograničenju upotrebe određenog konvencionalnog oružja koje se smatra izuzetno opasnim (izaziva velike traumatske učinke) ili je neselektivnog djelovanja. [Obično se ova konvenciju naziva skraćeno Konvencija o određenom konvencionalnom oružju, a poznata je i kao Konvencija o nehumanom oružju (engl. *Inhumane Weapons Convention*)].
- Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja.
- Ugovor o neširenju nuklearnog oružja (NPT).
- Konvencija o zabrani razvijanja, proizvodnje, gomilanja i korišćenja hemijskog naoružanja i njegovog uništenja (CWC).
- Konvencija o zabrani razvijanja, proizvodnje i skladištenja bakteriološkog (biološkog) i toksičnog oružja i o njihovom uništenju (BTWC).

Bosna i Hercegovina je 1.4.2008. godine pristupila Protokolu protiv nezakonite proizvodnje i trgovine vatrenim oružjem, njegovim dijelovima i municijom. Takođe, Bosna i Hercegovina je potpisala i ratifikovala *Arms Trade Treaty* (u daljem tekstu: ATT), globalni Sporazum o trgovini oružjem kojim se utvrđuju najviši zajednički međunarodni standardi za uvoz, izvoz i transfer konvencionalnog oružja.

Protokol UN-a o vatrenom oružju, član 5. stav 1., predviđa da svaka država članica treba

da usvoji takve zakonodavne i ostale neophodne mjere, kako bi se kao krivično djelo okvalifikovale sljedeće radnje kada se izvrše sa namjerom: (i) nezakonita proizvodnja vatrenog oružja, njegovih dijelova, komponenti i municije; (ii) nezakonit promet vatrenim oružjem, njegovim dijelovima, komponentama i municijom; (iii) falsifikovanje ili nezakonito brisanje, uklanjanje ili promjena oznaka na vatrenom oružju koje su predviđene u članu 8. ovog Protokola.

Na osnovu definicije neovlašćene proizvodnje iz člana 3(d). Protokola, propisana su tri obavezna krivična djela u vezi s neovlašćenom proizvodnjom vatrenog oružja, njegovih dijelova, komponenti i municije kao što je predviđeno članom 5. Protokola, a koje su sve države članice obavezne da usvoje:

1. Proizvodnju ili sklapanje vatrenog oružja bez označavanja vatrenog oružja;
2. Proizvodnju ili sklapanje od dijelova i komponenti koji su nezakonito nabavljeni; i
3. Proizvodnju ili sklapanje bez licence ili dozvole nadležnih organa.

Konkretna svrha ovih odredbi je preventivno djelovanje da bi se spriječilo kršenje osnovnih zahtjeva Protokola u pogledu uvoza, izvoza i praćenja, tako što će se proizvodnja svih dijelova i komponenti vatrenog oružja izvršiti i njihov izvoz obaviti prije sklapanja u gotov proizvod; tako da se preduprijedi tajna proizvodnja vatrenog oružja, bez ovlašćenja nadležnih organa, i tako što će proces proizvodnje podrazumijevati stavljanje oznaka dovoljnih za praćenje vatrenog oružja.

Neovlašćeni promet je obavezno krivično djelo utvrđeno u Protokolu UN-a o vatrenom oružju. Član 3. podstav (e) Protokola propisuje dva specifična krivična djela u vezi s neovlašćenim prometom: (1) svako premještanje vatrenog oružja, njegovih dijelova, komponenti i municije sa ili preko teritorije jedne države članice na teritoriju druge države članice bez zakonskog odobrenja; i (2) svako premještanje vatrenog oružja, njegovih dijelova, komponenti i municije sa ili preko teritorije jedne države članice na teritoriju druge države članice ukoliko vatreno oružje nije označeno u skladu sa članom 8. Protokola. Neovlašćeni promet je definisan članom 3(e) kao svaki uvoz, izvoz, nabavka, prodaja, isporuka, premještanje ili transport vatrenog oružja i njegovih dijelova, komponenti i municije, s teritorije ili preko teritorije jedne države članice na teritoriju druge države članice, u slučaju da jedna od tih država to nije odobrila u skladu sa odredbama Protokola ili ukoliko vatreno oružje nije označeno u skladu sa članom 8. Protokola.

1.3. DOMAĆI OKVIR

Bosna i Hercegovina je postigla određeni nivo pripremljenosti u oblasti zajedničke vanjske, bezbjednosne i odbrambene politike², te podržava sve mjere i instrumente EU za prevenciju sukoba. Što se tiče neširenja³ oružja, Bosna i Hercegovina još se nije pridružila međunarodnim kontrolnim režimima kao što su Sporazum iz Vasenara, Australijska grupa, Režim kontrole raketne tehnologije i Grupi nuklearnih dobavljača. Kada je u pitanju trgovina konvencionalnim naoružanjem, vojnom opremom i robom s dvojnog namjenom, cjelokupan zakonski i institucionalni okvir zemlje uglavnom je usklađen s *acquisem* EU. Potrebna su dalja poboljšanja u pogledu režima praćenja vojne opreme koja se proizvodi i kojom se trguje unutar zemlje ali je Bosna i Hercegovina potpisnica Konvencije o hemijskom oružju i usvojila je propise za njenu provedbu, zajedno sa koordinacionim tijelom na državnom nivou. Što se tiče malog i lakog oružja, Bosna i Hercegovina provodi Regionalnu mapu puta za 2018. godinu i Strategiju i Akcioni plan za period 2021-2024.

1.4. DRŽAVNI NIVO

- *Krivični zakon Bosne i Hercegovine (Sl. glasnik BiH, br.3/03, 32/03, ispr. 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15 i 30/18)*

Član 193. (Neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe)

(1) Ko uvozi, izvozi, provози ili posreduje u prometu oružja ili vojne opreme bez dozvole propisane zakonom Bosne i Hercegovine ili u suprotnosti s međunarodnim pravom, ili ko daje krive podatke ili propusti prikazati činjenice u postupku davanja dozvole u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine, ili ko propusti u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine registrovati ugovor u vezi sa oružjem ili vojnom opremom, kazniće se kaznom zatvora od najmanje tri godine.

(2) Ko počini krivično djelo iz stava (1) ovog člana u vezi s proizvodima, računarskim programima ili tehnologijom koji se mogu upotrijebiti u vojne svrhe, kazniće se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

² Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023. - BHS prijevod (002).pdf (europa.eu)

³ Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023. - BHS prijevod (002).pdf (europa.eu)

(3) Ko organizuje grupu ljudi u cilju počinjenja krivičnog djela iz stava (1) ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(4) Ko počini krivično djelo iz stava (1) ovog zakona iz nehata, kazniće kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(5) Ko počini krivično djelo iz stava (2) ovog člana iz nehata, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(6) Oružje, vojna oprema, proizvodi dvojne upotrebe, kao i sredstva za njihov prevoz ili rasturanje, oduzeće se.

Nezakoniti promet oružjem ili vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe predstavlja opasnost za mir i bezbjednost svake države i međunarodne zajednice u cjelini. Istovremeno, takav promet oružjem ili vojnom opremom omogućava njegovim nosiocima sticanje značajnih prihoda, koji oni potom mogu usmjeravati u druge kriminalne aktivnosti ali i u redovne finansijske i poslovne tokove i djelatnosti i na taj način vršiti destabilizaciju država i međunarodne zajednice. Kriminalizacijom nezakonitog prometa oružjem ili vojnom opremom štiti se mir i stabilnost svake države i međunarodne zajednice u cjelini.

Krivično djelo iz stava 1. citiranog člana čini onaj ko uvozi, izvozi, prevozi ili posreduje u prometu oružja ili vojne opreme bez dozvole propisane zakonom BiH ili u suprotnosti s međunarodnim pravom, ili ko daje krive podatke ili propusti prikazati činjenice u postupku davanja dozvole u skladu sa zakonom BiH, ili ko propusti u skladu sa zakonom BiH registrovati ugovor u vezi oružja ili vojne opreme.

Krivično djelo iz stava 2. čini onaj ko učini krivično djelo iz stava 1. ovog člana u pogledu proizvoda, računarskih programa ili tehnologije koje se mogu upotrijebiti u vojne svrhe. Radi se, o kriminalizaciji neovlašćenog prometa proizvodima dvojne upotrebe.

Krivično djelo iz stava 3. čini onaj ko organizuje grupu ljudi u cilju učinjenja krivičnog djela iz stava 1. ovog člana. Djelo se prema njegovom zakonskom određenju ograničava na samo organizovanje grupe ljudi u cilju učinjenja djela iz stava 1. Za postojanje djela iz stava 3. zakon ne traži i da je organizovana grupa ljudi učinila djelo iz stava 1. Stoga će, u slučaju sudjelovanja u učinjenja krivičnog djela iz stava 1. ovog člana, organizator, osim za krivično djelo iz stava 1. odgovarati i za krivično djelo iz stava 3. ovog člana.

Predmetno krivično djelo je blanketnog karaktera, odnosno sadrži blanketnu dispoziciju koja upućuje na međunarodno pravo ili zakon BiH kojim se propisuje postupak uvoza, izvoza i posredovanja u prometu oružja ili vojne opreme i proizvoda dvojne namjene i da bi se mogla primijeniti potrebno je upotpuniti normama zakona BiH ili međunarodnog prava.

Relevantni Zakoni BiH su:

- *Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i roba posebne namjene* („Službeni glasnik BiH“, broj 53/2016);
- *Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa roba dvojne namjene* („Službeni glasnik BiH“, br. 53/16);

Prema članu 31. oba navedena zakona, prestao je da važi Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe i usluga od strateške važnosti za bezbjednost Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 103/09).

Ova činjenica je bitna s obzirom na vrijeme učinjenja krivičnog djela, budući da stupanjem na snagu ranije važećeg Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe i usluga od strateške važnosti za bezbjednost Bosne i Hercegovine (objavljen u „Službenom glasniku BiH“, broj 103/09 od 30. 12. 2010. godine) prestaje važiti Zakon o izvozu i uvozu oružja i vojne opreme i kontrole uvoza i izvoza proizvoda dvojne namjene („Službeni glasnik BiH“, br. 5/03 i 33/03 i 14/05).

- *Zakon o kontroli kretanja oružja i vojne opreme* („Službeni glasnik BiH“, br. 53/09 i 22/16).
- *Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme* („Službeni glasnik BiH“, br. 9/04 i 25/09).

U svom prvom dijelu, dispozicija ovog krivičnog djela upućuje i na međunarodno pravo budući da određuje da krivično djelo čini i onaj ko uvozi, izvozi, prevozi ili posreduje u prometu oružja ili vojne opreme u suprotnosti s međunarodnim pravom. Prema obrazloženju Zakona o izmjenama i dopunama KZ BiH, kojim je u tom dijelu dopunjena odredba stava 1. ovog člana, cilj te dopune je omogućavanje u bosanskohercegovačkom krivičnom pravu direktne provedbe odluka UN-a o embargu na promet oružja.

Zakonom o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i robe posebne namjene, kao i *Zakonom o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe dvojne namjene* propisani su način i uslovi pod kojima se može vršiti uvoz, izvoz i tranzit oružja i

vojne opreme, definisano je šta se smatra oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne namjene, utvrđen je organ nadležan za izdavanje dozvole za uvoz, izvoz, tranzit i posredovanje u prometu oružjem i vojnom opremom te proizvoda dvojne namjene ili za promet usluga vezanih za oružje i vojnu opremu i uslovi pod kojima se mogu izdavati te dozvole kao i druga bitna pitanja koja se tiču uvoza i izvoza oružja i vojne opreme te proizvoda dvojne namjene.

Dozvolu za navedene radnje izdaje Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa dok za tranzit dozvolu izdaje Ministarstvo bezbjednosti BiH, sve u skladu sa Zakonom o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i robe posebne namjene i Zakonom o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe dvojne namjene.

Navedenim zakonima se propisuje i postupak davanja dozvole, pa lice koje u tom postupku da netačne podatke ili prikrije određene činjenice (kako bi ishodio dozvolu) čini predmetno krivično djelo koje je učinjeno samim preduzimanjem radnje, pri čemu nije potrebno da je tim radnjama doveden u zabludu organ nadležan za izdavanje dozvola (drugi oblik krivičnog djela iz stava 1. člana 193. KZ BiH). Predmetno krivično djelo čini i onaj ko propusti u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine registrovati ugovor u vezi s oružjem ili vojnom opremom (treći oblik krivičnog djela iz stava 1. člana 193. KZ BiH). Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH vodi Registar lica za obavljanje vanjskotrgovinskog prometa robe dvojne namjene i Registar lica vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i robe posebne namjene.

Vanjskotrgovinski promet:

Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i robe posebne namjene u članu 2. propisuje izuzetak od primjene, na način da:

- Uvoz, izvoz, tranzit i posredovanje mora biti na komercijalnoj osnovi tako da su izuzeti od primjene zakona BiH vojne, policijske misije ili promet u skladu sa odlukama Savjeta bezbjednosti UN-a, OEBS-a i mirovne operacije.

Takođe, ovaj Zakon u članu 3. definiše i sljedeće pojmove:

- Uvoz podrazumijeva carinskim propisima uređen carinski postupak prema kojem oružje, vojna oprema i roba posebne namjene, te usluge u vezi s oružjem i vojnom opremom trajno ili privremeno ulaze na carinsko područje Bosne i Hercegovine, (član 3. tač. c) Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i roba posebne namjene).

- Uvoznik prema članu 3. tač. d) istog Zakona može biti samo pravno lice.
- Usluge podrazumijevaju aktivnosti koje se odnose na oružje i vojnu opremu, a koje se obavljaju za podršku istraživanju, razvoju, proizvodnji, montaži, rukovanju, održavanju, popravci, remontu, modernizaciji, te aktivnosti obuke koja se odnose na rad opreme, uključujući i konsultacije u usmenoj, pisanoj i elektronskoj formi; Usluge se takođe mogu uvoziti i izvoziti. (Potreba za dopunom člana 193. stav 1. KZ BiH).
- Izvoz podrazumijeva carinskim propisima uređen carinski postupak prema kojem oružje, vojna oprema i roba posebne namjene, te usluge u vezi s oružjem i vojnom opremom trajno ili privremeno napuštaju carinsko područje Bosne i Hercegovine. Izvoz uključuje i ponovni izvoz (reeksport) prema kojem oružje, vojna oprema i roba posebne namjene, prethodno uvezeni na carinsko područje BiH, napuštaju carinsko područje Bosne i Hercegovine, ali ne uključuje tranzit (član 3. tač. a) istog Zakona). Izvoznik prema članu 3. tač. b) istog Zakona može biti samo pravno lice.
- Tranzit podrazumijeva carinskim propisima uređen carinski postupak prema kojem se oružje i vojna oprema prevozi preko carinskog područja Bosne i Hercegovine; (član 3. tač. j) istog Zakona).
- Brokering (posredovanje) podrazumijeva pregovaranje ili ugovaranje poslova za kupovinu, prodaju ili nabavku oružja, vojne opreme i usluga iz jedne strane zemlje u drugu stranu zemlju, te prodaju i kupovinu oružja, vojne opreme i usluga radi prenošenja iz jedne strane zemlje u drugu stranu zemlju. Pomoćne usluge, kao što su transport, finansijske usluge, osiguranje ili reosiguranje, oglašavanje ili reklamiranje, ako se obavljaju u okviru registrovanih djelatnosti, ne smatraju se brokeringom; (član 3. tačka h) istog Zakona).
- Broker podrazumijeva pravno lice sa sjedištem na teritoriji Bosne i Hercegovine koje se bavi brokerskim uslugama i koje je upisano u Registar Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH.

Dakle, ako se sagleda suština i analiza ovog krivičnog djela može se zaključiti sljedeće:

- Istim se štiti mir i bezbjednost BiH a time i evropske i međunarodne zajednice.
 - Počinilac može biti fizičko i pravno lice.
 - Može biti učinjeno s umišljajem ili iz nehata.
 - Radnje izvršenja su alternativno određene i mogu se podijeliti u tri oblika:
- i) *Ko uvozi, izvozi, prevozi ili posreduje u prometu oružja ili vojne opreme (i proizvoda dvojne upotrebe) bez dozvole propisane zakonom Bosne i Hercegovine ili u suprotnosti s međunarodnim pravom;*

- ii) *Ko daje krive podatke ili propusti prikazati činjenice u postupku davanja dozvole u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine;*
- iii) *Ko propusti u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine registrovati ugovor u vezi s oružjem ili vojnom opremom.*

Oružje, vojna oprema i roba posebne namjene:

- Član 1. tač. 34. KZ BiH, propisuje: „*Oružje i vojna oprema su predmeti i sredstva navedeni u Zakonu o proizvodnji, uvozu i izvozu oružja i vojne opreme.*”

- Naoružanje i vojna oprema su oružana, ubojna i tehnička sredstva, te sredstva i sastavni dijelovi namijenjeni za opremanje, upotrebu, rukovanje, čuvanje, skladištenje, održavanje i nadzor oružanih, ubojnih i tehničkih sredstava, iz pozicije na najnovijoj „Zajedničkoj listi vojne opreme obuhvaćenoj Pravilima ponašanja Evropske unije o postupanju kod izvoza oružja“, koja je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 9/03. (Član 2. Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme „Sl. glasnik“, br. 09/04 i 25/09). Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine utvrdilo je ažuriranu Zajedničku listu oružja i vojne opreme („Službeni glasnik BiH“, broj 64/2019).

- Odredbe člana 1. (osnovni pojmovi), člana 193. KZ BiH kao i odredbe Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme ne obuhvataju robu posebne namjene koja se razlikuje od robe dvojne namjene, zbog čega je potrebno da se odredba člana 193. KZ BiH, dopuni na način da se radnja izvršenja ovog krivičnog djela (pored oružja, vojne opreme i proizvoda dvojne namjene) odnosi i na robu posebne namjene.

- Oružje i vojna oprema podrazumijevaju sve stavke navedene na Zajedničkoj vojnoj listi Evropske unije, koja sadrži opremu obuhvaćenu Zajedničkim stavom Savjeta Evropske unije 2008/944/CFSP, kojim se utvrđuju zajednička pravila postupanja pri kontroli izvoza vojne tehnologije i opreme. (član 3. tačka e) Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i roba posebne namjene).

- Robu posebne namjene čini sva nevojna roba za komercijalne svrhe koja može ugroziti bezbjednost Bosne i Hercegovine navedena u Listi robe posebne namjene (član 3. tač. f) istog Zakona).

- Robe posebne namjene zbog svojih karakteristika mogu ugroziti život i zdravlje

ljudi, materijalna dobra i okoliš, odnosno bezbjednost Bosne i Hercegovine, te je stoga potrebno pribavljanje isprave za vanjskotrgovinski promet ovih roba.

Proizvodi dvojne namjene:

Radnja izvršenja iz stava 2. člana 193. KZ BiH odnosi se na proizvode dvojne namjene.

Roba dvojne namjene podrazumijeva sve stavke navedene na Listi robe dvojne namjene, uključujući softver i tehnologiju, koja se može koristiti i u civilne i u vojne svrhe, te robu koja može biti upotrijebljena u neeksplozivne svrhe, ali i koja na bilo koji način može pomoći u proizvodnji nuklearnog oružja ili drugih nuklearnih eksplozivnih naprava; (član 3. tačka a) Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe dvojne namjene).

Lista robe dvojne namjene podrazumijeva sve stavke navedene na relevantnoj Listi stavki dvojne namjene (*List of Dual-Use Items*) Evropske unije; (član 3. tač. b) istog Zakona).

Krajnja vojna namjena podrazumijeva ugradnju u robu vojne namjene, upotrebu za proizvodnju, ispitivanje, razvoj, održavanje ili analizu robe vojne namjene i upotrebu bilo kojeg nedovršenog proizvoda za proizvodnju robe vojne namjene; (član 3. tačka c) istog Zakona).

Izvoz, uvoz, posredovanje, prevoz se definiše identično kao i za oružje i vojnu opremu, pri čemu izvoznik i posrednik može biti i fizičko lice. Jedina razlika je i što izvoz robe dvojne namjene još podrazumijeva prijenos softvera ili tehnologije putem elektronskih medija, uključujući prijenos putem telefaksa, telefona, elektronske pošte ili bilo kojim drugim elektronskim sredstvima na odredište izvan Bosne i Hercegovine; uključuje stavljanje na raspolaganje takvog softvera ili tehnologije u elektronskoj formi pravnim ili fizičkim licima ili partnerima izvan Bosne i Hercegovine. Izvoz, takođe, uključuje i usmeni prijenos tehnologije ako se tehnologija opisuje telefonom ili drugim elektronskim sredstvom; (član 3. tačka e) istog Zakona).

Primjer sa Zajedničke liste robe dvojne namjene:

- „Sistem *fly-by-light*” (7) označava primarni digitalni sistem za kontrolu leta koji upotrebljava povratnu vezu za upravljanje zrakoplovom tokom leta, čije su komande jedinicama/aktivatorima optički signali.

Primjer sa Liste roba posebne namjene:

a. revolveri i pištolji koji nisu obuhvaćeni u ML1. na Zajedničkoj listi oružja i vojne opreme, kao što slijedi:

1. poluautomatsko ili repetirajuće kratkocijevno vatreno oružje;
2. kratkocijevno oružje za pojedinačnu paljbu sa središnjim paljenjem;
3. kratkocijevno oružje za pojedinačnu paljbu s rubnim paljenjem; itd.

Ili primjer: PN 2.1. „Eksplozivi“, kako slijedi, i njihove smjese:

a. inicijalni (primarni) eksplozivi:

1. olovoazid CAS 13424-46-9;
2. srebroazid CAS 13863-88-2;
3. natrijazid CAS 26628-22-8;

Primjer sa Zajedničke liste oružja i vojne opreme:

- Oružje s glatkom cijevi kako slijedi:

1. Oružje s glatkom cijevi posebno konstruisano za vojnu uporabu;
2. Ostalo oružje s glatkom cijevi kako slijedi:

a. Potpuno automatsko oružje;

b. Poluautomatsko oružje ili oružje s kliznim mehanizmom punjenja (pumperice); itd.

- Zatim različiti hemijski ili biološki agensi za hemijsko ili biološko ratovanje itd.

Značajno je ukazati da će očigledno postojati potreba za vještakom koji posjeduje odgovarajuće stručno znanje ukoliko postoji sumnja da određene supstance, proizvodi, predmeti, sirovine ali i tehnologije i programi koji se javljaju u prometu predstavljaju vojnu opremu ili robu posebne ili dvojne namjene koja se nalazi na navedenim listama.

1.5. SUDSKA PRAKSA SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

PREDMET BROJ: S1 2 K 023181 19 Kž 2

Činjenice:

Prvostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine broj: S1 2 K 023181 18 K od 10.12.2018. godine optuženi E.K. oglašen je krivim da je radnjama iz tačke 1. izreke presude počinio krivično djelo neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom i proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 1. KZBiH u vezi sa članom 29. KZ

BiH, a radnjama iz tačke 2. izreke presude počinio krivično djelo nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz člana 371. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ FBiH, sve u vezi sa članom 53. KZ BiH. Istom presudom na osnovu člana 284. tačka c) ZKP BiH prvostepenom presudom optuženi A.K. oslobođen je optužbe da je počinio krivično djelo neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom i proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 1. KZ BiH.

Pred Apelacionim vijećem Suda BiH, povodom žalbi na prvostepenu presudu, pojavila su se određena pitanja značajna za praksu. Jedno od pitanja bilo je da li odredbe člana 371. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ FBiH (nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih naprava), konzumira krivično djelo iz člana 193. stav 1. KZ BiH (neovlašćen promet oružjem i vojnom opremom i proizvodima dvojne upotrebe), odnosno da li ova djela mogu istovremeno postojati.

Pitanje koje se pojavilo u odnosu na oslobađajući dio presude jeste da li je prvostepeni sud dao dovoljno razloga o odlučnim činjenicama zbog kojih je optuženog oslobodio od optužbe, odnosno da li su zaključci o nepostojanju svijesti i volje pravilni.

Iz obrazloženja:

„Samo onda kada se na zadovoljavajući način konkretni slučaj može krivičnopravno vrednovati kao jedno krivično djelo, tj. kada se na taj način može izraziti nepravo i krivica učinioca, opravdano je isključiti sticaj, dok će se u svim drugim slučajevima raditi o više krivičnih djela. Ako se navedeno ima u vidu, u ocjeni i krivičnopravnoj kvalifikaciji predmetnog slučaja, a posebno imajući u vidu kriminalni sadržaj i/ili kriminalnu količinu jednog i drugog krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret, ne bi trebalo biti sporno da se ovdje radi o dva posve samostalna i autonomna krivična djela. Naime, ako se ima u vidu ukupna količina i raznovrsnog oružja koje je nezakonito posjedovao i držao optuženi K. (različite automatske puške, plastični eksploziv, bombe, vojne bajonete, itd.), od koje količine mnogo toga uopšte nije bilo obuhvaćeno djelom iz člana 193. KZ BiH, onda nije sporno da krivično djelo iz člana 371. KZFBiH krivičnopravno egzistira kao samostalno krivično djelo i nalazi se u sticaju s navedenih djelom iz KZBiH, pa je stoga neosnovan već navedeni žalbeni prigovor da je ovo djelo konsumirano krivičnim djelom iz člana 193. KZBiH.”

„Kada je u pitanju umiješanost optuženog A.K., te odluku prvostepenog suda u pogledu istog, ovo vijeće nalazi prigovore Tužilaštva i u tom dijelu neosnovane. Naime u pobijanoj presudi, suprotno žalbenim prigovorima optužbe, posve se jasno i detaljno

obrazlaže odluka suda u odnosu na dokaze koje je optužba izvodila kada su u pitanju radnje koje su se optužnicom stavljale na teret ovom optuženom, kao pripadniku organizovane grupe. Tako u paragrafu 186, 187. te 188, 189. i 190. pobijane presude, prvostepeno vijeće detaljno obrazlaže da iz dokaza koje je izvelo Tužilaštvo nije moglo van razumne sumnje zaključiti da je optuženi A.K., radnje preuzimanja i čišćenja pušaka preduzeo s namjerom da ih, kako je to tvrdilo Tužilaštvo, pripremi za dalju prodaju, odnosno za međunarodni promet, na koji način bi učestvovao u izvršenju krivičnog djela. Posebno se cijenio sadržaj telefonskog razgovora koji je optuženi vodio sa svojim ocem iz kojeg jasno proizilazi da optuženom A.K. nije poznato gdje je njegov otac otišao, jer A. pita E. gdje se nalazi i o kakvom kamionu on priča, niti da je izvršio nabavku pušaka niti šta njegov otac sa navedenim puškama namjerava učiniti. Takođe, iz sadržine telefonskog razgovora proizilazi da je optuženi A.K. jasno stavio do znanja optuženom E.K. da ima posla, da mora završiti automobil golf koji trenutno popravlja, a potom ga odvesti nekom čovjeku, pri tome ne pokazujući bilo kakav interes u vezi spornog „željeza“ kako optuženi E.K. ustvari šifrovano naziva automatske puške koje je preuzeo od P.M. niti volju da učestvuje u krivičnopravnim radnjama svog oca „...*radi šta hoćeš, ja moram golfa predati...*“. Jednako tako niko od saslušanih svjedoka nije tvrdio da je optuženi A.K. bio uključen u bilo kakve krivičnopravne radnje njegovog oca. Stoga, kada se ima u vidu ovakva ocjena izvedenih dokaza, ovo vijeće konstatuje da žalbeni prigovori Tužilaštva kojim se osporava oslobađajuća presuda u odnosu na optuženog A.K. , nemaju uporište u činjeničnom stanju spisa predmeta, te da isti nisu dostatni da dovedu u pitanje ispravne i valjane zaključke prvostepenog vijeća.”

Zaključak:

U pogledu pitanja da li mogu paralelno postojati i krivično djelo neovlašćenog prometa i krivično djelo nedozvoljenog držanja oružja/eksplozivnih naprava, može se zauzeti stav o potpuno opravdano postojanja oba krivična djela na strani optuženog lica. Kako je vidljivo i iz citirane presude, razlozi za to su višestruko opravdano i samom teorijom krivičnog prava, a potom i činjeničnim pojedinostima koje karakterišu određeni predmet. U tom smislu, kako je i ovom predmetu slučaj, itekako je moguće da se ne prometuje kompletnim spornim predmetima koji su nelegalnom posjedu, pa bi u slučaju priklanjanja stavu da se radi samo o jednom djelu, neovlašćenog prometa, lice faktički bilo ekskulpirano odgovornosti za ogromne količine nelegalnog posjeda. Pri tome, treba uzeti u obzir da i kriminalno politički razlozi u potpunosti opravdavaju da se nelegalnom posjedu oružja da poseban značaj u sticaju sa neovlašćenim prometom, s obzirom na to da je posjed faktički prethodna radnja prometa, te da bi adekvatnim procesuiranjem i sankcionisanjem istog spriječile dalje razmjere prometovanja takvim predmetima. Zbog

toga isto mora imati svoje posebno mjesto u kriminalnoj količini te zasebnu sankciju. U prilog navedenom govori i činjenica da se u konkretnom slučaju radilo o većoj količini nelegalnog posjedovanja oružja, što je kvalifikovani oblik – veća količina. Iako presuda ne daje poseban osvrt na pojmovanje i tumačenje veće količina, iz činjeničnog supstrata je vidan kvantum takve količine [tri (3) okvira za automatsku pušku sa dva metka, okidač za EDK, dvadeset (20) metaka kalibra 7,9 mm, dvadeset i tri (23) metka kalibra 7,62 mm, jedan (1) vojni bajonet, jedna (1) automatska puška serijskog broja 86343 sa jednim (1) okvirom i jedanaest (11) metaka kalibra 7,62 mm, tri (3) okvira za automatsku pušku sa osamdeset i pet (85) metaka kalibra 7,62 mm, jedan (1) prigušivač ručne izrade, tri stotine osam (308) metaka kalibra 7,62 mm, stotinu osamdeset sedam (187) metaka kalibra 7,9 mm, tri (3) metka za lovačku pušku kalibra 16 mm, četiri (4) metka od kojih 1x7,65 mm, 1x7,62 mm, 2x 9 mm, jedna (1) automatska puška serijskog broja 316944 sa jednim praznim okvirom, dvadeset četiri (24) metka kalibra 7,9 mm, jedan (1) automat ručne izrade sa jednim modifikovanim okvirom bez municije, remenik lovački sa osamnaest (18) patrona municije za lovačku pušku, 9 puščanih metaka kalibra 7,9 mm, jedan (1) okvir za automatsku pušku sa dvadeset sedam (27) komada metaka kalibra 7,62 mm, jedan (1) metak kalibra 7,9 mm, jedan pancir crne boje bez balističkih ploča veličine XXL, jedna (1) cijev sa mehanizmom od PAP, jedna (1) ručna bomba crne boje, jedna (1) automatska puška bez okvira serijskog broja: 391431, jedna (1) automatska puška zv. „TOMSON“ ser. broja 578936, jedna (1) automatska puška bez okvira ser. broja 309973, jedna (1) automatska puška bez okvira serijskog broja 202364, jedna (1) automatska puška bez okvira ser. broja 385266, jedna (1) automatska puška serijskog broja 14863 sa jednim okvirom sa dvadeset pet (25) komada puščane municije 7,62 mm, jedna (1) automatska puška bez okvira serijskog broja 488656, stotinu (100) komada metaka 7,62 mm, dvadeset pet (25) komada metaka 7,65 mm, pet (5) okvira za automatsku pušku, četrdeset šest (46) metaka kalibra 7,62 mm, puščani okvir sa šest (6) metaka kalibra 45 mm, trinaest (13) komada metaka kalibra 45 mm, okvir za automatsku pušku sa četrnaest (14) metaka, jedan (1) okvir za automatsku pušku sa jedanaest (11) komada metaka, gasni pištolj marke „GROL OLP“ ser. broja EAP1620084 sa jednim (1) metkom u okviru, dva (2) metka – jedan puščani jedan pištoljski, deset (10) pištoljskih metaka kalibra 7,62 mm, jedan (1) metak za magnum 357, jedna (1) malokalibarska puška 2,2 mm ser. broja 24020 sa optikom, jedan (1) okvir od pištolja sa četiri (4) metka nepoznatog kalibra, četiri (4) komada plastičnog eksploziva mase po 250 grama u drvenoj kutiji i tri (3) ručne bombe.]

U pogledu drugog pitanja iz citirane presude, a koje se odnosi na obrazloženje svijesti drugog optuženog, Tužilaštvo BiH je u odnosu na oslobađajući dio presude podnijelo žalbu zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja jer smatra da nije jasan

zaključak prvostepenog vijeća u pogledu tačke 1. optužnice u vezi sa kojom navodi da ne postoji krivica optuženog A.K. za konkretnu tačku optuženja, dok Sud uopšte ne obrazlaže ovakvu odluku, osim što navodi da kod ovog optuženog nije postojala svijest, niti volja, te prvostepeno vijeće nije navelo razloge o odlučnim činjenicama zbog kojih je optuženog oslobodilo po navedenoj tački optužnice što rezultira da je sama presuda nejasna i protivrječna sama sebi. Iz telefonskih komunikacija je, prema tvrdnji tužioca, bilo vidljivo da optuženi A.K. vrlo dobro poznaje šifrovane izraze svoga oca prilikom razgovora o automatskim puškama što, po mišljenju Tužilaštva BiH, upućuje na zaključak da on zna šta njegov otac radi, te da je itekako uključen u sve te radnje. Međutim, suprotno tome, prvostepeni sud je očigledno jasno vodio računa o standardu van razumne sumnje koji mora dosegnuti za krivicu optuženog lica. Ako se analizuje ovaj dio presude, očigledno je da je žalba pogrešno prigovorila navodnim manjkavostima u pobijanoj presudi, pokušavajući preko određenih nedovoljno jakih dokaza da ojača svoj prijedlog, te u konačnici izdejtstvuje osuđujući presudu, pri čemu apsolutno zanemaruje da je prvostepeni sud takav način ocjene dokaza iznio u pobijanoj presudi, ali je u konačnici potpuno ispravno napravio distinkciju između dokaza koji na očigled pružaju osnov za osuđujuću presudu i standarda koji se moraju s tim primijeniti, nedozvoljavajući da subjektivizacija osjećaja krivice prevlada neophodnost poštovanja procesnih garancija optuženog.

...

Pored iznesenog, ovaj predmet je značajan i u dijelu stavova prvostepene presude, koja je potvrđena, u dijelu razmatranja zašto nije prihvaćena pravna kvalifikacija da su predmetne inkriminacije preduzete u sastavu grupe. U tom smislu značajan je sljedeći dio prvostepene presude koji ukazuje na manjkavosti u dokaznoj građi u kontekstu postojanja organizovane grupe:

Iz obrazloženja:

„Nasuprot navedenom, ocjenom provedenih dokaza, Sud nije mogao izvesti zaključak da je optuženi E.K. u svrhu izvršenja predmetnog krivičnog djela, kako je to tvrdilo Tužilaštvo, organizovao grupu ljudi koju su činili optuženi P.M., S.Ž. i A.K. S tim u vezi, Tužilaštvo je bilo u obavezi dokazati osnovne elemente grupe ljudi, odnosno postojanje najmanje tri lica koja su povezana radi izvršenja krivičnog djela kao i udio svakog od njih u izvršenju predmetnog krivičnog djela. Međutim, cijeneći dokaze koje je na ove okolnosti provelo Tužilaštvo BiH, Sud nije mogao zaključiti da su optuženi S.Ž. i A.K., na bilo koji način bili povezani sa E.K. u grupu s ciljem izvršenja navedenog krivičnog djela, odnosno da su isti bili pripadnici grupe koju je s ciljem vršenja krivičnog djela

organizovao optuženi E.K. Budući da je optuženog A.K. oslobodio od optužbe, Sud se u ovom dijelu presude neće baviti analizom dokaza i činjeničnim utvrđenjima koja se odnose na ovog optuženog već samo u odnosu na optuženog S.Ž.

U tom smislu, Sud je posebno cijenio iskaz svjedoka P.M. koji je na jasan i nedvosmislen način negirao bilo kakvu povezanost između optuženih E.K. i S.Ž., decidno navodeći da se oni nisu čak ni poznavali. Takođe, ovaj svjedok jasno je naveo da optuženom E.K. nikada nije rekao od koga je kupio četiri (4) automatske puške, niti je optuženom S.Ž. rekao za koga kupuje automatske puške, kao ni da iste kupuje radi njihovog daljeg prometa van granica BiH, iako je navedena činjenica bila poznata P.M. Da se optuženi E.K. i S.Ž. nisu međusobno poznavali niti na bilo koji način bili povezani u izvršenju navedenog krivičnog djela, potvrdili su i sami optuženi prilikom svjedočenja na glavnom pretresu⁴, jasno navodeći da su se upoznali tek kada im je u ovom postupku određena mjera pritvora. Sve navedene okolnosti po ocjeni Suda upućuju na nesumnjiv zaključak da između optuženih E.K. i S.Ž. nije postojala, kako je to tvrdilo Tužilaštvo, povezanost u cilju izvršenja predmetnog krivičnog djela. U prilog ovakvom zaključku Suda govori i činjenica da tokom primjene posebnih istražnih radnji nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija optuženog E.K., nije zabilježena niti jedna telefonska komunikacija ostvarena sa optuženim S.Ž., što dodatno potkrjepljuje zaključak Suda da između ovih optuženih nije postojala bilo kakva povezanost u cilju izvršenja krivičnog djela.

Dakle, činjenice da optuženi E.K. vrši kupovinu automatskih pušaka radi njihovog daljeg prometa van granica BiH, bile su poznate samo optuženom P.M., što je isti i potvrdio prilikom svjedočenja na glavnom pretresu, navodeći da je na zahtjev optuženog od S.Ž. kupio četiri (4) automatske puške i iste predao optuženom E.K. Takođe, ovaj svjedok je potvrdio i da mu je optuženi K. lično rekao da su mu navedene automatske puške potrebne radi daljeg prometa van granica BiH. U smislu člana 29. KZ BiH elementi saizvršilaštva su *zajedničko izvršenje krivičnog djela* (podrazumijeva učešće u radnji izvršenja, ali i u preduzimanju neke druge radnje koja je usko povezana s radnjom izvršenja, koja na odlučujući način doprinosi učinjenju krivičnog djela) i drugi element *zajednička odluka o djelu* pretpostavlja da na strani svakog saizvršioca postoji svijest i volja o izvršenju djela, svijest i volja da djeluju s drugima na ostvarenju zajedničkog kriminalnog cilja.

Cijeneći sve navedene činjenice i okolnosti, Sud je zaključio da je optuženi E.K. navedeno krivično djelo počinio u saizvršilaštvu sa P.M.

⁴ Iskazi optuženih S.Ž. i E.K. koje su dali u svojstvu svjedoka na glavnom pretresu.

S obzirom na navedeno, Sud nalazi da su se u radnjama optuženog E.K. koje su opisane u tački 1. izreke presude, stekla sva objektivna i subjektivna obilježja krivičnog djela neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 1. KZ BiH, a u vezi sa članom 29. KZ BiH. Stoga, Sud nije prihvatio pravnu kvalifikaciju od tužioca koji su iznijeti u optužnici i na glavnom pretresu da je optuženi E.K. svojim radnjama iz tačke 1. izreke presude počinio krivično djelo neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 1. u vezi sa stavom 3. KZ BiH, odnosno da je u smislu člana 1. stav 20. KZ BiH s ciljem izvoza i prevoza oružja i vojne opreme organizovao grupu ljudi koju su sačinjavali S.Ž. i A.K. zajedno sa P.M. Sem paušalne tvrdnje da je optuženi E.K. organizovao grupu ljudi u smislu člana 1. stav 20. KZ BiH i da su isti sačinjavali S.Ž., A.K. i P.M.”

PREDMET BROJ: KŽK-01/06

Činjenice:

Nakon provedenog pretresa pred Apelacionim vijećem Suda BiH, optuženi su presudom pod gore navedenim brojem (od 31.5.2006. godine), oglašeni krivim za krivično djelo nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz člana 371. stav 2. u vezi sa stavom 1. i članom 31. KZ FBiH, a sve u vezi sa članom 13. stav 2. tačka b) Zakona o Sudu BiH.

Jedno od pitanja koje je delegirano tokom pretresa pred Apelacionim vijećem jeste pitanje nadležnosti tog Suda. Međutim, odgovor na isto je direktno doveden u vezu sa samom količinom oružja koja je nabavljena (308 komada pušaka, 311 komada okvira za puške, 14 komada municije).

Takođe, jedno od pitanja je bilo da li je optuženi koji je vršio prevoz navedenog oružja saizvršilac u djelu, s obzirom na to da isto nije faktički pronađeno kod njega.

Iz obrazloženja:

„Najzad, prigovor odbrane drugooptuženog kojima se ukazuje da Sud BiH nije stvarno nadležan u predmetnoj krivičnoj stvari, vijeće je ocijenilo neosnovanim. Iako stoji tvrdnja da je riječ o krivičnom djelu koje spada u entitetsko krivično zakonodavstvo (čl. 371. KZFBiH), ovo vijeće je uspostavilo svoju nadležnost na temelju odredbi čl. 13. st. 2. tač. b) ZoSBIH, s obzirom da se radi o takvom djelu koje je zbog svojih štetnih posljedica poprimilo karakter djela iz tačke b) ove odredbe i koje je kao takvo „prešlo”

u korpus krivičnih djela na nivou Bosne i Hercegovine koja su u nadležnosti Suda BiH. Riječ je o tzv. uspostavljenoj nadležnosti koju je tom odredbom inaugurisao navedeni zakon, a prema kojoj se nadležnost Suda BiH proširuje i na krivična djela iz entitetskog krivičnog zakonodavstva, odnosno krivičnog zakonodavstva Brčko distrikta BiH, ukoliko ta djela mogu imati ozbiljne reperkusije ili štetne posljedice za privredu BiH, ili mogu izazvati druge štetne posljedice za BiH. Ovaj sud je, imajući u vidu količinu i karakter predmetnog oružja i municije koje su optuženi držali i spremali za prodaju, te činjenicu da je borba protiv ovakvih oblika kriminaliteta jedno od prioritarnih pitanja u ocjeni uslova koji se zahtijevaju za prijem BIH u Partnerstvo za mir, odnosno u vezi sa Sporazumom o stabilnosti i pridruživanju BiH Evropskoj uniji, našao da je predmetno krivično djelo, u čijem otkrivanju su učestvovali i policijske jedinice EUFOR-a, takvih razmjera da je, ili je moglo, proizvesti u smislu navedene odredbe”

...

„Pored toga, ne stoji ni tvrdnja da radnje drugooptuženog ne predstavljaju radnju izvršenja ovog krivičnog djela, pa da stoga na njegovoj strani nema ni saizvršilaštva kao oblika saučesništva u izvršenju krivičnog djela. Naime, teza odbrane da je predmetno oružje „nađeno” samo kod osuđenog H.S., u tom smislu nema posebne vrijednosti, jer činjenica da je oružje „nađeno” samo kod jednog od saizvršilaca ne znači da to oružje nisu nabavila i na to mjesto dovezla druga lica koja su zajednički sa „držaocem” oružja učestvovali u počinjenju krivičnog djela. Zapravo, kod ovog krivičnog djela „držanje vatrenog oružja” predstavlja drugi alternativno predviđen način njegovog izvršenja, dok prvi, odnosno primarni oblik ovog djela obuhvata one radnje koje je preduzeo upravo drugooptuženi, a to je radnja nabavljanja, koja po logici stvari uključuje i radnje prevoza koje je činio drugooptuženi i bez kojih izvršenje ovog djela ne bi moglo biti realizovano.”

Zaključak:

Navedeni predmet predstavlja konkretan primjer po dva osnova u materijalnom smislu predmetnog krivičnog djela. Naime, prije svega, iz činjeničnih pojedinosti količine oružja, kada se dovede u vezu sa obrazloženjem o nadležnosti državnog suda, jasna je reperkusija posjedovanja tolike količine oružja. Nadalje, po pitanju (sa)izvršilačke djelatnosti, vidljiv je osvrt na alternativne radnje izvršenja ovog krivičnog djela, gdje se iz obrazloženja krivice u odnosu na drugooptuženog, daje faktička prednost nabavljanju oružja, spram njegovog posjedovanja, gdje se takva radnja nabavljanja akcentira kao prethodna djelatnost, bez koje posjedovanja ne bi ni bilo.

PREDMET BROJ: X-KŽ-08/595

Činjenice:

Presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj: X-K-09/595 od 29.5.2009. godine, optuženi D.G. i R.G., oglašeni su krivim da su radnjama opisanim u tački I) izreke prvostepene presude počinili krivično djelo neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom, te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 1. KZ BiH, u vezi sa članom 29. KZ BiH. U skladu sa članom 49, 50. stav 1. tačka d), 58. i 59. KZ BiH.

Iz obrazloženja prvostepene presude:

„Odgovor na pitanje šta se smatra vojnom opremom Sud nalazi u odredbi člana 3. Zakona o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme iz koje nedvosmisleno slijedi da se **pod vojnom opremom podrazumijevaju sve pozicije na najnovijoj „Zajedničkoj listi vojne opreme obuhvaćene Pravilima ponašanja Evropske unije o postupanju kod izvoza oružja“**. Na Zajedničkoj listi, pod tačkom 9.1., navedena su „Borbena plovila i plovila (površinska, površinskih efekata, podvodna) posebno namijenjena ili modifikovana za ofanzivnu ili defanzivnu aktivnost, **bilo da jesu ili nisu prevedena u nevojnu svrhu, bez obzira na trenutno stanje ispravnosti ili operativno stanje**, i bez obzira na to da li sadrže ili ne sisteme za upotrebu oružja ili oklop, i kupole ili dijelove kupola za ovakva plovila. Budući da su uvezeni brodovi bili borbena plovila koja su u međuvremenu faktički prevedena u nevojne svrhe i van vojne upotrebe, Sud utvrđuje da se uvezeni rječni brodovi imaju smatrati vojnom opremom u smislu odredbe člana 193. stav 1. KZ BiH, za čiji uvoz je bila potrebna dozvola za uvoz, koju izdaje Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH (član 5. Zakona o uvozu oružja i vojne opreme). Polazeći od ovakvog činjeničnog i pravnog utvrđenja, Sud je izmijenio činjenični opis pod tačkom 1. optužnice tako da je unio kao terminološko pojašnjenje pojam „vojna oprema“ i izbacio kvalifikatorna svojstva brodova („vojni“).“

Krivična odgovornost:

Iz komentara odbrane optuženih Sud je zaključio da prigovori idu u pravcu postojanja stvarne zablude o svojstvima uvezenih brodova i pogrešne predstave o dozvoljenosti radnje uvoza bez dozvole nadležnog organa, što bi trebalo da vodi isključenju krivične odgovornosti. Sud nije prihvatio ove prigovore, imajući prije svega u vidu činjenicu da je prvooptuženi bivši visoki vojni oficir sa završenom Vojnom akademijom (penzionisani pukovnik), zbog čega su mu, kao građaninu vanprosječnih znanja i sposobnosti,

morala biti poznata svojstva vojne opreme, njen pravni režim i implikacije prevođenja u mirnodopske svrhe. Po mišljenju Suda, za vojna lica protivpravnost radnje uvoza brodova bivšeg sastava oružanih snaga bez dozvole može se smatrati očiglednom i opštepoznatom, pogotovo u prometu između zemalja koje su bile uključene u ratne sukobe. Drugooptuženoj, kao supruzi prvooptuženog i direktoru firme, koji odgovara za zakonito poslovanje, ove činjenice takođe nisu mogle ostati nepoznate. Naime, na osnovu iskaza saslušanih svjedoka B.M. i M.L. Sud utvrđuje da je većinu glavnih poslova oko uvoza faktički obavljao prvooptuženi, zbog čega je logično da je i suprugu upoznavao sa detaljima koji se tiču zakonitosti poslovanja, za šta je drugooptužena kao direktor i odgovorna. Sud utvrđuje da u konkretnom slučaju u odnosu na ove optužene ne postoje elementi isključenja krivične odgovornosti, odnosno da su preduzimajući radnje izvršenje bili svjesni svog djela i htjeli njegovo učinjenje.“

Pred Apelacionim vijećem Suda BiH postavilo se pitanje da li su optuženi uvezli predmetne brodove bez potrebne dozvole nadležnog ministarstva, smatrajući da ista nije potrebna, jer dozvola nije niti tražena od carinskih službenika, pa se postavlja pitanje da li su se optuženi nalazili u neotklonjivoj stvarnoj zabludi, budući da nisu bili svjesni zakonom propisanog obilježja krivičnog djela za koje se terete, odnosno nisu bili svjesni da uvoze predmetne brodove, bez dozvole propisane zakonom Bosne i Hercegovine, čime je isključena krivična odgovornost optuženih za krivično djelo za koje se terete.

Iz obrazloženja drugostepene presude:

„Prema tome, nije utvrđeno da su optuženi bili upozoreni od strane zaposlenih u carinskoj službi u carinskim organima u Brčkom i Gradišci da im je za uvoz predmetnih brodova, pored dozvola koje su priložili, potrebna i dozvola nadležnog ministarstva, tj. Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa, čime se, po ocjeni ovog vijeća, otklanja svaka sumnja da su optuženi svjesno pokušali uvesti vojne brodove bez dozvole propisane zakonom BiH. Naime, osnovano se postavlja pitanje zbog čega bi optuženi imali interesa da baš dozvolu nadležnog ministarstva svjesno ne dostave u dokumentaciji prilikom uvoza brodova, a dostave ostale dozvole i saglasnosti koji su od njih zahtijevani za uplovljavanje brodova u teritorijalne vode BiH, odnosno odobrenja Ministarstva saobraćaja i veza RS-a, kapetanija pristaništa Brčko, saglasnosti Državne granične službe BiH, odobrenja za privremeni uvoz Uprave za indirektno oporezivanje BiH, carinske isprave i sl. Dakle, obimna materijalna dokumentacija odbrane optuženih ukazuje na činjenicu da su isti imali namjeru da uvezu brodove sa odobrenjima svih nadležnih državnih institucija, ali da u tome nisu uspjeli, jer zaposleni u carinskoj službi

u carinskim organima u Brčkom i Gradišci, u okviru svojih nadležnosti nisu bili u mogućnosti primijeniti relevantne zakonske propise, te ih u skladu sa istima uputiti da prikupe potrebne dozvole za uvoz posebnih vrsta plovila, kako bi svoju dokumentaciju učinili ispravnom i kompletnom.”

„Po ocjeni ovog vijeća, optuženi su uvezli predmetne brodove bez potrebne dozvole nadležnog ministarstva, smatrajući da ista nije potrebna, jer dozvola nije niti tražena od carinskih službenika, zbog čega se, suprotno zaključcima prvostepenog suda, može konstatovati da su se optuženi nalazili u neotklonjivoj stvarnoj zabludi, budući da nisu bili svjesni zakonom propisanog obilježja krivičnog djela za koje se terete, odnosno nisu bili svjesni da uvoze predmetne brodove, bez dozvole propisane zakonom Bosne i Hercegovine, čime je kako se žalbom osnovano ukazuje, isključena krivična odgovornost optuženih za krivično djelo za koje se terete.”

Zaključak:

Zakonski osnov: „Ko uvozi, izvozi, prevozi ili posreduje u prometu oružja ili vojne opreme bez dozvole propisane zakonom Bosne i Hercegovine ili u suprotnosti s međunarodnim pravom, ili ko daje krive podatke ili propusti prikazati činjenice u postupku davanja dozvole u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine, ili ko propusti u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine registrovati ugovor u vezi oružja ili vojne opreme kazniće se kaznom zatvora od najmanje tri godine.”

Imajući u vidu navedenu odredbu i zakonski opis predmetnog krivičnog djela koji je dopunjen sa vankrivičnopравnim propisima, uključujući i propise međunarodnog prava (blanketno krivično djelo), ispravan je zaključak da se u radnjama optuženih ne stiču sva objektivna i subjektivna obilježja ovog krivičnog djela, odnosno da su optuženi bili svjesni protivpravnosti svojih postupaka, što je bitno zakonsko obilježje krivičnog djela iz člana 193. KZ BiH i neophodan uslov za stavljanje krivičnog djela na teret optuženima.

Iako za ocjenu krivične odgovornosti kao osnov u načelu se mogu uzeti i lična svojstva optuženog, koja mu kao građaninu „vanprosječnih znanja i sposobnosti“ mogu doprinostiti u smislu određenih znanja koja se mogu vezivati za određena krivična djela, sud ipak postojanje svijesti o obilježjima djela, uključujući i protivpravnosti radnje ne može smatrati „očiglednom i opštepoznatom“. Takvo stanovište suda u suštini generalizuje krivičnu odgovornost optuženih, što je pogrešno, jer se u svakom konkretnom slučaju moraju navesti okolnosti na kojima sud temelji svoj stav o krivici svakog od učesnika u

izvršenju krivičnog djela, jer je krivična odgovornost u krivičnom pravu individualna i za svakog od učesnika u izvršenju krivičnog djela se mora posebno utvrđivati.

PREDMET BROJ: S1 3 K 023052 17 Kž

Činjenice:

Presudom Suda BiH broj S1 3 K 023052 17 K od 2.6.2017. godine, optuženi A.Č. je oglašen krivim da je radnjama opisanim u izreci presude počinio krivično djelo neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom, te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 4. u vezi sa stavom 1. KZ BiH.

Obrana je tvrdila kako je optuženi smatrao da je trgovina spornim predmetima sasvim dopuštena uzimajući u obzir njihovu prodaju putem javnog oglašavanja, te uzimajući u obzir da se radi o licu koje ni u kom slučaju nije stručno u smislu poznavanja zakonske regulative ove materije kao i da nije stručno lice u pogledu oružja, nikako nije mogao biti dužan i svjestan nastupanja zabranjene posljedice.

S druge strane, Tužilaštvo je osporilo stepen krivične odgovornosti optuženog, smatrajući da je prvostepeni sud pogrešno utvrdio da se radi o nehata.

Iz obrazloženja:

„Takode, Apelaciono vijeće smatra neutemeljenim prigovor odbrane da optuženi nije stručno lice, te da ne poznaje zakonsku regulativu ove materije, s obzirom na to da je poznavanje prava i zakona obaveza svih građana, te se nijedno lice ne može osloboditi odgovornosti braneći se činjenicom da nije poznavalo zakonske norme. Pri tome treba napomenuti da je Krivični zakon Bosne i Hercegovine, u kojem je propisano krivično djelo koje se stavlja na teret optuženom, donesen i objavljen u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine 24. januara 2003. godine, zbog čega je potpuno neopravdano govoriti o nepoznavanju navedenih zakonskih normi, s obzirom na to da iste egzistiraju duži period, a pogotovo imajući u vidu činjenicu da je optuženi ranije osuđivan za istovrsno djelo, usljed čega je u najmanju ruku trebao se informisati o tome, kao i da je u samoj pošti u tom smislu i upozoren.”

„Naime, Apelaciono vijeće je nakon izvršenog uvida u spis utvrdilo da krivičnopravne radnje koje je preduzeo optuženi Č., suprotno ocjeni prvostepenog vijeća, se ne mogu smatrati radnjama koje su počinjenje iz nehata, imajući pri tome u vidu obrazloženje

prvostepenog vijeća koje prihvata i ovaj sud, odnosno da su optuženom A.Č. bili poznati dijelovi automatskog oružja iz razloga što se bavi vojno-simulacijskim sportom „Air-soft” koji upotrebljava prave dijelove vatrenog oružja, da je optuženi osuđivan za istovrsna krivična djela, odnosno za nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz člana 371. stav 2. Krivičnog zakona Federacije BiH, kao i da isti već duži period posjedovao automatsku pušku.

Cijeneći navedeno, Apelaciono vijeće izvodi zaključak da je optuženi bio posve svjestan značaja radnji koje je preduzimao, a time i njihove nedopuštenosti, tj. svih bitnih obilježja bića predmetnog krivičnog djela, što jasno ukazuje da je na strani optuženog postojala svijest o tome što čini i time je ostvaren prvi tzv. intelektualni element za postojanje umišljaja, a to je svijest o učinjenom krivičnom djelu.”

Zaključak:

Apelaciono vijeće je akcentovalo da okolnosti koje karakterišu preduzimanje inkriminiranih radnji, impliciraju umišljajno postupanje. U suštini postavlja se i pitanje da li ovo krivično djelo može biti učinjeno iz nehata. Nehat bi potencijalno karakterisao nedostatak znanja o bitnim obilježjima ovog djela, pa bi to dalje vodilo potencijalnom pitanje stvarne zablude, što ovdje očigledno nije slučaj.

PREDMET BROJ: S1 3 K 029243 19 Kž

Činjenice:

Prvostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 3 K 029243 18 K od 21.2.2019. godine, optuženi S.H. oглаšen je krivim da je počinio krivično djelo neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 1. KZ BiH, u vezi sa članom 54. istog Zakona.

Povodom žalbe na ovu presudu odbrana je tvrdila kako je blanketni propis na koji se prvostepeni sud poziva na stranici 25., ali i u izreci pobijane presude, to jeste Zakon o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme i kontroli izvoza i uvoza proizvoda dvojne namjene⁵, prestao važiti još početkom 2010. godine, stupanjem na snagu Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa roba i usluga od strateške važnosti za bezbjednost Bosne i Hercegovine⁶. No, čak je i ovaj blanketni propis u međuvremenu djelimično

⁵ „Službeni glasnik BiH“, broj 5/03, 33/03 i 14/05.

⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj 103/09.

stavljen van snage, donošenjem Zakona o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i robe posebne namjene⁷.

Iz obrazloženja:

„U tom smislu, Apelaciono vijeće nalazi da je odbrana osnovano ukazala na povredu krivičnog zakona iz odredbe člana 298. tačka d) ZKP BiH, jer je primijenjen zakon koji se ne može primijeniti, što je dovelo do pogrešne pravne kvalifikacije krivičnog djela, te je optuženi oglašen krivim i njegove radnje su ocijenjene kao krivično djelo neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 1. KZ BiH, u vezi sa članom 54. KZ BiH. S obzirom na to da je navedeno krivično djelo blanketnog karaktera, isto ne može egzistirati bez zakona koji ga upotpunjuje, što u konkretnom slučaju nedostaje. Kada se posmatra činjenični opis optužnice bez zakonskih propisa iz navedenog zakona koji je stavljen van snage, a kako je to pravilno naveo branilac u žalbi, optuženi ne može biti osuđen za krivično djelo za koje ga je osudilo prvostepeno vijeće, nego eventualno za krivično djelo nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih tvari iz člana 365. KZ BD. U tom slučaju, Sud BiH nije stvarno nadležan. Stoga se u konkretnom slučaju, kao primarno pojavljuje pitanje stvarne nadležnosti, kako to predviđa i odredba člana 165. stav 1. ZKP BiH, te samim tim ovo Vijeće neće razmatrati druge žalbene prigovore, niti će se o njima afirmativno ili negativno izjašnjavati.

Prvostepeno vijeće je u pobijanoj presudi navelo da je za počinjenje krivičnog djela iz člana 193. KZ BiH potrebno preduzimanje jedne od više alternativno postavljenih radnji kao što su „uvoz“, „izvoz“, „prevoz“ i „posredovanje u prometu“, te podvelo radnje optuženog pod radnju izvršenja „posredovanje u prometu“, pozivajući se na odredbu člana 2. stav 2. Zakona o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme i kontrole uvoza i izvoza proizvoda dvojne namjene, koja definiše „posredovanje u prometu“, a koja definicija je izbačena iz zakona koji je supstituirao navedeni zakon, te je takođe bitno istaći da zakonom iz 2016. godine izraz „izvoznik“ podrazumijeva samo pravno lice. Postupajući na navedeni način, prvostepeno vijeće je primijenilo zakon koji nije bio na pravnoj snazi u inkriminisano vrijeme.“

Zaključak:

Kod krivičnih djela blanketnog karaktera je potreban naročit oprez u preispitivanju. Blanketi su obično zakoni, pravila koji su mnogo češće podložni promjenama i

⁷ „Službeni glasnik BiH“, broj 53/16.

izmjenama, nego je to slučaj sa krivičnim zakonima u kojima su inkorporisana krivična djela. U konkretnom slučaju, nevaljan činjenični blanket je doveo ne samo do nepostojanja krivičnog djela kako je kvalifikovano po optužnici, nego i do promjene nadležnosti kompletnog nivoa sudske vlasti.

PREDMET BROJ: S1 3 K 025190 19 Kž 3

Činjenice:

Presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 3 K 025190 18 K od 17.12.2018. godine, optuženi S.B. oglašen je krivim da je počinio krivično djelo neovlašćeni promet opojnim drogama iz člana 195. stav 2. u vezi sa stavom 1. istog člana, a u vezi sa članom 54. KZ BiH, i krivično djelo nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz člana 371. KZ FBiH u vezi člana 53. KZ BiH.

U žalbi iznesenoj pred Apelacionim vijećem, odbrana optuženog je tvrdila da je za odbranu nejasna tvrdnja da se određenim predradnjama može izvršiti ispaljivanje iz puške, dok je u pogledu pronađene bombe isticano da je ista vještačena na osnovu fotografije. Optuženi je u pogledu sporne puške tvrdio da je u pitanju prepravljena puška M48, koju je dobio kao trofej u ratu, evidentirana u MUP-u CSB Mostar, SJB Mostar, te da je tadašnji načelnik bio upoznat s tim. Takođe, bomba koja se spominje u presudi, nije pronađena kod optuženog, nego ju je optuženi predao prilikom pretresa, a isti tvrdi da je bombu dva dana ranije našao u avliji, ali da je nije odnio u policiju, iako je imao tu namjeru zato što živi u sredini u kakvoj živi, i to kao povratnik, pa nije htio da od toga ispadne neki problem.

Iz obrazloženja:

Odbrana optuženog B. bezuspješno osporava nalaz vještaka koji se tiče pronađenog oružja. U tom pogledu ovo Vijeće nalazi da su navodi odbrane o nejasnoći izjave vještaka neosnovani, s obzirom na to da sa stranice 46. pobijane presude proizilazi nesporan zaključak istog da *navedena puška nije čišćena nakon posljednjeg pucanja, a da se o tehničkoj ispravnosti nije mogao izjasniti jer se radi o prepravljenom vatrenom oružju, uz napomenu da se iz iste, bez ikakvih smetnji, može vršiti ispaljivanje metka navedenog kalibra.* Dakle, upotrebu iste vještak ne veže ni za kakvo dodatno prepravljanje, što bi prema stavu odbrane bilo nejasno.

Kada prigovara nalazu vještaka koji se tiče ručne bombe, odbrana previđa da isti nije ni mogao izvršiti neposredan pregled iste, s obzirom na to da je iz bezbjednosnih razloga uništena. Međutim, činjenica da se vještak nije mogao izjasniti o oštećenjima, kao i ispravnosti iste, ne umanjuje dokaznu vrijednost o identifikaciji ručne bombe na način opisan u samom nalazu, a sljedstveno tome, bez obzira na njenu ispravnost i zabrani držanja iste.

Na pravilna činjenična utvrđenja prvostepenog suda u ovom dijelu, nisu od uticaja niti navodi optuženog o navodnim okolnostima sticanja u posjed predmetnog oružja. U tom pogledu, ovo Vijeće ukazuje na pravilna i u potpunosti prihvatljiva zapažanja prvostepenog suda da je *optuženom kao bivšem policajcu zasigurno moralo biti poznato da mora prijaviti svako držanje oružja, odnosno pribaviti oružani list za oružje koje zakon propisuje da može držati*. Nadalje, u pogledu pronađene bombe, pobijanom presudom se ispravno podsjeća da *osoba koja nađe oružje ili streljivo ili sazna za skriveno oružje ili streljivo dužna o tome obavijestiti nadležno tijelo, na koji način optuženi nije postupao, zbog čega i žalbeni prigovori o slučajnom pronalasku bombe gube na snazi te ne čine pravno relevantno opravdanje za dekriminalizaciju predmetnog slučaja.*”

Zaključak:

Iz navedenog se vidi značaj provođenja vještačenja u ovakvim predmetima, te smetnja za valjanost takvih vještačenja nije niti činjenica da vještak nije imao neposredan uvid u predmet, kao što je u konkretnom bilo u pogledu pronađene bombe. Takođe, vidi se značaj stava vještaka u pogledu mogućnosti nesmetane upotrebe puške, bez obzira na njeno prepravljnje.

PREDMET BROJ: S1 2 K 0 016970 17 Kž

Činjenice:

Presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 2 K 016970 16 K od 19.7.2017. godine optuženi I.R., H.H., M.Š., N.P., M.M., M.S. i M.P., na osnovu člana 284. stav 1. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine oslobođeni su od optužbe da su radnjama navedenim u izreci pobijane presude počinili krivično djelo neovlašćeni promet oružjem, vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. u vezi sa stavom 1. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 54. KZ BiH.

Suštinu problematike ovog predmeta, a koja je delegirana i pred Apelaciono vijeće, predstavljalo je pitanje da li je prvostepeni sud izveo pogrešan zaključak kako nije dokazan međunarodni element.

Iz obrazloženja:

„U odnosu na žalbeni prigovor da je Tužilaštvo dokazalo međunarodni element predmetnog krivičnog djela, prije svega bitno je naglasiti da Tužilaštvo u izjavljenoj žalbi i dalje potencira da je međunarodni element krivičnog djela dokazan iz presretnutih razgovora između optuženih u ovom predmetu. Međutim, Apelaciono vijeće napominje da je nedvojbeno utvrđeno da su predmetne posebne istražne radnje nezakonite, te da su svi dokazi proizašli iz navedenih naredbi takođe nezakoniti, te se ne mogu koristiti kao dokazi u krivičnom postupku. Imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da se Tužilaštvo u ovom predmetu u odlučujućoj mjeri oslonilo na dokaze prikupljene posebnim istražnim radnjama, te da nisu prezentovani nikakvi drugi konkretni dokazi koji bi dokazali obilježja predmetnog krivičnog djela, jasno je da navedeni žalbeni prigovor Tužilaštva ostaje bez potrebne činjenične i logičke osnove, te se kao takav odbija u cijelosti. U tom kontekstu, pozivanje žalbe Tužilaštva na provedeno balističko vještačenje nije dovoljno da bi sud njegovom ocjenom mogao donijeti drugačiju odluku.

Suprotno žalbenom prigovoru Tužilaštva da je u optužnici primijenjen tačan blanketni propis odnosno Zakon o nabavljanju, držanju, nošenju oružja i municije Kantona Sarajevo, s obzirom na to da su optuženi organizovali sastanak na području navedenog kantona, Apelaciono vijeće ističe da su radnje koje se stavljaju na teret optuženima izvršavane na području Konjica i Mostara, odnosno na području Hercegovačko-neretvanskog kantona, a činjenica da su optuženi komunicirali i organizovali sastanak na području Kantona Sarajevo, nije od značaja, s obzirom na to da komunikacija između optuženih ne predstavlja radnju izvršenja krivičnog djela.“

Zaključak:

U citiranom predmetu su ispravno primijenjeni standardi ESLjP-a, te je donijeta pravilna odluka o neprihvatanju dokaza koji su pribavljeni posebnim istražnim radnjama na temelju spornih naredbi, jer bi se na taj način, prema kriterijima i standardima ESLjP-a, direktno povrijedila prava optuženih lica zagwarantovanih članom 8. EKLjP-a, čiji je naglasak na zakonitosti i proceduralnim aspektima kako bi se spriječila samovolja ili zloupotrebe. Posljedica navedenog je primjena doktrine plodova otrovne voćke, jer kod ovakvog stanja stvari, kao u konkretnom predmetu, (utvrđeno da su presretnuti

razgovori pribavljeni na temelju naredbi o provođenju posebnih istražnih radnji izdatih protivno imperativnim odredbama člana 118. u vezi sa članom 116. stav 1. ZKPBiH) i svi presretnuti razgovori kao i drugi dokazi koji su proistekli iz njih (uključujući i iskaze svjedoka – ovlašćenih službenih lica Državne agencije za istrage i zaštitu koji su radili na posebnim istražnim radnjama) u ovom predmetu su osnovano oglašeni nezakonitim dokazima i kao takvi nisu mogli biti dokazi na kojima bi se mogla temeljiti presuda, kako to nalaže odredba člana 10. stav 2. i 3. ZKP BiH. Iz navedenog je uočljivo i koliko je bitno da se dokazni materijal, naročito u pogledu ključnih elemenata krivičnog djela, ne zasniva isključivo na dokazima koji su po primijenjenim standardima najčešće osporavani i u dosadašnjoj praksi, zbog čega se organi gonjenja trebaju služiti u maksimalnoj mjeri i redovnim radnjama dokazivanja, čiji dokazi su sigurniji za opstanak u dokaznoj građi. S druge strane, sudovi moraju postupati u skladu s jedinim dokaznim pravilom koje ograničava slobodnu ocjenu dokaza, a to je član 10. ZKP BiH koji govori o nezakonitim dokazima, pri čemu i prilikom procjene da li se radi o zakonitom dokazu, uvijek mora imati na umu i načelo *in dubio pro reo*.

Osvrt na predmet: S1 3 K 019120 16 Kž 4

Navedeni predmet nije sporan u pogledu suštinskog pitanja postojanja krivičnog djela iz člana 193. KZ BiH, kao niti sa aspekta odgovornosti optuženog. Međutim, spornim se ukazala imperativna primjena o oduzimanju vozila kojim je oružje prevezeno, s obzirom na to da je isto u vlasništvu rent-a-car agencije, koja nema bilo kakvu poveznicu s predmetnim krivičnim djelom. Dakle, zadiralo se u prava trećih. Pri tome, prvostepeni postupak je okončan sporazumom o priznanju krivice, pa je rent-a-car agencija imala vrlo ograničen pristup postupku.

Međutim stav Suda BiH je bio da slijedom imperativne odredbe člana 193. stav 6. KZ BiH, u navedenom predmetu, treba oduzeti PMV Audi A6, koje je optuženi koristio za transport, a koje je iznajmio od rent-a-car agencije, te da citirana zakonska odredba ne predviđa izuzetke.

Punomoćnik navedenog pravnog lica je podnio apelaciju Ustavnom sudu BiH, a povodom koje je ukinuta presuda Suda BiH, te je predmet vraćen da se postupi u skladu sa garancijama iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. U tom kontekstu, Ustavni sud je u svojoj odluci, AP-2742/16 naveo da konfiskacija predmeta koji su upotrijebljeni da bi se počinilo to krivično djelo može nametnuti prevelik teret na treću stranu kojoj pripada navedena imovina. U vezi s time, Ustavni sud smatra da uspostavljanje ravnoteže između opšteg interesa

sprečavanja kriminala i zaštite prava pojedinaca u ovim okolnostima znači da nametanje takvog tereta vlasniku relevantne imovine može biti opravdano samo ako rizik povrata njegove imovine omogućava promet oružjem i vojnom opremom i podriva borbu protiv organizovanog kriminala, te tako preteže nad interesom vlasnika za povrat imovine. (paragraf 32)

Ustavni sud zapaža da iz stanja u spisu ne proizlazi da je predmetno vozilo preinačeno za potrebe prenosa eksplozivne naprave, već da je eksplozivna naprava bila sakrivena u tapacirung u unutrašnjosti ispod krova vozila. Takođe, iz stanja u spisu ne proizlazi da je bilo prethodnih incidenata s tim vozilom, ili koji bi bili prouzrokovani apelantovim propustom da se vozilima koja se daju u najam vrši prevoz nezakonitih predmeta, koji bi doveli do postavljanja pitanja u vezi s odgovornošću podnosioca predstavke-kompanije za počinjeno krivično djelo. Navedeno, zajedno sa činjenicom da je vozač koji je zakonito iznajmio sporno vozilo osuđen na zatvorsku kaznu u trajanju od tri godine teško može dovesti do zaključka da bi to isto vozilo ponovno moglo biti korišćeno za prevoz oružja i da je zbog toga nužno njegovo oduzimanje, te da potreba za oduzimanjem vozila nadilazi interes apelanta kao vlasnika za ponovnim vraćanjem vozila, što je očigledno bio njegov glavni cilj u predmetnom postupku. Nadalje, u vezi sa stavom redovnih sudova prema kojem je za apelanta jedina relevantna odluka da se oduzima predmetno motorno vozilo, te da sva ostala prava u vezi sa naknadom štete može potraživati u za to predviđenom parničnom postupku, Ustavni sud ponavlja stav Evropskog suda: „...Međutim, u sličnoj situaciji je Sud već utvrdio da je zahtjev za naknadu štete takve prirode da povlači za sobom dalju neizvjesnost povodom pitanja imovine *bona fide* vlasnika, jer bi se moglo utvrditi da je počinilac nesolventan. Nije smatrano da zahtjev za kompenzaciju omogućava *bona fide* vlasnicima zadovoljavajuću mogućnost iznošenja svojih predmeta pred nadležne domaće organe vlasti...“ (paragraf 33).

PREDMET BROJ: S1 3 K 032546 23 Kž 7

Činjenice:

Presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 3 K 032546 20 K od 30.12.2022. godine, optuženi A.H. oglasen je krivim da je počinio krivično djelo neovlašćeni promet oružjem i vojnom opremom, te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 3. KZ BiH, pa ga je Sud primjenom navedenih zakonskih odredbi i odredbi članova 39., 42. i 48. KZ BiH osudio na kaznu zatvora u trajanju od deset (10) godina.

Presuda je u odnosu na ovog optuženog potvrđena odlukom Apelacionog vijeća, a pred istim su delegirana pitanja, između ostalog, involviranosti optuženog u organizovanju grupe ljudi za izvršenje predmetnog krivičnog djela:

Iz obrazloženja:

„Prvostepeno vijeće na detaljan način obrazlaže analizu komunikacija optuženog H. kao organizatora grupe⁸, na koji način dodjeljuje pojedinačne uloge i autoritativnim odnosom koordinira rad članova grupe A.K., D.Š. i E.A., inicira djelovanje grupe, ali i donosi bitne odluke u kritičnim momentima (da li da se obustavi plan izvršenja i slično), čime je i po ocjeni ovog vijeća pojedinačnim radnjama dao odlučujući doprinos izvršenju zajedničkog cilja grupe. Prvostepeno vijeće ispravno zaključuje da izvedeni dokazi potvrđuju da je optuženi u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio sposoban za rasuđivanje i u mogućnosti da shvati i razumije značaj svojih radnji, kao i da je bio potpuno sposoban da donosi odluke i da shvati njihov značaj. Iz izvedenih dokaza nedvosmisleno se zaključuje da je optuženi u konkretnom slučaju bio svjestan da je riječ o oružju i vojnoj opremi za čiji je izvoz i prevoz u drugu državu potrebna dozvola nadležnog organa BiH, zbog čega je radnje organizovanja i izvršenja krivičnog djela preduzeo sa direktnim umišljajem. Ovo nedvosmisleno proizilazi iz ponašanja optuženog u kritičnom periodu, a prvenstveno instrukcija koje daje drugim članovima grupe (D.Š.) koje se odnose na preduzimanje mjera opreza prilikom korišćenja mobilnih aplikacija za komunikaciju, što čini neosnovanim žalbene prigovore odbrane da optuženi nije bio upoznat sa sadržajem transporta koji je na području Dresdena u Njemačkoj i bio otkriven.“

Zaključak:

Bitno obilježje krivičnog djela iz člana 193. stav 3. KZ BiH konstituišu radnje organizovanja grupe ljudi u cilju učinjenja krivičnog djela iz člana neovlašćenog prometa oružjem i vojne opreme, te proizvodima dvojne namjene iz člana 193. stav 1. KZ BiH. Među radnjama izvršenja osnovnog oblika ovog krivičnog djela (stav 1) su „uvoz, izvoz, prevoz ili posredovanje u prometu bez odgovarajuće dozvole nadležnog organa...“.

Grupu ljudi iz člana 1. stav 20. KZ BiH čini „*udruženje od najmanje tri lica koja su povezana radi izvršenja krivičnih djela, pri čemu svako od njih daje svoj udio u izvršenju krivičnog djela.*“ Prema opšteprihvaćenom stanovištu sudske prakse, članovi grupe ne

⁸ Prvostepena presuda Suda BiH broj: S1 3 K 032546 20 K od 30.12.2022. godine, strana od 30 do 37.

moraju imati formalno definisane uloge, kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu. Nije neophodno ni da se članovi grupe međusobno poznaju, da su u međusobnom kontaktu, znanje o zajedničkom djelovanju sa istim ciljem, ali je neophodna svijest da članovi svojim pojedinačnim djelovanjem nastoje dati svoj doprinos ostvarenju istog cilja (zajednička svijest). Zakon ne postavlja ni uslove u pogledu vremena postojanja ili momenta pristupanja članova grupi. Konačno, samo organizovanje ovakve grupe radi izvršenja krivičnog djela neovlašćenog prometa oružjem i vojnom opremom, te proizvodima dvojne upotrebe iz člana 193. stav 1. KZ BiH je posebno inkriminisano u stavu 3. istog člana, pa je zasebno kažnjivo čak i nezavisno od toga da li je krivično djelo iz stava 1. izvršeno.

U konkretnom primjeru Sud je pravilnom i detaljnom analizom dokazne građe, sadržinom komunikacija optuženog, te njegovom očiglednom ulogom u takvim komunikacijama, izveo ispravan zaključak o predmetnoj inkriminaciji i njegovoj krivici za istu.

II. UPRAVNO PRAVO

*Zvezdana Antonović, sudija Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine
Milica Pranjić, pravna savjetnica Sud Bosne i Hercegovine*

1. DRŽAVNA POMOĆ U PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

1.1 UVOD

Pojam **državna pomoć** označava svaku mjeru kojom tijela javne vlasti, koristeći javna sredstva, daju određenu ekonomsku prednost pojedinim preduzetnicima ili sektorima, čime se narušava ili prijeti narušavanju tržišnog nadmetanja. Definicija državne pomoći u EU sadržana je u članu 107. stav 1. Ugovora o funkcionisanju EU (UFEU): „Osim ako nije ovim Ugovorom drugačije određeno, svaka državna pomoć koju daje država članica, ili koja je dana putem državnih sredstava u bilo kojem obliku, koja narušava ili prijeti narušavanjem konkurencije davanjem prednosti određenim preduzetnicima ili određenim proizvodima, nije u skladu sa zajedničkim tržištem u mjeri u kojoj utiče na trgovinu između država članica“.

Dakle, državna pomoć predstavlja svaki oblik izravnog ili neizravnog prenosa državnih sredstava kojim se određenom gospodarskom subjektu (preduzeću) daje prednost na tržištu, čime se narušava ili prijeti narušavanju tržišnog nadmetanja.

Osnovne karakteristike koje čine mjeru državne pomoći

Državna sredstva: Pomoć se dodjeljuje iz proračuna (državnog, entitetskog, kantonalnog ili opštinskog) ili kroz odricanje od prihoda države.

Selektivnost: Mjera nije opšta, već je usmjerena na određena preduzeća, sektore (npr. čelik, poljoprivreda) ili regije.

Ekonomska prednost: Korisnik dobiva korist koju ne bi mogao ostvariti u redovnim tržišnim uslovima.

Uticao na tržište: Pomoć može uticati na trgovinu i ravnopravnu utakmicu između konkurenata.

Najčešći oblici državne pomoći

Državna pomoć se ne očituje samo kao izravna uplata novca, već može biti u obliku:

- **Subvencija i bespovratnih sredstava.**
- **Poreskih olakšica** (oslobađanje ili smanjenje poreza i doprinosa).
- **Povoljnih kredita** (krediti s nižim kamatama od tržišnih ili državna jamstva).
- **Prodaje ili zakupa državnog zemljišta** po cijenama nižim od tržišnih.

1.2. KONTROLA I PRAVILA

U Bosni i Hercegovini, ova oblast je uređena Zakonom o sistemu državne pomoći u BiH, a nadležno tijelo za kontrolu je Vijeće za državnu pomoć BiH. Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 10/12) koji je stupio na snagu 15. februara 2012. godine, osnovano je Vijeće za državnu pomoć BiH, kao javna institucija koja samostalno obavlja svoju djelatnost. Vijeće za državnu pomoć BiH je konstituisano na sjednici održanoj 27. novembra 2012. godine, na kojoj su izabrani predsjedavajući i dva zamjenika predsjedavajućeg. Vijeće ima isključivu nadležnost za odobravanje programa/šema državne pomoći i pojedinačne državne pomoći, za odlučivanje o povratu nezakonito dodijeljene državne pomoći, te za uspostavljanje i upravljanje popisom državne pomoći i popisom programa/šema državne pomoći, započetim prije osnivanja Vijeća. Vijeće ima pravo da pokrene istrage i vrši naknadne procjene dodijeljene državne pomoći, ako postoji dovoljno indikacija o tome da se državna pomoć nezakonito koristi.

1.3. ODREDBE ZAKONA O SISTEMU DRŽAVNE POMOĆI U BIH

Državna pomoć je, u smislu ovog zakona, svaki stvarni ili potencijalni javni rashod ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, postojećeg, planiranog ili potencijalnog, koja može biti dodijeljena ili planirana direktno ili indirektno od davaoca državne pomoći, u bilo kojem obliku, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu stavljajući u povoljniji položaj određene privredne subjekte, proizvodnju ili trgovinu određenih proizvoda ili pružanje određenih usluga, ako to utiče na ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine iz ove oblasti.

Davaoci državne pomoći, u smislu zakona, su: Bosna i Hercegovina, Federacija BiH, Republika Srpska, Brčko distrikt BiH, kantonalne, gradske i opštinske uprave putem ovlašćenih pravnih lica, te svako pravno lice koje dodjeljuje ili upravlja državnom pomoći.

Korisnici državne pomoći su, u smislu zakona, privredni subjekti koji obavljaju privrednu djelatnost učestvujući na tržištu putem proizvodnje ili trgovine roba i/ili usluga.

Program državne pomoći (šema), u smislu zakona, podrazumijeva svaki akt na osnovu kojeg se mogu, bez potrebe za daljim provedbenim mjerama, dodjeljivati pojedinačne pomoći korisnicima koji su utvrđeni u aktu na uopšten i apstraktan način, te svaki akt na osnovu kojeg se pomoć koja nije povezana s određenim projektom može dodijeliti jednom korisniku ili više njih na neodređeni period i/ili u neodređenom iznosu.

Pojedinačna državna pomoć, u smislu zakona, jeste pomoć koja se ne dodjeljuje na osnovu programa pomoći i svaka pomoć koja podliježe obavezi prijave, a dodjeljuje se na osnovu programa pomoći.

Ocjena usklađenosti državne pomoći u Bosni i Hercegovini predstavlja službeni postupak koji provodi **Vijeće za državnu pomoć BiH** kako bi utvrdilo je li predložena mjera pomoći (npr. subvencija, poreska olakšica ili jamstvo) u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći i obvezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).

1.4. KLJUČNI ASPEKTI POSTUPKA

Obaveza prijave: Svi davaoci državne pomoći (ministarstva, opštine, javna preduzeća) dužni su prijaviti svaku planiranu mjeru pomoći Vijeću prije njezine provedbe. Pomoć koja se dodijeli bez odobrenja smatra se **neusklađenom** i podliježe obavezi povrata.

- **Vrste ocjena:**
 - o **Ex ante (prethodna):** Provodi se prije dodjele pomoći na temelju prijave programa ili pojedinačne pomoći.
 - o **Ex post (naknadna):** Vijeće može po službenoj dužnosti pokrenuti kontrolu već dodijeljene pomoći kako bi provjerilo troše li se sredstva namjenski.

Razlozi za negativnu ocjenu (neusklađenost)

Pomoć će biti ocijenjena kao neusklađena ako:

1. Narušava ili prijeti narušavanju tržišnog nadmetanja davanjem prednosti određenim subjektima.
2. Iznos pomoći prelazi **intenzitet** dozvoljen za određenu namjenu (npr. prekomjerna naknada za javne usluge).

3. Mjera nema jasan **poticajni učinak** (preduzeće bi projekt realizovalo i bez pomoći).

1.5. KRITERIJI ZA OCJENU USKLAĐENOSTI

Potrebno je istaći da se kod ocjene usklađenosti primjenjuju EU kriteriji.

Da li se uopšte radi o državnoj pomoći u skladu s definicijom iz EU Acquisa?

Prvi korak za utvrđivanje da li postoji nedozvoljena državna pomoć je analiza da li se uopšte radi o državnoj pomoći u skladu s definicijom iz EU Acquisa. Kako je navedeno u prethodnom poglavlju, radi pravilne primjene državne pomoći Evropska unija je u dokumentu Obavijest (European Commission, 2016) objasnila različite pojmove od kojih se sastoji definicija državne pomoći: pojam preduzetnika, pripisivost mjere državi, njeno finansiranje državnim sredstvima, dodjela prednosti, selektivnost mjere, kao i njen uticaj na konkurenciju i trgovinu između zemalja članica.

Ako neki od uslova iz prethodnog poglavlja nije ispunjen onda se ne radi o državnoj pomoći i javne vlasti mogu da nastave realizaciju svojih mjera bez primjene pravila o državnoj pomoći.

Još jednom treba podsjetiti da je uvijek usklađena pomoć: • koja je socijalnog karaktera (npr. socijalna zaštita, humanitarne organizacije); • namijenjena potrošačima bez diskriminacije u odnosu na porijeklo robe, odnosno proizvoda koji čine konkretnu pomoć (npr. svima se subvencioniše termo izolacija stambenih i/ili poslovnih objekata); • koja se dodjeljuje radi otklanjanja štete prouzrokovane prirodnim nepogodama ili u drugim vanrednim situacijama u skladu sa zakonom kojim se uređuje smanjenje rizika od katastrofa i upravljanje vanrednim situacijama (npr. poplave u BiH u 2014).

Ključno za pravilno tumačenje državne pomoći je pronaći pravila koja dozvoljavaju državnu pomoć tzv. „dobre“ državne pomoći.

Državna pomoć može biti usklađena ako se dodjeljuje radi: • unapređenja ekonomskog razvoja područja sa izuzetno niskim životnim standardom ili sa visokom stopom nezaposlenosti; • otklanjanja ozbiljnog poremećaja u privredi ili izvođenja određenog projekta od posebnog značaja za BiH i državu članicu Evropske unije; • unapređenja razvoja određenih privrednih djelatnosti ili određenih privrednih područja u BiH, ako se

time ne utiče na trgovinu između BiH i zemalja članica Evropske unije; • unapređenja zaštite i očuvanja kulturnog nasleđa, ako se time ne narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu i utiče na trgovinu između BiH i zemalja članica Evropske unije. Svaka državna pomoć mora biti dodijeljena sa ciljem ispunjavanja nekog od navedenih uslova, a potom se preciznije određuju vrste i instrumenti putem kojih se ona dodjeljuje. Provjera/ocjena usklađenosti predložene državne pomoći podrazumijeva da planirana i/ili dodijeljena državna pomoć mora zadovoljiti kriterijume:

- Državna pomoć doprinosi zajednički utvrđenim ciljevima – utvrđuje se usaglašenost s odgovarajućim strategijama i politikama;
- Postoji potreba za državnom intervencijom – utvrđuje se postojanje tržišnih nedostataka;
- Odabran je odgovarajući instrument – utvrđuje se da druge mjere ne bi dovele do željenog rezultata;
- Državna pomoć ima efekat podsticaja – ocjenjuje se da li će predložena mjera biti efektivna, podsticajna, imati rezultat – promijeniti ponašanje preduzetnika;
- Državna pomoć je proporcionalna – utvrđuje se da li je odgovarajući iznos, odnosno intenzitet pomoći – samo da pokrije nedostatak u finansiranju;
- Državna pomoć neće izazvati nepotrebne negativne efekte – utvrđuje se da li će doći do istiskivanja drugih operatera ili će postojati barijere za ulazak na tržište;
- Državna pomoć mora biti transparentna – obavezno je objavljivanje relevantnih informacija. Pri tome, važno je napomenuti da ocjenu usklađenosti uvijek vrši tijelo nadležno za kontrolu državne pomoći;
- Obaveze u BiH.

Državna pomoć mora biti prijavljena osim ako je *de minimis*).

Državna pomoć mora biti proglašena usklađenom sa unutrašnjim tržištem od Vijeća za državnu pomoć BiH prije sprovođenja (osim ako je *de minimis*).

Prilikom donošenja odluka Vijeće, primjenjuje odredbe Zakona o upravnom postupku

Odluke Vijeća su konačne. Sudska zaštita protiv odluka Vijeća obezbjeđena je

u upravnom sporu, te nezadovoljne strane mogu pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od prijema konačne odluke ili ako Odluka nije donesena u skladu s ovim zakonom. Upravni spor ne obustavlja primjenu odluke Vijeća.

1.6. RJEŠENJA VIJEĆA ZA DRŽAVNU POMOĆ

Broj: UP/I 03-26-1-46-3/20 od 30. jula 2020. godine

„Utvrdjuje se da direktna bespovratna pomoć/grant za podršku Projektu restrukturisanja Željeznica Republike Srpske, sadržana u prijavi Ministarstva saobraćaja i veza Republike Srpske za odobrenje državne pomoći korisniku „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, ne predstavlja državnu pomoć u smislu Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini”

Vijeće je utvrdilo da tržište Republike Srpske u sektoru željezničkog saobraćaja nije liberalizovano, jer „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj imaju isključivo zakonsko pravo da obavljaju poslove upravljača željezničkom infrastrukturom Republike Srpske i poslove željezničkog operatera na željezničkoj infrastrukturi Republike Srpske, odnosno imaju zakonski (pravni) monopol na pružanje usluga u sektoru željezničkog saobraćaja u Republici Srpskoj, s obzirom na to da drugim operaterima nije dozvoljen pristup željezničkoj infrastrukturi Republike Srpske, te da se dodjelom predmetnih finansijskih sredstava preduzeću „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj ne narušava niti postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu. Shodno navedenom, dodijeljena sredstva u obliku direktne bespovratne pomoći/granta u iznosu od 42,7 miliona evra korisniku „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj za podršku Projektu restrukturisanja ne predstavljaju državnu pomoć u smislu Zakona, jer nisu ispunjeni svi uslovi iz člana 3. stav (1) Zakona, odnosno dodjelom predloženih sredstava ne narušava se i ne postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu

Broj: UP/I 03-26-1-47-2/20 od 30. oktobra 2020. godine

„Odobrava se *ex post* (naknadno) državna pomoć sadržana u tački 1. Zaključka Vlade Kantona Sarajevo, broj 02-05- 22741-1/19 od 10.6.2019. godine, koja je indirektno dodijeljena u obliku subvencije kupcima (potrošačima) KJKP “Sarajevogas” d.o.o. Sarajevo iz kategorije „Velika privreda“ koji predstavljaju privredne subjekte u smislu člana 2. tačka g) Zakona o sistemu državne pomoći u

Bosni i Hercegovini u iznosu od 1.072.420,94 KM i kupcima iz kategorije „Mala privreda“ koji predstavljaju privredne subjekte u smislu člana 2. tačka g) Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini u iznosu od 332.472,68 KM, jer je u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini. 2. Utvrđuje se da državna pomoć sadržana u tački 1. Zaključka Vlade Kantona Sarajevo, broj 02-05-22741-1/19 od 10.6.2019. godine, koja je indirektno dodijeljena u obliku subvencije kupcu (potrošaču) KJKP „Sarajevogas“ d.o.o. Sarajevo iz kategorije KJKP „Toplane – Sarajevo“ d.o.o. Sarajevo, ne predstavlja državnu pomoć u smislu Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini”

Vijeće je dalje utvrdilo, uzimajući u obzir činjenicu da KJKP „Toplane – Sarajevo“ d.o.o. Sarajevo djeluje isključivo na području Kantona Sarajevo, da je predmetna finansijska pomoć u obliku subvencije dijela cijene KJKP „Sarajevogas“ d.o.o. Sarajevo u periodu od 1.9.2019. do 31.12.2019. godine KJKP „Toplane – Sarajevo“ d.o.o. Sarajevo u iznosu od 2.949.205,23 KM strogo lokalnog karaktera, odnosno ograničena je isključivo na područje Kantona Sarajevo i stoga se može smatrati da ona ni na koji način ne narušava trgovinu između Bosne i Hercegovine i država članica Evropske unije. Navedeni zaključak Vijeća potvrđuju i propisi EU iz oblasti državne pomoći, gdje se u tački 196. Obavještenja Komisije (2016/C 262/01) navodi da je Evropska komisija u nizu odluka smatrala, s obzirom na specifične okolnosti tih predmeta, da mjera ima samo lokalni učinak i stoga nema učinka na trgovinu među državama članicama i u tim predmetima je posebno provjerila da korisnik pruža robu ili usluge na ograničenom području unutar države članice i da nije vjerovatno da će privući kupce iz drugih država članica, te da se ne može predvidjeti da će mjera imati učinak koji bi bio veći od marginalnog na uslove prekograničnih ulaganja ili poslovnog nastanka. Dakle, nesumnjivo je utvrđeno da predmetna subvencija KJKP „Toplane – Sarajevo“ d.o.o. Sarajevo nema učinak na trgovinu između BiH i EU, odnosno ne utiče na ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine iz ove oblasti, jer navedeno preduzeće djeluje isključivo na području Kantona Sarajevo i ne postoji mogućnost da privuče druge kupce iz EU, a zbog činjenice da su distribucijske mreže, kotlovnice i toplinske podstanice na području Kantona Sarajevo u vlasništvu i nadležnosti KJKP „Toplane – Sarajevo“ d.o.o. Sarajevo, *de facto* ne postoji ni mogućnost da drugo preduzeće pruža predmetnu uslugu snabdijevanja toplotnom energijom na području Kantona Sarajevo. Shodno navedenom, Vijeće je u postupku utvrdilo da finansijska sredstva u obliku subvencije koja su dodijeljena indirektno kupcu (potrošaču) iz kategorije KJKP „Toplane – Sarajevo“ d.o.o. Sarajevo u iznosu od 2.949.205,23 KM, a koja se odnose na subvencionisanje dijela cijene KJKP „Sarajevogas“, d.o.o. Sarajevo u periodu od 1.9.2019. do 31.12.2019. za iznos povećanja, s ciljem da se fakturisana cijena prema

kategorijama kupaca KJKP „Sarajevogas“ d.o.o. Sarajevo održi na nivou do 1.5.2019. godine, ne predstavljaju državnu pomoć u smislu Zakona, jer nisu ispunjeni svi uslovi iz člana 3. stav (1) Zakona koji moraju biti kumulativno ispunjeni da bi se određena mjera kvalifikovala kao državna pomoć, odnosno dodjelom sredstava ne utiče se na ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine iz ove oblasti, odnosno ne utiče na trgovinu između BiH i EU.

Broj UP/I 02-26-5-55-18/20 od 9. juna 2021. godine

„Utvrđuje se da državna pomoć dodijeljena u obliku garancije Mješovitom holdingu ‘Elektroprivreda Republike Srpske’ – Matično preduzeće a.d. Trebinje za kupovinu udjela u preduzeću ‘Ruding’ d.o.o. Ugljevik nije u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini. 2. Nalaže se korisniku državne pomoći iz tačke 1. ovog zaključka da u roku od 90 dana od dana konačnosti ovog zaključka plati tržišnu premiju za izdatu garanciju i Vijeću dostavi dokaze o izvršenoj uplati. 3. Ako Mješoviti holding ‘Elektroprivreda Republike Srpske’ – Matično preduzeće a.d. Trebinje ne postupi po zahtjevu iz tačke 2. ovog zaključka, Vijeće će donijeti negativnu odluku i utvrditi obavezu povrata nezakonito dodijeljene državne pomoći.”

Prilikom ocjene da li su u konkretnom slučaju kumulativno ispunjeni uslovi iz navedenih propisa, Vijeće je u postupku utvrdilo da za izdatu garanciju nije plaćena tržišna premija garantu Republici Srpskoj te da stoga ona predstavlja instrument dodjele državne pomoći. Vijeće je utvrdilo da je garancija koja je predmet ovog zaključka izdata bez prethodnog odobrenja Vijeća, što nije u skladu s članom 12. stav (1) Zakona o sistemu državne pomoći u BiH, što je čini nezakonitom. 2. Vijeće je utvrdilo da bi dodjela predmetne državne pomoći u obliku garancije bila usklađena s pravilima o državnoj pomoći, garancija treba biti izdata u skladu sa uslovima predviđenim u članu 137. Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 111/20) (u daljem tekstu: Uredba). S ciljem ispunjavanja navedenih uslova, potrebno je, prije svega, da Mješoviti holding „Elektroprivreda Republike Srpske“ – Matično preduzeće a.d. Trebinje na izdatu garanciju plati tržišnu premiju utvrđenu u skladu s članom 6. Uredbe, odredbama Obavještenja Komisije (2008/C 155/02) i Obavještenja Komisije EU o reviziji metode o određivanju referentnih i diskontnih stopa (“Službeni list EU”, br. C 14/2008) i Vijeću dostavi dokaze o izvršenoj uplati. 3. Slijedom navedenog, Vijeće, u skladu s članom 18. stav (3) Zakona u postupku *ex post* kontrole, određuje rok od 90 dana od dana konačnosti ovog zaključka da se otklone utvrđene nepravilnosti. U protivnom, biće

donesena negativna odluka i naložen povrat nezakonito dodijeljene državne pomoći. Vijeće je, u skladu s navedenim, odlučilo kao u dispozitivu ovog zaključka. Uputstvo o pravnom lijeku: Ovaj zaključak je konačan u upravnom postupku i protiv njega nije dozvoljena žalba. Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema ovog zaključka

Broj UP/I 03-26-1-53-5/21 od 8. februara 2022. godine

Odobrava se državna pomoć u obliku subvencije sadržana u Javnom pozivu za dodjelu sredstava finansijske pomoći privrednim subjektima iz oblasti saobraćaja Ministarstva trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona u iznosu od 599.822,25 KM, jer je u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.

Vijeće je utvrdilo da je u konkretnom slučaju riječ o dodjeli državne pomoći male vrijednosti (*de minimis* pomoć), iz člana 6.a stav (1) Zakona, jer je najveći iznos državne pomoći koji će shodno Javnom pozivu i Prijedlogu odluke o odobravanju finansijskih sredstava korisnicima sa iznosom i namjenom, broj D-05/111-016267-6/21 od 4.10.2021. godine, biti dodijeljen pojedinačnom korisniku DD „Gradski i prigradski saobraćaj“ Tuzla u skladu s odredbama Uredbe o uslovima i postupku za dodjelu pomoći male vrijednosti – *de minimis* pomoć. Slijedom navedenog, Vijeće je u postupku utvrdilo da državna pomoć sadržana u Javnom pozivu, koja će biti dodijeljena u obliku subvencije privrednim subjektima iz sektora saobraćaja s ciljem ublažavanja posljedica izazvanih pandemijom COVID-19, predstavlja odobrenu državnu pomoć koja se može dodijeliti bez odobrenja Vijeća, shodno članu 6.a Zakona, jer je u skladu s odredbama Uredbe o uslovima i postupku za dodjelu pomoći male vrijednosti – *de minimis* pomoć.

Broj UP/I 02-26-5-55-26/20 od 28. aprila 2022. godine

Poništava se Zaključak Vijeća za državnu pomoć Bosne i Hercegovine, broj UP/I 02-26-55-18/20 od 9.6.2021. godine, i stvar rješava tako što se odobrava državna pomoć u obliku garancije korisniku Mješoviti holding „Elektroprivreda Republike Srpske“ – Matično preduzeće a.d. Trebinje za kreditno zaduženje u svrhu sticanja kapitala u preduzeću „Ruding“ d.o.o.) Ugljevik, jer je u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.

Vijeće je u obnovljenom postupku zaključilo da je državna pomoć u obliku garancije dodijeljena korisniku MH „Elektroprivreda Republike Srpske“ a.d. Trebinje za kreditno

zaduženje u svrhu sticanja kapitala u preduzeću „Ruding“ d.o.o. Ugljevik, a s ciljem obezbjeđivanja sigurnog snabdijevanja krečnjakom bez kojeg nije bilo moguće započeti proces rada postrojenja za odsumporavanje dimnih gasova i ispuniti međunarodno preuzete obaveze BiH u pogledu smanjenja emisije SO₂, odnosno da je ona dodijeljena u svrhu zaštite okoliša, za šta je, shodno članu 79. Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj, dozvoljeno dodijeliti državnu pomoć u iznosu od 40% prihvatljivih troškova za velike privredne subjekte i do 15 miliona KM po privrednom subjektu. Vijeće je na osnovu Izvještaja o testiranju ispunjenja garancija ODG-a TE „Ugljevik“, koji je izradio Elektroinstitut „Milan Vidmar“ iz Ljubljane i u kome se navode mjerenja emisije SO₂ s ciljem ispunjavanja garantnih nivoa parametara predviđenih u Ugovoru o izgradnji postrojenja za odsumporavanje dimnih gasova za TE „Ugljevik“, utvrdilo da su sve vrijednosti funkcionalnih garancija ispod ugovorom zahtijevanih, a najvažnije da je emisija SO₂ oko 150 mg/Nm³, što je ispod granične vrijednosti emisije SO₂ od 200 mg/Nm³ propisane Pravilnikom o mjerama za sprečavanje i smanjenje zagađivanja zraka i poboljšanje kvaliteta zraka, te da je dostizanjem navedenog nivoa emisije SO₂ od oko 150 mg/Nm³ TE „Ugljevik“ postigla viši nivo smanjenja emisije SO₂ od nivoa propisanog Nacionalnim planom smanjenja emisija za BiH koji iznosi 200 mg/m³. Vijeće je, uzimajući u obzir navedeno, zaključilo da je izgradnjom ODG-a, koji bez osiguranja redovnog snabdijevanja kvalitetnim krečnjakom ne bi mogao funkcionirati, a što je bio cilj kupovine preduzeća „Ruding“ d.o.o. Ugljevik i može se posmatrati kao dio investicije, odnosno dodatno ulaganje u izgradnju postrojenja za odsumporavanje dimnih gasova, TE „Ugljevik“, čiji je ODG sastavni dio, dostigla viši nivo zaštite okoliša iznad važećih standarda za zaštitu okoliša u Republici Srpskoj, za šta je, shodno članu 79. Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj dozvoljeno dodijeliti državnu pomoć u iznosu do 40% prihvatljivih troškova za velike privredne subjekte i do 15 miliona KM po privrednom subjektu. S obzirom na to da kupovina preduzeća „Ruding“ d.o.o. Ugljevik predstavlja dodatne troškove ulaganja u izgradnju postrojenja za odsumporavanje dimnih gasova u TE „Ugljevik“, koji su neophodni za postizanje višeg nivoa zaštite okoliša, Vijeće je zaključilo da kupoprodajna cijena od 9.116.740,00 KM koju je MH „Elektroprivreda Republike Srpske“ a.d. Trebinje platio na osnovu Ugovora o prenosu udjela u preduzeću „Ruding“ d.o.o. Ugljevik od 13.9.2019. godine predstavlja prihvatljive troškove, u skladu s članom 79. stav (3) Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj. Uzimajući u obzir činjenicu da vrijednost novčanog elementa državne pomoći sadržane u predmetnoj garanciji izdatoj za 80% iznosa glavnice kredita (12 mil. KM), odnosno do najviše 9.590.000,00 KM, iznosi 141.164,00 KM, što predstavlja 1,55% udjela u prihvatljivim troškovima, odnosno kupoprodajnoj cijeni od 9.116.740,00 KM, Vijeće je utvrdilo da je utvrđeni

iznos državne pomoći sadržan u garanciji u skladu s članom 79. stav (5) tačka 3. Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj, kojim je propisano da iznos državne pomoći za postizanje višeg nivoa zaštite okoliša koji se može dodijeliti za velike privredne subjekte iznosi do 40% prihvatljivih troškova. Slijedom navedenog, Vijeće je u obnovljenom postupku *ex post* kontrole usklađenosti državne pomoći, pokrenutom po službenoj dužnosti, utvrdilo da je državna pomoć u obliku garancije korisniku MH „Elektroprivreda Republike Srpske“ a.d. Trebinje, za kreditno zaduženje u svrhu sticanja kapitala u preduzeću „Ruding“ d.o.o. Ugljevik, usklađena sa Zakonom, jer je u skladu s članom 79. stav (1) tačka 1. i stav (5) tačka 3. Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj.

Broj UP/I 03-26-1-58-4/22 od 28. aprila 2022. godine

Odobrava se *ex post* državna pomoć dodijeljena u obliku garancije Republike Srpske korisniku Hidroelektrana „Dabar“ d.o.o. Trebinje za kreditno zaduženje u iznosu od 189.409.002 evra kod Izvozno-uvozne banke Kine za projekat finansiranja i izgradnje objekata Hidroelektrane Dabar, jer je u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.

Vijeće je utvrdilo da je predmetna garancija izdata od Vlade Republike Srpske za kreditno zaduženje HE „Dabar“ d.o.o. Trebinje kod CEXIM banke za finansiranje projekta izgradnje objekata „Hidroelektrane Dabar“ dodijeljena u skladu s odjeljkom 3.2. Smjernica Komisije (2014/C 200/01), odnosno ispunila sve kriterije iz navedenog odjeljka: (a) doprinos dobro definisanom cilju od zajedničkog interesa; (b) potreba za intervencijom države; (c) adekvatnost pomoći; (d) podsticajni efekat; (e) proporcionalnost pomoći; (f) izbjegavanje neopravdanih negativnih učinaka na konkurenciju i trgovinu među državama članicama; i (g) transparentnost pomoći. Takođe, Vijeće je utvrdilo da vrijednost novčanog elementa državne pomoći sadržane u predmetnoj garanciji za kredit u iznosu od 189.409.002 evra iznosi 62.343.332,73 evra, što predstavlja 27.98% prihvatljivih troškova, te da je predmetna državna pomoć u obliku garancije dodijeljena u okviru maksimalno dozvoljenog intenziteta pomoći za obnovljive izvore energije od 65% prihvatljivih troškova, shodno Prilogu 1. Smjernica Komisije (2014/C 200/01). Slijedom navedenog, Vijeće je u postupku *ex post* kontrole usklađenosti državne pomoći s propisima o državnoj pomoći, pokrenutom na osnovu prijave Ministarstva energetike i rudarstva Republike Srpske, utvrdilo da je državna pomoć u obliku garancije za kreditno zaduženje HE „Dabar“ d.o.o. Trebinje kod CEXIM banke za projekat finansiranja i izgradnje objekata „Hidroelektrane Dabar“ usklađena s članom 6. stav (2) tačka

c) Zakona, jer je dodijeljena u skladu s odjeljkom 3.2. Smjernica Komisije (2014/C 200/01).

Broj UP/I 03-26-1-42-11/18 od 29. juna 2022. godine

Poništava se Rješenje Vijeća za državnu pomoć Bosne i Hercegovine, broj: UP/I 03-26-1-42-4/18 od 23.7.2018. godine, i stvar rješava tako što se utvrđuje da državna pomoć u obliku garancije korisniku Javno preduzeće „Elektroprivreda BiH“ d.d. Sarajevo, za kreditno zaduženje u svrhu realizacije Projekta „Izgradnja bloka 7 - 450 MW TE Tuzla“, nije u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini. 2. Nalaže se Federalnom ministarstvu finansija, kao davaocu državne pomoći, da preduzme mjere za povrat nezakonito dodijeljene pomoći iz tačke 1. dispozitiva ovog rješenja od korisnika Javno preduzeće „Elektroprivreda BiH“ d.d. Sarajevo uvećane za iznos zatezne kamate od dana kada je nezakonita pomoć data na korišćenje do dana povrata njenog iznosa i obavijesti Vijeće o izvršenom povratu.

Vijeće je utvrdilo da se dodjelom državne pomoći u obliku garancije JP „Elektroprivreda BiH“ utiče na trgovinu, budući da je predmetna garancija izdata za kreditno zaduženje navedenog preduzeća u svrhu finansiranja projekta za izgradnju objekata za proizvodnju električne energije – termoelektrane, te se na taj način jača položaj JP „Elektroprivreda BiH“ u sektoru gdje postoji značajna prekogranična trgovina električnom energijom, pa se predmetnom garancijom utiče na trgovinu umreženom energijom između Bosne i Hercegovine i Evropske unije, odnosno prije svega s državama potpisnicama Ugovora o EZ-u. Naime, tačkom 191. Obavještenja Komisije (2016/C 262/01) propisano je da su sudovi EU presudili da „kada pomoć koju država članica dodijeli jača položaj preduzetnika u odnosu na ostale preduzetnike konkurente u trgovini u EU, smatra se da ta pomoć utiče na trgovinu“, te da se može smatrati da javna pomoć može imati učinak na trgovinu između država članica čak i ako korisnik nije direktno uključen u prekograničnu trgovinu (npr. zbog subvencije bi operaterima u drugim državama članicama moglo biti teže ući na tržište održavanjem ili povećavanjem lokalne ponude). Uzimajući u obzir navedeno, Vijeće je u konkretnom slučaju utvrdilo da garancija Federacije BiH, koju je izdalo Federalno ministarstvo finansija za kreditno zaduženje JP „Elektroprivreda BiH“ kod CEXIM banke u svrhu realizacije Projekta „Izgradnja bloka 7 - 450 MW TE Tuzla“, predstavlja državnu pomoć iz člana 3. stav (1) Zakona, jer su kumulativno ispunjeni prethodno navedeni uslovi. S obzirom na to da garancija izdata za kreditno zaduženje JP „Elektroprivreda BiH“ predstavlja državnu pomoć u smislu člana 3. stav (1) Zakona, a članom 5. stav (1) Zakona propisana je opšta zabrana dodjele državne

pomoći koja narušava ili prijeti da naruši tržišnu konkurenciju davanjem prednosti određenim privrednim subjektima, proizvodnji ili trgovini određenih proizvoda ili pružanju određenih usluga u mjeri u kojoj to može uticati na ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine iz međunarodnih sporazuma, dok su članom 6. stav (1) Zakona, odnosno podzakonskim aktima usvojenim na osnovu Zakona propisana izuzeća od opšte zabrane, Vijeće je u postupku utvrđivalo da li u konkretnom slučaju postoji mogućnost primjene izuzeća na osnovu člana 6. st. (1) i (2) Zakona i Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH. Budući da je predmetna garancija izdata za kreditno zaduženje u svrhu izgradnje novog bloka Termoelektrane „Tuzla“, odnosno za izgradnju objekta za proizvodnju električne energije iz uglja, Vijeće je utvrdilo da Uredbom o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH, kao i propisima EU iz oblasti državne pomoći, nisu propisani uslovi i kriteriji za dodjelu državne pomoći za izgradnju termoelektrana, odnosno za proizvodnju električne energije iz uglja, te da se na predmetnu garanciju ne može primijeniti izuzeće od opšte zabrane državne pomoći iz člana 5. stav (1) Zakona. Shodno navedenom, Vijeće je utvrdilo da državna pomoć u obliku garancije korisniku JP „Elektroprivreda BiH“, za kreditno zaduženje u svrhu realizacije Projekta „Izgradnja bloka 7 - 450 MW TE Tuzla“, nije usklađena sa Zakonom i podzakonskim aktima usvojenim na osnovu njega. U skladu s navedenim, Vijeće je odlučilo kao u tački 1. dispozitiva ovog rješenja. Shodno odredbi člana 18. stav (1) Zakona, kojom je propisano da kada u slučaju nezakonito dodijeljene državne pomoći donese negativnu odluku iz člana 12. stav (3) tačka d) Zakona, Vijeće utvrđuje obavezu davaocu državne pomoći da preduzme mjere za povrat te nezakonito dodijeljene pomoći od korisnika u iznosu koji uključuje iskorišćeni iznos državne pomoći uvećan za zateznu kamatu, koja se naplaćuje počevši od dana kada je nezakonita pomoć data na korišćenje do dana povrata njenog iznosa.

Broj UP/I 02-26-1-51-27/21 od 21. marta 2023. godine

Utvrđuje se da mjere sadržane u Odluci o listi lijekova Kantona Sarajevo, broj: 02-05-34488-3/18 od 11. 10. 2018. godine, Odluci o izmjenama i dopunama Odluke o listi lijekova Kantona Sarajevo, broj: 02-04-25959-22/21 od 24. 6. 2021. godine, Odluci o utvrđivanju liste lijekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona, broj: 01-1-02-1370/21 od 24. 5. 2021. godine, Odluci o listi lijekova koji se mogu propisivati i izdavati na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja Kantona 10, broj: 01-02-26-2/21 od 22. 4. 2021. godine, i u Odluci o listi lijekova obaveznog zdravstvenog osiguranja Unsko-sanskog kantona, broj: 03-017- 4215/2022 od 25. 3. 2022. godine, ne predstavljaju državnu pomoć u smislu Zakona o sistemu

državne pomoći u Bosni i Hercegovini.

S obzirom na to da utvrđivanje obima prava osiguranih lica na korišćenje lijekova koji se obezbjeđuju na teret sredstava navedenih zavoda zdravstvenih osiguranja, način i postupak propisivanja i izdavanja tih lijekova i primjene u zdravstvenim ustanovama, kao i način utvrđivanja pozitivnih (esencijalnih) listi lijekova u KS-u, HNK, Kantonu 10 i USK potpada pod sistem javnog zdravstva i socijalne zaštite, odnosno obaveznog socijalnog osiguranja, koji je izuzet od pravila državne pomoć, shodno tački 20. Obavještenja Komisije (2016/C 262/01). Naime, sistem zdravstvene zaštite i socijalnog osiguranja u BiH i u navedenim kantonima baziran je na principu solidarnosti: nadziru ga državni organi, finansira se na osnovu obavezne uplate doprinosa, prava na zdravstvenu zaštitu ne zavise od visine uplaćenih doprinosa i, shodno tački 20. Obavještenja Komisije (2016/C 262/01), nema tržišnu aktivnost, a samim tim ni elemenata državne pomoći jer javne usluge koje se obavljaju na principu solidarnosti ne predstavljaju ekonomsku aktivnost i nisu tržišno organizovane. U Bosni i Hercegovini se javni zdravstveni sistem zasniva na principu solidarnosti, putem javnih zdravstvenih ustanova, finansiranih putem obaveznih doprinosa i/ili budžetskim dotacijama, a usluge se pružaju bez naknade krajnjih korisnika, odnosno pružaoci tih usluga, tj. javne zdravstvene ustanove ne smatraju se preduzetnicima, odnosno nije riječ o ekonomskoj aktivnosti bez obzira što se i te ustanove nalaze „na tržištu“ prilikom nabavke neophodnih proizvoda i usluga namijenjenih toj djelatnosti. Ako zdravstvene usluge pružaju nezavisni ljekari, privatne poliklinike i slično uz naplatu i preuzimanje poslovnog rizika, riječ je o preduzetnicima koji obavljaju ekonomsku aktivnost i na njih se primjenjuju pravila o državnoj pomoći. Jednako je relevantan i stav Evropskog suda pravde u slučaju FENIN (C-205/3), kojim je izričito utvrđeno da „SNS upravljačka tijela (26 javnih tijela, uključujući i tri ministarstva španske vlade, koja vode nacionalni zdravstveni sistem) ne djeluju kao preduzeća (privredni subjekti u smislu prava konkurencije) kada učestvuju u menadžmentu nacionalnih zdravstvenih usluga, te da njihov kapacitet kao kupaca ne može biti razdvojen od upotrebe medicinskih sredstava i opreme nakon njihove kupovine. Shodno tome, ta tijela ne djeluju kao preduzeća, u smislu prava konkurencije Evropske unije, kada kupuju medicinska dobra i opremu i čl. 81. i 82. EC-a nisu primjenjivi na njih“. Dakle, svrha pozitivnih (esencijalnih) listi je ostvarivanje prava osiguranih lica na korišćenje lijekova na teret sredstava zdravstvenog osiguranja. Nije riječ o sredstvima koja su namijenjena industriji lijekova i njihova svrha nije profit proizvođača lijekova. U konkretnom slučaju, relevantna je i odluka Evropskog suda pravde u slučaju *Poucet i Pistre* (C159/91 i 160/91), u kojoj se navodi sljedeće: „Zdravstveni fondovi i organizacije uključene u upravljanje javnim sistemom socijalne zaštite vrše isključivo društvenu funkciju. To se djelovanje zasniva na principu nacionalne solidarnosti i potpuno je

neprofitno.“ Vrlo je značajan stav Evropskog suda pravde u slučaju „Komisija/Dôvera zdravotná poisťovňa“ (spojeni slučajevi C262/18 P i C-271/18 P, presuda Suda – Veliko vijeće, od 11. 6. 2020. godine), prema kome Sud u paragrafu 30. konstatira: „Kada je, posebno, riječ o oblasti socijalne sigurnosti, Sud je presudio da pravo Unije načelno ne utiče na nadležnost država članica za uređenje svojih sistema socijalne sigurnosti lišene ekonomskog karaktera, on provodi opštu ocjenu predmetnog sistema i u tu svrhu uzima u obzir sljedeće elemente, to jeste ostvaruje li se sistemom socijalni cilj, provodi li se njime princip solidarnosti, izostaje li bilo kakav profitni cilj obavljane djelatnosti i kontroliše li tu nadležnost država.“ Dalje, u paragrafu 31. Sud ističe: „U okviru te opšte procjene posebno treba ispitati može li se i u kojoj mjeri za predmetni sistem smatrati da provodi princip solidarnosti i je li djelatnost zdravstvenih osiguravaoca koji upravljaju takvim sistemom podvrgnuta državnoj kontroli.“ U sljedećem paragrafu (broj 32) Sud utvrđuje kriterije u procjeni da li se konkretnim sistemom socijalne sigurnosti provodi princip solidarnosti: „Sisteme socijalne sigurnosti kojima se provodi princip solidarnosti posebno obilježavaju obaveza članstva, kako za osiguranike tako i za osiguravaoce, činjenica da su doprinosi određeni zakonom zavisno od primanja osiguranika, a ne od rizika koji oni pojedinačno predstavljaju, bilo zbog svoje dobiti bilo zbog zdravstvenog osiguranja, pravilo prema kojem su obavezna davanja utvrđena zakonom jednaka za sve osiguranike, nezavisno od iznosa doprinosa koji plaća svaki od njih, kao i mehanizam za prebijanje troškova i rizika, posredstvom kojeg sistemi koji ostvaruju dobit učestvuju u finansiranju sistema koji imaju strukturalne finansijske poteškoće.“ Naime, sredstva koja se u KS-u, HNK, Kantonu 10 i USK isplaćuju iz zavoda zdravstvenog osiguranja radi ostvarivanja prava osiguranika ne zavise od visine doprinosa koje osiguranik uplaćuje u zavod/fond, nego se u potpunosti primjenjuje princip solidarnosti. Prema tome, takva aktivnost nije ekonomska i ona ne podliježe pravilima konkurencije i pravilima državne pomoći. Naime, u konkretnom slučaju, građani kao osiguranici iz svojih ličnih sredstava (bruto plaće) uplaćuju doprinose na osnovu kojih se formira fond zdravstvene zaštite. Djelovanje zavoda zdravstvenog osiguranja zasniva se na principu solidarnosti, neprofitno je i nije tržišno organizovano. Samim tim Vijeće je utvrdilo da aktivnosti taksativno navedenih vlada ne podliježu pravilima o državnoj pomoći. Evropski sud pravde je u prethodno navedenim relevantnim odlukama zauzeo stav da zdravstveni fondovi/zavodi i druge organizacije koje su uključene u javni sistem socijalne zaštite, kada je njihova aktivnost zasnovana na principu društvene solidarnosti, obavljaju isključivo društvenu funkciju, jer je u tom slučaju njihova aktivnost neprofitna. Uzimajući u obzir navedeno, u konkretnom slučaju Vijeće je utvrdilo da u Odluci o listi lijekova Kantona Sarajevo, Odluci o utvrđivanju liste lijekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona, Odluci o listi lijekova koji se mogu propisivati i

izdavati na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja Kantona 10 i u Odluci o listi lijekova obaveznog zdravstvenog osiguranja Unsko-sanskog kantona nije sadržana državna pomoć iz člana 3. stav (1) Zakona, s obzirom na to da je Vijeće utvrdilo da se djelovanje navedenih zavoda kao javnih zdravstvenih ustanova zasniva na principu solidarnosti, koji su financirani putem obaveznih doprinosa i/ili budžetskim dotacijama, a usluge se pružaju bez naknade krajnjih korisnika, odnosno pružaoци tih usluga, tj. zavodi kao javne zdravstvene ustanove se ne smatraju preduzetnicima, odnosno nije riječ o ekonomskoj aktivnosti bez obzira što se i te ustanove nalaze „na tržištu“ prilikom nabavke neophodnih proizvoda i usluga namijenjenih toj djelatnosti.

Broj UP/I 03-26-1-63-5/22 od 22. juna 2023. godine

Utvrđuje se da državna pomoć u obliku poreske olakšice privrednim subjektima navedenim u članu 2. Prijedloga odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2023. godinu, osim za privredne subjekte iz tačke 2. ovog rješenja, nije u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini. 2. Utvrđuje se da državna pomoć u obliku poreske olakšice sadržana u Prijedlogu odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2023. godinu privrednim subjektima JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i preduzeće „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj ne predstavlja državnu pomoć u smislu Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.

Vijeće je utvrdilo da pomoć u obliku poreske olakšice rudnicima i termoelektranama navedenim u članu 2. Prijedloga odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2023. godinu predstavlja državnu pomoć iz člana 3. stav (1) Zakona, jer su kumulativno ispunjeni prethodno navedeni uslovi. S obzirom na to da poreska olakšica rudnicima i termoelektranama navedenim u članu 2. Prijedloga odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2023. godinu predstavlja državnu pomoć u smislu člana 3. stav (1) Zakona, a članom 5. stav (1) Zakona propisana je opšta zabrana dodjele državne pomoći koja narušava ili prijeti da naruši tržišnu konkurenciju davanjem prednosti određenim privrednim subjektima, proizvodnji ili trgovini određenih proizvoda ili pružanju određenih usluga u mjeri u kojoj to može uticati na ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine iz međunarodnih sporazuma, dok su članom 6. stav (1) Zakona, odnosno podzakonskim aktima usvojenim na osnovu Zakona propisana izuzeća od opšte zabrane, Vijeće je u postupku utvrđivalo da li u konkretnom slučaju postoji mogućnost primjene izuzeća, na osnovu člana 6. st. (1) i (2) Zakona, Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj i Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH. Budući

da su korisnici predmetne poreske olakšice rudnici i termoelektrane, Vijeće je utvrdilo da Uredbom o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj i Uredbom o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH, kao i propisima EU iz oblasti državne pomoći nisu propisani uslovi i kriteriji za dodjelu državne pomoći za termoelektrane i rudnike, osim u sektoru vađenja uglja, ali isključivo za njihovo zatvaranje, te da se na predmetnu poresku olakšicu ne može primijeniti izuzeće od opšte zabrane državne pomoći iz člana 5. stav (1) Zakona. Shodno navedenom, Vijeće je utvrdilo da državna pomoć u obliku poreske olakšice rudnicima i termoelektranama navedenim u članu 2. Prijedloga odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2023. godinu nije usklađena sa Zakonom i podzakonskim aktima usvojenim na osnovu njega. U skladu s navedenim, Vijeće je odlučilo kao u tački 1. dispozitiva ovog rješenja. S obzirom na to da su JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i preduzeće „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj jedini željeznički operateri na tržištu Federacije BiH, odnosno Republike Srpske, te imaju zakonski (pravni) monopol na pružanje usluga u sektoru željezničkog saobraćaja, Vijeće je utvrdilo da se poreskom olakšicom sadržanom u predmetnom prijedlogu odluke za navedena preduzeća iz sektora željezničkog saobraćaja ne narušava niti postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu. Naime, Vijeće je u postupku, u skladu s članom 5. stav (3) Zakona o željeznicama Republike Srpske, utvrdilo da je preduzeće „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj upravljač željezničkom infrastrukturom Republike Srpske i jedini željeznički operater na tržištu Republike Srpske koji obavlja poslove prevoza putnika i robe u željezničkom saobraćaju na željezničkoj infrastrukturi Republike Srpske, jer drugi operateri koji imaju pravo shodno članu 15. stav (1) Zakona o željeznicama Republike Srpske da koriste željezničku infrastrukturu trenutno nemaju pristup istoj, shodno odredbi člana 14. stav (2) navedenog zakona. Naime, navedenim članom 14. stav (2) Zakona o željeznicama Republike Srpske propisano je da će se pristup željezničkoj infrastrukturi omogućiti nakon sticanja minimalnih uslova predviđenih ovim zakonom i stupanjem Bosne i Hercegovine u punopravno članstvo u Evropsku uniju. Prema propisima EU iz oblasti državne pomoći, za postojanje narušavanja konkurencije na tržištu pretpostavlja se da je sektor u kome djeluje privredni subjekat kome se dodjeljuju finansijska sredstva iz budžeta liberalizovan. Naime, u tački 187. Obavještenja Komisije (2016/C 262/01) navodi se da narušavanje konkurencije na tržištu, u smislu člana 107. stav 1. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, obično postoji kada država dodijeli finansijsku prednost nekom preduzetniku u liberalizovanom sektoru u kome postoji ili bi mogla postojati konkurencija na tržištu, dok se u tački 188. navedenog obavještenja ističe da, u skladu sa zakonodavstvom EU, pravni monopol postoji kada je određena usluga zakonodavstvom ili regulatornim mjerama rezervisana za isključivog pružaoca, pri čemu je svim drugim privrednim subjektima jasno zabranjeno pružanje

takvih usluga. Iz ovoga proizlazi zaključak da u konkretnom slučaju i prema pravilima EU iz oblasti državne pomoći nema narušavanja konkurencije dodjelom pomoći u obliku poreske olakšice korisniku „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj jer, kako smo prethodno zaključili, tržište Republike Srpske u sektoru željezničkog saobraćaja nije liberalizovano i isključivo zakonsko pravo (zakonski monopol) da obavlja poslove upravljača željezničkom infrastrukturom Republike Srpske i poslove željezničkog operatera na željezničkoj infrastrukturi Republike Srpske imaju „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj. Takođe, shodno Zakonu o željeznicama Federacije BiH, Vijeće je utvrdilo da je Federacija BiH osnovala JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i odredila za jedinog menadžera željezničke infrastrukture i jedinog željezničkog operatera Federacije BiH. Članom 15. istog zakona propisano je da su na zahtjev Vlade Federacije BiH ili vlade kantona JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo obavezne obavljati željeznički prevoz i na takvim dijelovima željezničke mreže na kojima se od prihoda ne mogu pokriti ukupni troškovi prevoza. Članom 12. Zakona o finansiranju željezničke infrastrukture i sufinansiranju putničkog i kombinovanog saobraćaja propisano je da će Federacija BiH sufinansirati obavljanje usluga željezničkog putničkog saobraćaja od interesa za Federaciju BiH i obavljanje usluga željezničkog kombinovanog saobraćaja. Članom 13. istog zakona određeno je da Federalno ministarstvo prometa i komunikacija zaključuje godišnji ugovor s JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo o obavljanju željezničkih usluga iz člana 12. ovog zakona. Iz navedenog proizlazi zaključak da na tržištu pružanja usluga putničkog željezničkog saobraćaja od javnog interesa za Federaciju BiH i usluga obavljanja željezničkog kombinovanog saobraćaja na području Federacije BiH još ne postoji konkurencija, te da navedene poslove obavlja JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo. Shodno navedenom, Vijeće je utvrdilo da pomoć u obliku poreske olakšice JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i preduzeću „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, navedenim u članu 2. Prijedloga odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2023. godinu, ne predstavlja državnu pomoć iz člana 3. stav (1) Zakona, jer nisu kumulativno ispunjeni svi uslovi iz navedenog člana Zakona, odnosno predmetnom poreskom olakšicom se ne narušava i ne postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu. U skladu s navedenim, Vijeće je odlučilo kao u tački 2. dispozitiva ovog rješenja.

Broj UP/I 03-26-1-62-4/22 od 28. avgusta 2023. godine

Utvrđuje se da državna pomoć dodijeljena u obliku poreske olakšice privrednim subjektima navedenim u članu 2. Odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2022. godinu, osim JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i preduzeća „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, nije u skladu sa Zakonom

o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini. 2. Nalaže se Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, kao davaocu državne pomoći, da preduzme mjere za povrat nezakonito dodijeljene pomoći u obliku poreske olakšice iz tačke 1. dispozitiva ovog rješenja u iznosu od 30.152.082,80 KM od korisnika navedenih u članu 2. Odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2022. godinu, osim JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i preduzeća „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, uvećane za iznos zatezne kamate od dana kada je nezakonita pomoć data na korišćenje do dana povrata njenog iznosa i obavijesti Vijeće o izvršenom povratu. 3. Utvrđuje se da državna pomoć sadržana u Odluci o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2022. godinu, koja je dodijeljena u obliku poreske olakšice privrednim subjektima JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i preduzeće „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, ne predstavlja državnu pomoć u smislu Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.

Vijeće je utvrdilo da pomoć u obliku poreske olakšice rudnicima i termoelektranama navedenim u članu 2. Odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2022. godinu predstavlja državnu pomoć iz člana 3. stav (1) Zakona, jer su kumulativno ispunjeni prethodno navedeni uslovi. S obzirom na to da poreska olakšica rudnicima i termoelektranama navedenim u članu 2. Odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2022. godinu predstavlja državnu pomoć u smislu člana 3. stav (1) Zakona, a članom 5. stav (1) Zakona propisana je opšta zabrana dodjele državne pomoći koja narušava ili prijeti da naruši tržišnu konkurenciju davanjem prednosti određenim privrednim subjektima, proizvodnji ili trgovini određenih proizvoda ili pružanju određenih usluga u mjeri u kojoj to može uticati na ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine iz međunarodnih sporazuma, dok su članom 6. stav (1) Zakona, odnosno podzakonskim aktima usvojenim na osnovu Zakona propisana izuzeća od opšte zabrane, Vijeće je u postupku utvrđivalo da li u konkretnom slučaju postoji mogućnost primjene izuzeća na osnovu člana 6. st. (1) i (2) Zakona, Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj i Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH. Budući da su korisnici predmetne poreske olakšice rudnici i termoelektrane, Vijeće je utvrdilo da Uredbom o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj i Uredbom o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH, kao i propisima EU iz oblasti državne pomoći nisu propisani uslovi i kriteriji za dodjelu državne pomoći za termoelektrane i rudnike, osim u sektoru vađenja uglja, ali isključivo za njihovo zatvaranje, te da se na predmetnu poresku olakšicu ne može primijeniti izuzeće od opšte zabrane državne pomoći iz člana 5. stav (1) Zakona.

Shodno navedenom, Vijeće je utvrdilo da državna pomoć u obliku poreske olakšice u iznosu od 30.152.082,80 KM rudnicima i termoelektranama navedenim u članu 2. Odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2022. godinu nije usklađena sa Zakonom i podzakonskim aktima usvojenim na osnovu njega. U skladu s navedenim, Vijeće je odlučilo kao u tački 1. dispozitiva ovog rješenja. Shodno odredbi člana 18. stav (1) Zakona, kojom je propisano da kada u slučaju nezakonito dodijeljene državne pomoći donese negativnu odluku iz člana 12. stav (3) tačka d) Zakona, Vijeće utvrđuje obavezu davaocu državne pomoći da preduzme mjere za povrat te nezakonito dodijeljene pomoći od korisnika u iznosu koji uključuje iskorišćeni iznos državne pomoći uvećan za zateznu kamatu, koja se naplaćuje počevši od dana kada je nezakonita pomoć data na korišćenje do dana povrata njenog iznosa, Vijeće je odlučilo kao u tački 2. dispozitiva ovog rješenja. Vijeće je u postupku utvrdilo da četvrti uslov iz člana 3. stav (1) Zakona, koji se odnosi na narušavanje i postojanje opasnosti od narušavanja konkurencije na tržištu, u odnosu na preduzeća iz sektora željeznica, nije ispunjen, odnosno da se dodjelom poreske olakšice sadržane u predmetnoj odluci navedenim preduzećima iz sektora željezničkog saobraćaja ne narušava niti postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu s obzirom da su JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i preduzeće „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj jedini željeznički operateri na tržištu Federacije BiH, odnosno Republike Srpske, te imaju zakonski (pravni) monopol na pružanje usluga u sektoru željezničkog saobraćaja. Naime, Vijeće je u postupku, u skladu s članom 5. stav (3) Zakona o željeznicama Republike Srpske, utvrdilo da je preduzeće „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj upravljač željezničkom infrastrukturom Republike Srpske i jedini željeznički operater na tržištu Republike Srpske koji obavlja poslove prevoza putnika i robe u željezničkom saobraćaju na željezničkoj infrastrukturi Republike Srpske, jer drugi operateri koji imaju pravo shodno članu 15. stav (1) Zakona o željeznicama Republike Srpske da koriste željezničku infrastrukturu trenutno joj nemaju pristup, shodno odredbi člana 14. stav (2) navedenog zakona. Naime, navedenim članom 14. stav (2) Zakona o željeznicama Republike Srpske propisano je da će se pristup željezničkoj infrastrukturi omogućiti nakon sticanja minimalnih uslova predviđenih ovim zakonom i stupanjem Bosne i Hercegovine u punopravno članstvo u Evropsku uniju. Prema propisima EU iz oblasti državne pomoći, za postojanje narušavanja konkurencije na tržištu pretpostavlja se da je sektor u kome djeluje privredni subjekat kome se dodjeljuju finansijska sredstva iz budžeta, liberalizovan. Naime, u tački 187. Obavještenja Komisije (2016/C 262/01) navodi se da narušavanje konkurencije na tržištu, u smislu člana 107. stav 1. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, obično postoji kada država dodijeli finansijsku prednost nekom preduzetniku u liberalizovanom sektoru u kome postoji ili bi mogla postojati konkurencija na tržištu, dok se u tački 188. navedenog obavještenja ističe da, u skladu sa

zakonodavstvom EU, pravni monopol postoji kada je određena usluga zakonodavstvom ili regulatornim mjerama rezervisana za isključivog pružaoca, pri čemu je svim drugim privrednim subjektima jasno zabranjeno pružanje takvih usluga, iz čega proizlazi zaključak da u konkretnom slučaju i prema pravilima EU iz oblasti državne pomoći nema narušavanja konkurencije dodjelom pomoći u obliku poreske olakšice korisniku „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj jer, kako smo prethodno zaključili, tržište Republike Srpske u sektoru željezničkog saobraćaja nije liberalizovano i isključivo zakonsko pravo (zakonski monopol) da obavlja poslove upravljača željezničkom infrastrukturom Republike Srpske i poslove željezničkog operatera na željezničkoj infrastrukturi Republike Srpske imaju „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj. Takođe, shodno Zakonu o željeznicama u Federaciji BiH, Vijeće je utvrdilo da je Federacija BiH osnovala JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i odredila za jedinog menadžera željezničke infrastrukture i jedinog željezničkog operatera Federacije BiH. Članom 15. istog zakona propisano je da je na zahtjev Vlade Federacije BiH ili vlade kantona JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo obavezno da obavlja željeznički prevoz i na takvim dijelovima željezničke mreže na kojima se od prihoda ne mogu pokriti ukupni troškovi prevoza. Članom 12. Zakona o finansiranju željezničke infrastrukture i sufinansiranju putničkog i kombinovanog saobraćaja propisano je da će Federacija BiH sufinansirati obavljanje usluga željezničkog putničkog saobraćaja od interesa za Federaciju BiH i obavljanje usluga željezničkog kombinovanog saobraćaja. Članom 13. istog zakona određeno je da Federalno ministarstvo prometa i komunikacija zaključuje godišnji ugovor s JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo o obavljanju željezničkih usluga iz člana 12. ovog zakona. Iz navedenog proizlazi zaključak da na tržištu pružanja usluga putničkog željezničkog saobraćaja od javnog interesa za Federaciju BiH i usluga obavljanja željezničkog kombinovanog saobraćaja na području Federacije BiH još ne postoji konkurencija, te da navedene poslove obavlja JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo. Shodno navedenom, Vijeće je utvrdilo da pomoć u obliku poreske olakšice u iznosu od 1.550.138 KM, korisnicima JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo i preduzeću „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj navedenim u članu 2. Odluke o količinama dizel-goriva na koje se ne plaća putarina za 2022. godinu ne predstavlja državnu pomoć iz člana 3. stav (1) Zakona, jer nisu kumulativno ispunjeni svi uslovi iz navedenog člana Zakona, odnosno predmetnom poreskom olakšicom se ne narušava i ne postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu. U skladu s navedenim, Vijeće je odlučilo kao u tački 3. dispozitiva ovog rješenja.

Broj UP/I 03-26-1-54-38/21 od 30. juna 2025. godine

Utvrđuje se da državna pomoć dodijeljena u obliku garancije Republike Srpske

korisniku MH „Elektroprivreda Republike Srpske“ Matično preduzeće a.d. Trebinje – ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka za dugoročno zaduženje emisijom vlastitih obveznica ne predstavlja državnu pomoć u smislu Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.

Ovim rješenjem izvršava se presuda Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 3 U 043826 22 U od 10.5.2024. godine.

Vijeće utvrđuje da se dodjelom državne pomoći u obliku garancije ne narušava konkurencija i ne postoji opasnost od narušavanja konkurencije i nema uticaja na trgovinu, to potvrđuju i odredbe dokumenta Evropske komisije – Analitička mreža za energetska infrastrukturu 2016-2017. u kojem je navedeno da se finansiranjem operatera distributivnog sistema ne narušava konkurencija u slučaju pravnog monopola, ako su ispunjeni uslovi iz tačke 188. Obavijesti Komisije (2016/C 262/01), te da ni javno finansiranje operatera distributivnog sistema koji ne uživaju pravni monopol ne narušava konkurenciju i ne utiče na trgovinu, pod uslovom da na navedenom području ne postoji infrastruktura za distribuciju električne energije druge pravne osobe. Vijeće je utvrdilo da je navedeni uslov ispunjen, budući da je postojeća infrastruktura za distribuciju električne energije na području gradova Banja Luka, Prijedor, Gradiška i 18 opština Republike Srpske u vlasništvu ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka i da bi bilo neekonomično da neka druga pravna osoba finansira izgradnju paralelne infrastrukture za distribuciju električne energije kako bi konkurisala za dobivanje dozvole za obavljanje distribucije električne energije. Navedeni stav potvrđuje i činjenica da je nakon isteka Dozvole RERS-a, broj 01-351-04-1/10-3/19, izdane Rješenjem RERS-a o izdavanju dozvole za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije, broj 01-351-9/19/R-131-304 od 26.12.2019. godine, na razdoblje od pet godina, počev od 28.12.2019. godine, ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka izdana nova dozvola za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije Rješenjem RERS-a o izdavanju dozvole za obavljanje djelatnosti distribucije i upravljanja distributivnim sustavom električne energije, broj 01-1102-9/24/R-121-1350 od 26.12.2024. godine, na razdoblje od deset godina, počev od 28.12.2024. godine. Uzimajući u obzir navedeno, Vijeće je utvrdilo da garancija izdana od Ministarstva financija i Ministarstva energetike i rudarstva Republike Srpske za dugoročno zaduženje ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka emisijom vlastitih obveznica ne predstavlja državnu pomoć iz člana 3. stav (1) Zakona, s obzirom na to da nisu kumulativno ispunjeni prethodno navedeni uslovi, odnosno dodjelom predloženih sredstava se ne narušava i ne postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu, kao ni uticaja na trgovinu između Bosne i Hercegovine i EU. U skladu s navedenim, Vijeće je odlučilo kao u tački 1. dispozitiva ovoga Rješenja.

1.7. SUDSKA PRAKSA SUDA BIH

SI 3 U 043735 22 U od 11.1.2023. godine

Tužba se uvažava, poništava se rješenje tuženog Vijeća za državnu pomoć BIH broj UP/I 03-26-1-42-11/18 od 29.6.2022. godine i predmet vraća tuženom na ponovni postupak.

Obrazloženje:

Prema članu 12. stav 10. Zakona o sistemu državne pomoći BiH propisano je da prilikom donošenja odluka, Vijeće, ako ovim zakonom nije drukčije propisano, primjenjuje odredbe Zakona o upravnom postupku. Dakle, odredbe *lex specialisa* upućuju na primjenu Zakona o upravnom postupku prilikom donošenja odluka što upućuje da se prilikom donošenja odluka primjenjuju sva pravila upravnog postupka, s obzirom na to da Zakonom o sistemu državne pomoći nije propisan postupak donošenja odluka. Članom 239. stav 1. Zakona o upravnom postupku propisano je da obnovu upravnog postupka može tražiti stranka, a organ koji je donio rješenje, kojim je postupak okončan, može pokrenuti obnovu postupka po službenoj dužnosti. Članom 246. stav 2. istog zakona propisano je kad je to prema okolnostima slučaja moguće, a u interesu je ubrzanja postupka, nadležni organ može, čim utvrdi postojanje uslova za obnovu, preći na one radnje postupka koje se imaju obnoviti, ne donoseći poseban zaključak kojim se obnova dozvoljava. Dakle, nije sporno da organ može obnoviti postupak i bez donošenja zaključka o obnovi, već po ubrzanom postupku, međutim, ako se ima u vidu da se postupak pred Vijećem vodi prema odredbama Zakona o upravnom postupku BiH, to se kod obnove postupka moraju ispoštovati i ostale odredbe Zakona o upravnom postupku. Prema odredbi člana 41. Zakona o upravnom postupku, stranka je osoba po čijem zahtjevu je pokrenut postupak ili protiv koje se vodi postupak, ili koja, radi zaštite svojih prava ili pravnih interesa, ima pravo učestvovati u postupku. Pravilnim tumačenjem navedenih odredbi jasno proizilazi da prilikom provođenja bilo kojih radnji upravnog postupka stranci mora biti omogućeno da učestvuje u postupku, pa i u obnovljenom postupku.

Shodno navedenom, odluka tuženog da vodi obnovu postupka na način propisan članom 246. stav 2. Zakona o upravnom postupku nije sama po sebi nezakonita niti protivna pravilima postupka, međutim, vođenje obnove postupka po ubrzanom proceduri i na način propisan članom 246. stav 2. Zakona o upravnom postupku ne oslobađa dužnosti tuženog da omogući stranci da učestvuje u tom postupku i da u provođenju

zakonite obnove krši ostala načela upravnog postupka i prava stranke. U konkretnom slučaju, prema stanovištu ovog Suda, tuženo Vijeće je iz pravilno utvrđenih činjenica izvelo pogrešan zaključak, kada je onemogućilo tužioca da u obnovi postupka učestvuje kao stranka smatrajući da se u obnovljenom postupku pred Vijećem ispituje da li je predložena državna pomoć u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći, a ne raspravlja o pravu tužioca, što je u konačnici imalo za posljedicu pogrešnu primjenu pravila upravnog postupka vezanih za član 41. Zakona o upravnom postupku BiH. Naime, kod činjenice da je obnova postupka i preispitivanje državne pomoći nastalo upravo, kako tužilac tvrdi, kršenjem tužiočevih prava, te da tužiocu pripada pravo da učestvuje u obnovljenom postupku, to je nejasan zaključak tuženog da postupak provede bez da je tužiocu omogućio da učestvuje u istom i da se izjasni o svim činjenicama. Okolnost da je do obnove postupka došlo po službenoj dužnosti, ali istovremeno i protivno interesima tužioca, čini spornim da je moguće ponovno ispitivati uslove za dodjelu državne pomoći bez tužiočevog učešća, kao nosioca određenih prava, koji ima legitiman interes da ta prava zaštiti neposrednim učešćem.

SI 3 U 043826 22 U od 10.5.2024. godine

Tužba se uvažava, poništava se rješenje tuženog Vijeća za državnu pomoć BiH, broj UP/I 03-26-1-42-11/18 od 29.6.2022. godine i predmet vraća tuženom na ponovni postupak.

Obrazloženje:

Prema članu 1. stav 1. Zakona o sistemu državne pomoći BiH, propisano je da se ovim Zakonom uređuju opšti uslovi za dodjelu, kontrolu dodjele i korišćenja, odobravanje i povrat nezakonito dodijeljene državne pomoći, popis državne pomoći i izvještavanje o državnoj pomoći, s ciljem uspostavljanja i osiguranja konkurentnih tržišnih uslova, kao i izvršavanja preuzetih obaveza po zaključenim međunarodnim ugovorima, koji sadrže odredbe o državnoj pomoći. Članom 12. stav 7. istoga Zakona, propisano je da Vijeće može odobriti državnu pomoć *ex post*, ako utvrdi da je predmetna državna pomoć usklađena s ovim Zakonom i podzakonskim aktima, donesenim u skladu s članom 24. ovog Zakona. *Ex post* odobrenjem, mogu se utvrditi posebni uslovi i vremenska ograničenja za provođenje državne pomoći. Član 18. stav 3. Zakona o sistemu državne pomoći BiH, propisuje da, ako se *ex post* kontrolom utvrde nepravilnosti, Vijeće određuje davaocu državne pomoći rok od najduže 90 dana da otkloni utvrđene nepravilnosti. Ako davalac državne pomoći ne otkloni nepravilnosti, Vijeće donosi negativnu odluku iz člana 12. stav (3) tačka d) ovog Zakona i utvrđuje obavezu povrata

iznosa dodijeljene državne pomoći od korisnika u visini utvrđenih nepravilnosti, uvećanom za iznos zatezних kamata koje teku od dana kada su se utvrđene nepravilnosti pojavile, do dana povrata njenog iznosa. Članom 137. stav 1. tačka 4. Uredbe, propisano je da pojedinačna državna garancija ne predstavlja instrument dodjele državne pomoći, ako su kumulativno ispunjeni uslovi da se premija za garanciju obračunava primjenom tržišnih principa

Cijeneći zakonitost osporenog akta, prema podacima u spisu predmeta, po ocjeni ovoga vijeća, ostala je sporna i nejasna činjenica da li je izdata garancija državna pomoć ili nije, s obzirom na to da tuženi stavom 2. dispozitiva rješenja nalaže ispunjenje uslova iz Uredbe, a ovim uslovima se dokazuje da garancija ne predstavlja instrument državne pomoći. Naime, uslovi koji moraju biti ispunjeni, propisani su članom 137. Uredbe o namjeni i kriterijumima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj, utvrđivanje ispunjenosti tih uslova koji, ukoliko su kumulativno ispunjeni, smatraće se da tako izdata garancija ne predstavlja državnu pomoć. Tuženi je pogrešno utvrdio da postoji nepravilnost utvrđena u tački 4. obrazloženja rješenja broj: UP/I 03-26-1-54-4/21, koja se ogleda u tome da za garanciju Republike Srpske br. 06.08/440-49/21 i 05.05/012-975-5/21 od 3. 8. 2021. godine, nije plaćena tržišna premija. Nejasno je iz obrazloženja osporenog akta da li ovakva obaveza tužioca postoji, s obzirom na to da tuženi prethodno utvrđuje da su ispunjeni uslovi predviđeni članom 3. stav (1) Zakona.

SI 3 U 046207 23 U od 13.5.2025. godine

Tužbe se uvažavaju, osporeno rješenje tuženog Vijeća za državnu pomoć BiH se poništava i predmet vraća tuženom na ponovni postupak.

Obrazloženje:

Zakonom o sistemu državne pomoći BiH članom 1. stav 1, propisano je da se ovim Zakonom uređuju opšti uslovi za dodjelu, kontrolu dodjele i korišćenja, odobravanje i povrat nezakonito dodijeljene državne pomoći, popis državne pomoći i izvještavanje o državnoj pomoći, s ciljem uspostavljanja i osiguranja konkurentnih tržišnih uslova, kao i izvršavanja preuzetih obaveza po zaključenim međunarodnim ugovorima, koji sadrže odredbe o državnoj pomoći. Nadalje, članom 12. stav 7. ovog Zakona, propisano je da Vijeće može odobriti državnu pomoć *ex post*, ako utvrdi da je predmetna državna pomoć usklađena s ovim Zakonom i podzakonskim aktima, donesenim u skladu s članom 24. Zakona. *Ex post* odobrenjem, mogu se utvrditi posebni uslovi i vremenska ograničenja za provođenje državne pomoći. Odredbom člana 18. stav 3. Zakona o sistemu državne

pomoći BiH, propisano je da, ako se *ex post* kontrolom utvrde nepravilnosti, Vijeće određuje davaocu državne pomoći rok od najduže 90 dana da otkloni utvrđene nepravilnosti. Ako davalac državne pomoći ne otkloni nepravilnosti, Vijeće donosi negativnu odluku u skladu sa članom 12. stav 3) tačka d) ovog Zakona i utvrđuje obavezu povrata iznosa dodijeljene državne pomoći od korisnika u visini utvrđenih nepravilnosti, uvećanom za iznos zatezних kamata koje teku od dana kada su se utvrđene nepravilnosti pojavile, do dana povrata njenog iznosa. Uredbom o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj, odredbom člana 137., propisani su uslovi kada državna garancija nije instrument dodjele državne pomoći, da privredni subjekat nije u teškoćama; da je garancija povezana s posebnom finansijskom transakcijom, na fiksni iznos i fiksni period; da garancija ne pokriva više od 80% neizmirenog kredita ili druge finansijske obaveze korisnika, s tim da se ovo ograničenje ne odnosi na garancije koje pokrivaju dužničke obveznice ili garancije date s ciljem finansiranja privrednog subjekta čija je isključiva djelatnost pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, a garanciju daje organ koji je povjerio vršenje usluga od opšteg ekonomskog interesa, da se premija za garanciju obračunava primjenom tržišnih principa.

Naime, prema podacima u spisu predmeta, tuženi je utvrdio da s obzirom da Garancijom Republike Srpske, broj: 06.08/440-49/21 i 05.05/012-9755/21 od 3.8.2021. godine, i Ugovorom o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu Garancije Republike Srpske nije propisana obaveza privrednom subjektu ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka, da Ministarstvu finansija i Ministarstvu energetike i rudarstva Republike Srpske kao davaocima garancije za njegovo dugoročno zaduženje emisijom obveznica plati premiju za garanciju, obračunatu primjenom tržišnih principa, Vijeće je utvrdilo da nije ispunjen uslov iz člana 137. stav (1) tačka 4) Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj. Uzimajući u obzir navedeno, tuženi je u postupku utvrdio da u slučaju izdavanja predmetne garancije izdate za dugoročno zaduženje ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka emisijom vlastitih obveznica nisu kumulativno ispunjeni svi uslovi iz člana 137. Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Republici Srpskoj koji isključuju postojanje državne pomoći, budući da za garanciju nije plaćena tržišna premija. Nadalje, tuženi je nastavio da ispituje da li dodjela pomoći u obliku garancije korisniku ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka, predstavlja državnu pomoć primjenom uslova iz člana 3. stav 1) Zakona o sistemu državne pomoći BiH.

SI 3 U 045534 23 U od 5.12.2024. godine

SI 3 U 045534 25 Uvp od 22.9.2025.godine

Tužba se odbija.

Zahtjev za preispitivanje sudske odluke se odbija

Obrazloženje:

Članom 3. stav 1. Zakona o sistemu državne pomoći u BiH je propisano, državna pomoć u smislu zakona, je svaki stvarni ili potencijalni javni rashod ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, postojećeg, planiranog ili potencijalnog, koja može biti dodijeljena ili planirana direktno ili indirektno od davaoca državne pomoći, u bilo kojem obliku, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu stavljajući u povoljniji položaj određene privredne subjekte, proizvodnju ili trgovinu određenih proizvoda ili pružanje određenih usluga, ako to utiče na ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine iz ove oblasti.

Članom 5. istog Zakona propisana je nedozvoljena državna pomoć, pa je stavom 1. Propisano, da je nedozvoljena državna pomoć ta koja u bilo kojem obliku, koja narušava ili prijeti da naruši tržišnu konkurenciju davanjem prednosti određenim privrednim subjektima, proizvodnji ili trgovini određenih proizvoda ili pružanju određenih usluga, u mjeri u kojoj to može uticati na ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine u međunarodnim sporazumima, nije u skladu s ovim zakonom. Odredbom člana 4. stav (1) Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH propisano je da se državna pomoć može dodijeliti ako program (šema), ili pojedinačni projekat državne pomoći ispunjava uslove iz ove uredbe i člana 71. stav 2. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 5/08 – izdanje međunarodni ugovori, – u daljem tekstu: SSP).

U konkretnom slučaju, tuženi je rješavajući u postupku *ex post* kontrole usklađenosti državne pomoći s propisima o državnoj pomoći, pokrenutom na osnovu prijave društva Unifarm d.o.o. Lukavac, koje zastupa advokat Zlatan Balta, za ocjenjivanje dodijeljene državne pomoći sljedećim korisnicima: **Amsalu d.o.o Sarajevo, Bosnalijeku d.d. Sarajevo, Farmaviti d.o.o. Sarajevo, Hemofarmu d.o.o. Sarajevo i Zadi Pharmaceuticals d.o.o. Lukavac**, utvrdilo da mjere sadržane u Odluci o

listi lijekova Kantona Sarajevo, broj: 02-0534488-3/18 od 11. 10. 2018. godine, Odluci o izmjenama i dopunama Odluke o listi lijekova Kantona Sarajevo, broj: 02-04-25959-22/21 od 24. 6. 2021. godine, Odluci o utvrđivanju liste lijekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona, broj: 01-1-02-1370/21 od 24. 5. 2021. godine, Odluci o listi lijekova koji se mogu propisivati i izdavati na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja Kantona 10, broj: 01-02-26-2/21 od 22.04.2021. godine, i u Odluci o listi lijekova obaveznog zdravstvenog osiguranja Unsko-sanskog kantona, broj: 03-017-4215/2022 od 25.3.2022. godine, ne predstavljaju državnu pomoć u smislu Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini.

Vijeće je predmetni postupak u potpunosti provelo u skladu s odredbama Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, br. 12/10 i 39/20) (u daljem tekstu: Zakon) i Zakona o upravnom postupku („Službeni glasnik BiH”, br. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13 i 53/16), prilikom čega su uzete u obzir i odredbe Uredbe o namjeni, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 27/18); Zakon o zdravstvenom osiguranju Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 30/1997, 7/2002, 70/2008, 48/2011, 100/2014), Zakon o lijekovima i medicinskim sredstvima BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 58/08), Zakon o lijekovima Federacije BiH („Službene novine FBiH“, broj 109/12), Pravilnik o bližim kriterijima za izbor lijekova, postupku i načinu izrade listi lijekova u Federaciji Bosne i Hercegovine, načinu stavljanja i skidanja lijekova s listi lijekova, obavezama ministarstava zdravstva, zavoda zdravstvenog osiguranja, te proizvođača i prometnika lijekova uvrštenih na liste lijekova, kao i korišćenje lijekova („Službene novine Federacije BiH“, broj 45/13), te u svrhu poređenja propise Evropske unije iz oblasti državne pomoći.

Shodno navedenom, po ocjeni ovog vijeća, pravilno je tuženi donio odluku da se, u konkretnom slučaju, uopšte ne radi o državnoj pomoći jer, kako je prethodno navedeno, pravila o državnoj pomoći se primjenjuju ako je korisnik mjere privredni subjekt koji obavlja ekonomsku aktivnost, što ovdje nije slučaj.

Naime, kako se u obrazloženju pobijanog akta navodi, tuženi je prvenstveno tokom postupka trebao utvrditi, da li mjere sadržane u Odluci o listi lijekova Kantona Sarajevo, Odluci o utvrđivanju liste lijekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona, Odluci o listi lijekova koji se mogu propisivati i izdavati na teret sredstava obaveznog zdravstvenog

osiguranja Kantona 10 i u Odluci o listi lijekova obaveznog zdravstvenog osiguranja Unsko-sanskog kantona predstavljaju državnu pomoć u smislu člana 3. stav (1) Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini. Tuženi u konkretnom slučaju nije utvrđivao da li su ispunjena sva četiri kumulativna uslova iz člana 3. stav (1) Zakona koja moraju biti ispunjena da bi se neka mjera smatrala državnom pomoći. Naime, u Obavještenju Komisije (2016/C 262/01) o definisanju pojma državne pomoći u tač. 6. i 7. propisano je, da se pravila o državnoj pomoći primjenjuju samo ako je korisnik mjere „preduzetnik“, odnosno subjekat koji obavlja ekonomsku djelatnost, bez obzira na njegov pravni status i način na koji se finansira. U skladu s navedenim, tuženi je utvrdio i jasno obrazložio da korisnici mjere u konkretnom slučaju ne obavljaju ekonomsku aktivnost i da nisu preduzetnici i na njih se ne odnose pravila o državnoj pomoći.

Nadalje, po ocjeni ovog vijeća, pravilno je tuženi u toku postupka utvrdio da korisnici mjera nisu domaći proizvođači lijekova, s obzirom da sredstva koja se u KS, HNK, Kantonu 10 i USK isplaćuju iz zavoda zdravstvenog osiguranja radi ostvarivanja prava osiguranika ne zavise od visine doprinosa koje osiguranik uplaćuje u zavod/fond, nego se u potpunosti primjenjuje princip solidarnosti. Prema tome, takva aktivnost nije ekonomska i ona ne podliježe pravilima konkurencije i pravilima državne pomoći.

Naime, tuženi je u pobijanom aktu utvrdio da utvrđivanje obima prava osiguranih lica na korišćenje lijekova koji se obezbjeđuju na teret sredstava navedenih zavoda zdravstvenih osiguranja, način i postupak propisivanja i izdavanja tih lijekova i primjene u zdravstvenim ustanovama, kao i način utvrđivanja pozitivnih (esencijalnih) listi lijekova u KS, HNK, Kantonu 10 i USK potpada pod sistem javnog zdravstva i socijalne zaštite, odnosno obaveznog socijalnog osiguranja, koji je izuzet od pravila državne pomoći, shodno tački 20. Obavještenja Komisije (2016/C 262/01). Sam sistem zdravstvene zaštite i socijalnog osiguranja u BiH i u navedenim kantonima baziran je na principu solidarnosti: nadziru ga državni organi, finansira se na osnovu obavezne uplate doprinosa, prava na zdravstvenu zaštitu ne zavise od visine uplaćenih doprinosa i, shodno tački 20. Obavještenja Komisije (2016/C 262/01), nema tržišnu aktivnost, a samim tim ni elementa državne pomoći jer javne usluge koje se obavljaju na principu solidarnosti ne predstavljaju ekonomsku aktivnost i nisu tržišno organizovane.

Dakle, u konkretnom slučaju, građani kao osiguranici iz svojih ličnih sredstava (bruto plaće), uplaćuju doprinose na osnovu kojih se formira fond zdravstvene zaštite. Djelovanje zavoda zdravstvenog osiguranja zasniva se na principu solidarnosti, neprofitno je i nije tržišno organizovano. Samim tim, tuženi je utvrdio da aktivnosti taksativno navedenih vlada ne podliježu pravilima o državnoj pomoći, što je navedeno i u obrazloženju pobijanog akta koje obrazloženje u cijelosti Sud cijeni pravilnim i zakonitim.

Slijedom prednjih utvrđenja, ovo vijeće cijeni da je pravilan zaključak tuženog da se djelovanje navedenih zavoda kao javnih zdravstvenih ustanova zasniva na principu solidarnosti, koji su financirani putem obaveznih doprinosa i/ili budžetskim dotacijama, a usluge se pružaju bez naknade krajnjih korisnika, odnosno pružaoci tih usluga tj. zavodi kao javne zdravstvene ustanove se ne smatraju preduzetnicima, odnosno, nije riječ o ekonomskoj aktivnosti bez obzira što se i te ustanove nalaze „na tržištu” prilikom nabavke neophodnih proizvoda i usluga namijenjenih toj djelatnosti i ona ne podliježe pravilima konkurencije i pravilima državne pomoći.

Broj: SI 3 U 046549 23 U od 13.2.2025. godine

Tužba se uvažava, poništava se rješenje tuženog Vijeća za državnu pomoć BiH broj UP/I 03-26-1-62-4/22 od 28.8.2023. godine i predmet vraća tuženom na ponovno rješavanje.

Obrazloženje:

Prema članu 1. stav 1. Zakona o sistemu državne pomoći BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 10/12 39/20), propisano je da se ovim Zakonom uređuju opšti uslovi za dodjelu, kontrolu dodjele i korišćenja, odobravanje i povrat nezakonito dodijeljene državne pomoći, popis državne pomoći i izvještavanje o državnoj pomoći, s ciljem uspostavljanja i osiguranja konkurentnih tržišnih uslova, kao i izvršavanja preuzetih obaveza po zaključenim međunarodnim ugovorima, koji sadrže odredbe o državnoj pomoći. Član 3. stav 1. istoga Zakona, propisuje da je državna pomoć u smislu ovog Zakona, svaki stvarni ili potencijalni javni rashod ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, postojećeg, planiranog ili potencijalnog, koja može biti dodijeljena ili planirana direktno ili indirektno od davaoca državne pomoći, u bilo kojem obliku, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu, stavljajući u povoljniji položaj određene privredne subjekte, proizvodnju ili trgovinu određenih proizvoda ili pružanje određenih usluga, ako to utiče na ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine iz ove oblasti, dok je članom 5. stav 1. istog Zakona, propisano da državna pomoć u bilo kojem obliku koja narušava ili prijeti da naruši tržišnu konkurenciju davanjem prednosti određenim privrednim subjektima, proizvodnji ili trgovini određenih proizvoda ili pružanju određenih usluga, u mjeri u kojoj to može uticati na ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine u međunarodnim sporazumima, nije u skladu s ovim zakonom. Član 12. stav 3. propisuje da Vijeće ocjenjuje zahtjev i donosi odluku kojom se: a) odobrava državna pomoć, b) odobrava državna pomoć u okviru posebnih uslova, c)

utvrđuje da određena mjera ne predstavlja državnu pomoć u smislu ovog Zakona, d) utvrđuje da predložena državna pomoć nije u skladu s ovim Zakonom i ne može se odobriti (negativna odluka Vijeća). Član 18. stav 3. Zakona o sistemu državne pomoći BiH, propisuje da, ako se *ex post* kontrolom, utvrde nepravilnosti, Vijeće određuje davaocu državne pomoći rok od najduže 90 dana da otkloni utvrđene nepravilnosti. Ako davalac državne pomoći ne otkloni nepravilnosti, Vijeće donosi negativnu odluku iz člana 12. stav 3. tačka d) ovog Zakona i utvrđuje obavezu povrata iznosa dodijeljene državne pomoći od korisnika, u visini utvrđenih nepravilnosti, uvećanom za iznos zateznih kamata koje teku od dana kada su se utvrđene nepravilnosti pojavile, do dana povrata njenog iznosa. Prema članu 12. stav 10. Zakona o sistemu državne pomoći BiH, propisano je da prilikom donošenja odluka, Vijeće, ako ovim Zakonom nije drukčije propisano, primjenjuje odredbe Zakona o upravnom postupku.

Cijeneći zakonitost osporenog akta prema podacima u spisu predmeta, po ocjeni ovoga vijeća, ostala je sporna i nejasna činjenica da li je prethodno tuženi odobrio državnu pomoć iz stava 2. Odluke za koju naknadno provodi *ex post* kontrolu, te na osnovu čega je tuženi u *ex post* kontroli, utvrdio da se dodijeljenom državnom pomoći, korisnicima iz stava 2. Odluke, narušava konkurencija, s obzirom na to da iz podataka u spisu predmeta, a ni iz obrazloženja rješenja tuženog, ne proizilazi da će se odobrena državna pomoć koristiti isključivo u procesu proizvodnje električne energije, čime bi korisnici bili u povoljnijem položaju u odnosu na ostale proizvođače električne energije, koji koriste alternativne načine proizvodnje, a posebno što tuženi nije obrazložio na koji način bi dodijeljena državna pomoć iz stava 2. Odluke, uticala na ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH, posebno ako se ima u vidu, a što proizilazi i iz podataka u spisu predmeta, da je postojao kontinuitet u pogledu dodjeljivanja navedene državne pomoći.

Prema podacima u spisu predmeta, utvrđeno je da su Odlukom Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, o količinama dizelskog goriva, na koje se ne plaća cestarina za 2022. godinu, rudnici u Federaciji BiH oslobođeni plaćanja cestarine na dizelska goriva u 2022. godini na količinu od 33.402.777 litara, odnosno u iznosu od 13.361.110,80 KM, a rudnici i termoelektrane u Republici Srpskoj na količinu od 41 977 430 litara, odnosno u iznosu od 16.790.972 KM, dok su JP „Željeznice Federacije BiH” d.o.o. Sarajevo, oslobođene plaćanja cestarine na dizelska goriva u 2022. godini, na količinu 2.861.825 litara, odnosno u iznosu od 1.144 730 KM, te preduzeće „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, na količinu od 1.013.520 litara odnosno u iznosu od 405.408 KM. Odluka o količinama dizelskog goriva, na koje se ne plaća cestarina za 2022. godinu, donesena je na temelju prijedloga entitetskih vlada, odnosno Rješenja Vlade Republike Srpske, broj 04/1-012-2-3065/21 od 14.10.2021

godine i Rješenja Vlade Republike Srpske o utvrđivanju količine dizelskog goriva, koje „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, koriste za pogon šinskih vozila, broj 04/1-012-2-2760/21 od 16.9.2021. godine, te Odluke Vlade Federacije BiH o utvrđivanju prijedloga Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje za oslobađanje rudnika u Federaciji BiH od plaćanja cestarine na dizelsko gorivo za 2022. godinu, akt broj 1596/2021 od 21.10.2021 godine i Odluke Vlade Federacije BiH o utvrđivanju prijedloga Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje za oslobađanje JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo od plaćanja cestarine na dizelska goriva, koja se koriste za pogon šinskih vozila u 2022. godini, akt broj 1612/2021 od 27.10.2021. godine. Pravni osnov za donošenje predmetne Odluke, predstavlja Zakon o akcizama u Bosni i Hercegovini i Pravilnik o primjeni Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini. Naime, članom 36. stav 1. Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini, propisano je da se putarina ne plaća na dizelsko gorivo, koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica (za pogon šinskih vozila), u količini koju odobri Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje na prijedlog vlada entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, dok je članom 60. stav 1. Pravilnika o primjeni Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini, propisano da se oslobađanje od plaćanja cestarine iz člana 36. stav 1. Zakona o akcizama, odnosi na dizelsko gorivo, koje koriste rudnici i termoelektrane u procesu proizvodnje i željeznice za pogon šinskih vozila i to na određenu količinu, koju odobri Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje na prijedlog vlada entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Po ocjeni ovoga vijeća, tuženi sam utvrđuje da Zakon o akcizama u BiH predstavlja postojeći program državne pomoći u smislu člana 2. tačka b) Zakona, kojim je propisano da je postojeća državna pomoć svaka državna pomoć, koja je postojala prije osnivanja Vijeća, odnosno programi državne pomoći i pojedinačna državna pomoć, čija je primjena započela prije, te se nastavila i nakon osnivanja Vijeća, s obzirom na to da je navedeni Zakon stupio na snagu prije osnivanja Vijeća, pa je nejasno kako je tuženi u postupku *ex post* kontrole, utvrdio da navedena pomoć narušava ili prijeti narušavanju tržišne konkurencije davanjem prednosti određenim privrednim subjektima, proizvođači ili trgovini određenih proizvoda ili pružanju određenih usluga u mjeri, u kojoj to može uticati na ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine iz međunarodnih sporazuma, a što je ovo vijeće i prethodno obrazložilo.

Nadalje, odredbe *lex specialis* propisa, upućuju na primjenu Zakona o upravnom postupku („Službeni glasnik BiH“, broj 29/02 do 53/16 u daljem tekstu ZUP-a) prilikom donošenja odluka, što upućuje da se prilikom donošenja odluka, primjenjuju sva pravila upravnog postupka, s obzirom na to da Zakonom o sistemu državne pomoći, nije

propisan postupak donošenja odluka. Prema odredbi člana 41. ZUP-a, stranka je osoba po čijem zahtjevu je pokrenut postupak ili protiv koje se vodi postupak, ili koja, radi zaštite svojih prava ili pravnih interesa, ima pravo učestvovati u postupku. Pravilnim tumačenjem navedenih odredbi, jasno proizilazi da, prilikom provođenja bilo kojih radnji upravnog postupka, stranci mora biti omogućeno da učestvuje u postupku, pa i u postupku *ex post* kontrole. Shodno navedenom, u konkretnom slučaju tužiocu nije bilo omogućeno da učestvuje u postupku koji je prethodio donošenju osporenog akata, a nameće mu se obaveza povrata iznosa olakšica koje su već iskorišćene godinu prije donošenja osporenog akta. Naime, okolnost da je do *ex post* kontrole došlo po službenoj dužnosti, ne umanjuje činjenicu da je ishod postupka protivan interesima tužioca, što sve u konačnici čini spornim da je moguće ponovno ispitivati uslove za dodjelu državne pomoći bez tužiočevog učešća, kao nosioca određenih prava, koji ima legitiman interes da ta prava zaštiti neposrednim učešćem.

Naime, onemogućavanje tužiocu pojedinačno da učestvuje u predmetnom upravnom postupku, protivno je članu 10. stav 2. ZUP-a kako to pravilno ukazuje tužilac, te ima za posljedicu bitnu povredu pravila postupka, kako je to propisano članom 219.a stav 2. tačka 2. ZUP-a. Bitne povrede pravila upravnog postupka postoje ako: licu koje je trebalo da učestvuje u svojstvu stranke ili zainteresovanog lica nije bila data mogućnost da učestvuje u postupku. Iz stanja spisa proizilazi da je svako privredno lice ponaosob, shodno članu 2. predmetne Odluke, oslobođen od plaćanja putarine na pojedinačne iznose. Iz tih razloga obaveza tuženog je bila da svakom od pravnih lica z člana 2 predmetne Odluke, pojedinačno kao tužiocima omogući učestvovanje u postupku na način, da tužilac može iznositi činjenice i predlagati dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, te da se izjasni o svim činjenicama i okolnostima koje su važne za donošenje rješenja, što mu je nezakonitim postupanje tuženoga onemogućeno. Stoga će tuženi u ponovnom postupku omogućiti tužiocu da učestvuje u istom na opisani način.

Isto tako vijeće napominje da je ranijom odlukom ovoga Suda osporeni akt u ovom sporu već poništen, ali nalazi da tužilac ima pravni interes i da se njegovom tužbom poništi isti osporeni akt i omogući učestvovanje u ponovnom postupku. Naime članom 2. stav 1. tačka 1. ZUS-a propisano je da pravo pokretanja upravnog spora ima: građanin ili pravno lice ako je konačnim upravnim aktom povrijeđeno neko njegovo pravo ili neposredni lični interes zasnovan na zakonu. Nesporno je da je osporenim aktom povrijeđeno pravo tužioca, jer se tim aktom utvrđuje da je državna pomoć koja je dodijeljena između ostalog i tužiocu u vidu oslobađanja od putarine na dizel gorivo u tačno određenoj količini litara za tužioca, nije u skladu sa Zakonom o državnoj pomoći (stav 1. dispozitiva osporenog akta), te se nalaže povrat takve pomoći kao nezakonito

dodijeljene (stav 2. dispozitiva osporenog rješenje), pa kako se nesporno radi o pravu i neposredno na zakonu zasnovanom ličnom interesu tužioca kao korisnika državne pomoći, to isti ima i pravni interes da osporeni akt bude poništen i u odnosu na njega, pa stoga ne postoje zakonski uslovi za odbacivanje tužbe u smislu člana 25. stav 1. tačka 3. ZUS-a. Vijeće takođe napominje da u smislu tačke 6. istog člana ne postoje uslovi za odbacivanje tužbe zbog pravosnažno presuđene stvari. Ovo iz razloga što da bi se radilo o pravosnažno presuđenoj stvari treba da postoji kumulativna ispunjenost tri uslova, a to su, identitet predmeta spora, identitet činjeničnog osnova, kao i identitet stranaka. Naime iako postoji identitet predmeta spora jer se osporava isti upravni akt, kao i u ovom sporu, ne postoji identitet činjeničnog osnova jer se tužiocu odobrena druga količina goriva i jer se radi o drugom subjektu prava koji može isticati i činjenice koje se odnose samo na njega. Na kraju ne postoji ni identitet stranaka jer za razliku od ranijeg spora u ovome sporu je drugo pravno lice, tužilac.

Shodno navedenom, ovo sudsko vijeće smatra da je pobijana odluka tuženog izravna posljedica arbitrarnosti u primjeni zakonskih odredbi, kao i da je takva arbitrarnost nesumnjivo od uticaja na zakonitost pobijanog akta i čini isti nezakonitim.

Broj: SI 3 U 046616 23 U od 18.2.2025. godine

Tužba se uvažava, poništava se rješenje tuženog Vijeća za državnu pomoć BiH broj UP/I 03-26-1-62-4/22 od 28.8.2023. godine i predmet vraća tuženom na ponovno rješavanje.

Obrazloženje:

Cijeneći zakonitost osporenog akta prema podacima u spisu predmeta, po ocjeni ovoga vijeća, ostala je sporna i nejasna činjenica da li je prethodno tuženi odobrio državnu pomoć iz stava 2. Odluke za koju naknadno provodi *ex post* kontrolu, te na osnovu čega je tuženi u *ex post* kontroli, utvrdio da se dodijeljenom državnom pomoći, korisnicima iz stava 2. Odluke, narušava konkurencija, s obzirom na to da iz podataka u spisu predmeta, a ni iz obrazloženja rješenja tuženog, ne proizilazi da će se odobrena državna pomoć koristiti isključivo u procesu proizvodnje električne energije, čime bi korisnici bili u povoljnijem položaju u odnosu na ostale proizvođače električne energije, koji koriste alternativne načine proizvodnje, a posebno što tuženi nije obrazložio na koji način bi dodijeljena državna pomoć iz stava 2. Odluke uticala na ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH, posebno ako se ima u vidu, a što proizilazi i iz podataka u spisu predmeta, da je postojao kontinuitet u pogledu dodjeljivanja navedene državne pomoći.

Naime, prema podacima u spisu predmeta, utvrđeno je da su Odlukom Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, o količinama dizelskog goriva, na koje se ne plaća cestarina za 2022. godinu, rudnici u Federaciji BiH oslobođeni plaćanja cestarine na dizelska goriva u 2022. godini na količinu od 33.402.777 litara, odnosno u iznosu od 13.361.110,80 KM, a rudnici i termoelektrane u Republici Srpskoj na količinu od 41.977 430 litara, odnosno u iznosu od 16.790.972 KM, dok su JP „Željeznice Federacije BiH” d.o.o. Sarajevo, oslobođene plaćanja cestarine na dizelska goriva u 2022. godini, na količinu 2.861.825 litara, odnosno u iznosu od 1.144 730 KM, te preduzeće „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, na količinu od 1.013.520 litara odnosno u iznosu od 405.408 KM. Odluka o količinama dizelskog goriva, na koje se ne plaća cestarina za 2022. godinu, donesena je na temelju prijedloga entitetskih vlada, odnosno Rješenja Vlade Republike Srpske, broj 04/1-012-2-3065/21 od 14.10.2021 godine i Rješenja Vlade Republike Srpske o utvrđivanju količine dizelskog goriva, koje „Željeznice Republike Srpske“ a.d. Doboj, koriste za pogon šinskih vozila, broj 04/1-012-2-2760/21 od 16 9.2021. godine, te Odluke Vlade Federacije BiH o utvrđivanju prijedloga Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje za oslobađanje rudnika u Federaciji BiH od plaćanja cestarine na dizelsko gorivo za 2022. godinu, akt broj 1596/2021 od 21 10 2021 godine i Odluke Vlade Federacije BiH o utvrđivanju prijedloga Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje za oslobađanje JP „Željeznice Federacije BiH“ d.o.o. Sarajevo od plaćanja cestarine na dizelska goriva, koja se koriste za pogon šinskih vozila u 2022. godini, akt broj 1612/2021 od 27.10.2021. godine. Pravni osnov za donošenje predmetne Odluke, predstavlja Zakon o akcizama u Bosni i Hercegovini i Pravilnik o primjeni Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini. Naime, članom 36. stav 1. Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini, propisano je da se putarina ne plaća na dizelsko gorivo, koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica (za pogon šinskih vozila), u količini koju odobri Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje na prijedlog vlada entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, dok je članom 60. stav 1. Pravilnika o primjeni Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini propisano da se oslobađanje od plaćanja cestarine iz člana 36. stav 1. Zakona o akcizama, odnosi na dizelsko gorivo, koje koriste rudnici i termoelektrane u procesu proizvodnje i željeznice za pogon šinskih vozila i to na određenu količinu, koju odobri Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje na prijedlog vlada entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Po ocjeni ovoga vijeća, tuženi sam utvrđuje da Zakon o akcizama u BiH predstavlja postojeći program državne pomoći u smislu člana 2. tačka b) Zakona, kojim je propisano da je postojeća državna pomoć svaka državna pomoć, koja je postojala prije osnivanja Vijeća, odnosno programi državne pomoći i pojedinačna državna pomoć, čija

je primjena započela prije, te se nastavila i nakon osnivanja Vijeća, s obzirom na to da je navedeni Zakon stupio na snagu prije osnivanja Vijeća, pa je nejasno kako je tuženi u postupku *ex post* kontrole utvrdio da navedena pomoć narušava ili prijeti narušavanju tržišne konkurencije davanjem prednosti određenim privrednim subjektima, proizvodnji ili trgovini određenih proizvoda ili pružanju određenih usluga u mjeri, u kojoj to može uticati na ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine iz međunarodnih sporazuma, a što je ovo vijeće i prethodno obrazložilo.

Nadalje, odredbe *lex specialis* propisa, upućuju na primjenu Zakona o upravnom postupku („Službeni glasnik BiH“, broj 29/02 do 53/16 u daljem tekstu ZUP-a) prilikom donošenja odluka, što upućuje da se prilikom donošenja odluka, primjenjuju sva pravila upravnog postupka, s obzirom na to da Zakonom o sistemu državne pomoći nije propisan postupak donošenja odluka. Prema odredbi člana 41. ZUP-a, stranka je osoba po čijem zahtjevu je pokrenut postupak ili protiv koje se vodi postupak ili koja radi zaštite svojih prava ili pravnih interesa ima pravo učestvovati u postupku. Pravilnim tumačenjem navedenih odredbi, jasno proizilazi da, prilikom provođenja bilo kojih radnji upravnog postupka, stranci mora biti omogućeno da učestvuje u postupku, pa i u postupku *ex post* kontrole. Shodno navedenom, u konkretnom slučaju tužiocu nije bilo omogućeno da učestvuje u postupku koji je prethodio donošenju osporenog akata, a nameće mu se obaveza povrata iznosa olakšica koje su već iskorišćene godinu prije donošenja osporenog akta. Naime, okolnost da je do *ex post* kontrole došlo po službenoj dužnosti, ne umanjuje činjenicu da je ishod postupka protivan interesima tužioca, što sve u konačnici čini spornim da je moguće ponovno ispitivati uslove za dodjelu državne pomoći bez tužiočevog učešća, kao nosioca određenih prava, koji ima legitiman interes da ta prava zaštiti neposrednim učešćem.

Naime onemogućavanje tužiocu pojedinačno da učestvuje u predmetnom upravnom postupku, protivno je članu 10. stav 2. ZUP-a kako to pravilno ukazuje tužilac, te ima za posljedicu bitnu povredu pravila postupka, a kako je to propisano članom 219.a stav 2. tačka 2. ZUP-a. Bitne povrede pravila upravnog postupka postoje ako: licu koje je trebalo da učestvuje u svojstvu stranke ili zainteresovanog lica nije bila data mogućnost da učestvuje u postupku. Iz stanja spisa proizilazi da je tužilac shodno članu 2. predmetne Odluke oslobođen od plaćanja putarine na iznos od 5.405.000 litara dizel goriva. Iz tih razloga obaveza tuženog je bila da svakom od pravnih lica iz člana 2. predmetne Odluke, pojedinačno kao tužiocima omogući učestvovanje u postupku na način, da tužilac može iznositi činjenice i predlagati dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, te da se izjasni o svim činjenicama i okolnostima koje su važne za donošenje rješenja, što mu je nezakonitim postupanje tuženoga onemogućeno. Stoga će tuženi u ponovnom postupku omogućiti tužiocu da učestvuje u istom na opisani način.

Isto tako vijeće napominje da je ranijom odlukom ovoga Suda osporeni akt u ovom sporu već poništen, ali nalazi da tužilac ima pravni interes i da se njegovom tužbom poništi isti osporeni akt i omogući učestvovanje u ponovnom postupku. Naime članom 2. stav 1. tačka 1. ZUS-a propisano je da pravo pokretanja upravnog spora ima: građanin ili pravno lice ako je konačnim upravnim aktom povrijeđeno neko njegovo pravo ili neposredni lični interes zasnovan na zakonu. Nesporno da je osporenim aktom povrijeđeno pravo tužioca jer se tim aktom utvrđuje da je državna pomoć koja je dodijeljena između ostalog i tužiocu u vidu oslobađanja od putarine na dizel gorivo u tačno određenoj količini litara za tužioca, nije u skladu sa Zakonom o državnoj pomoći (stav 1. dispozitiva osporenog akta), te se nalaže povrat takve pomoći kao nezakonito dodijeljene (stav 2. dispozitiva osporenog rješenje) pa kako se nesporno radi o pravu i neposredno na zakonu zasnovanom ličnom interesu tužioca kao korisnika državne pomoći, to isti ima i pravni interes da osporeni akt bude poništen i u odnosu na njega, pa stoga ne postoje zakonski uslovi za odbacivanje tužbe u smislu člana 25. stav 1. tačka 3. ZUS-a. Vijeće takođe napominje da u smislu tačke 6. istog člana ne postoje uslovi za odbacivanje tužbe zbog pravosnažno presuđene stvari. Ovo iz razloga što da bi se radilo o pravosnažno presuđenoj stvari treba da postoji kumulativna ispunjenost tri uslova, a to su: identitet predmeta spora, identitet činjeničnog osnova, kao i identitet stranaka. Naime iako postoji identitet predmeta spora jer se osporava isti upravni akt, kao i u ovom sporu, ne postoji identitet činjeničnog osnova jer se tužiocu odobrena druga količina goriva i jer se radi o drugom subjektu prava koji može isticati i činjenice koje se odnose samo na njega. Tako tužilac u činjeničnom opisu tužbe navodi da jedini vrši eksploataciju željezne rude na području Bosne i Hercegovine, odnosno nisu samo rudnici uglja tražili oslobađanje od plaćanja putarine na dizel-gorivo, pa samim tim nije jasno obrazloženje tuženog kako odobravanje olakšice rudniku željezne rude, rudnicima boksita, kamenolomima dovelo do narušavanja konkurencije, jer isto nije odobreno nekoj vjetroelektrani. Na kraju ne postoji ni identitet stranaka jer za razliku od ranijeg spora u ovome sporu je drugo pravno lice tužilac.

Shodno navedenom, ovo sudsko vijeće smatra da je pobijana odluka tuženog izravna posljedica arbitrarnosti u primjeni zakonskih odredbi, kao i da je takva arbitrarnost nesumnjivo od uticaja na zakonitost pobijanog akta i čini isti nezakonitim.

1.8. SUDSKA PRAKSA EU

Uloga Suda EU – tumačenje i osiguranje primjene prava

- Sud EU ima ključnu ulogu u:

1. tumačenju UFEU-a, posebno članova 107. i 108. (npr. šta određena odredba znači),
2. preispitivanju zakonitosti institucija EU – čl. 263. UFEU (npr. odluka Komisije),
3. osiguranju ujednačene primjene prava o državnim podrškama.

• Sud djeluje kroz:

1. postupke poništenja odluke Komisije,
2. prethodna pitanja (čl. 267. UFEU),
3. tužbe za nepostupanje i druge oblike kontrole.

Prethodna pitanja (čl. 267. UFEU)

• Sud EU ne odlučuje o samom predmetu, već daje:

Tumačenje prava EU (npr. što znači određena odredba UFEU-a ili direktive).

Ocjenu valjanosti akta institucija EU (npr. je li neka uredba Komisije zakonita).

Nakon toga nacionalni sud nastavlja i donosi presudu u konkretnom predmetu, ali vezan je tumačenjem Suda EU!

Pitanje: obveza ili diskrecija?

Niži sudovi: imaju diskreciju – mogu, ali ne moraju postaviti pitanje Sudu EU.

Vrhovni sudovi (od kojih nema pravnog lijeka) imaju obavezu uputiti pitanje Sudu dvojba u tumačenju prava EU.

Cilj: obezbijediti jedinstvenu primjenu prava EU

Altmark Trans GmbH i Regierungspräsidium Magdeburg protiv Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH (C-280/00)

Datum odluke: 24. 7. 2003. godine

Viši upravni sud Savezne zemlje Saska-Anhalt (Oberverwaltungsgericht) zatražio je od Suda tumačenje pravila EU o državnim podrškama.

Povod je bio spor između dva lokalna javnih prevoznika u regiji Stendal.

Predmet razmatranja: Raspodjela javnih subvencija za obavljanje usluga javnog (SGEI) lokalnog i regionalnog transporta; pitanje: je li takva naknada državna pomoć u smislu člana 107. UFEU?

Na osnovu navedene odluke došlo je do uspostave kriterija – Altmark kriteriji.

- Sud je utvrdio da naknada nije državna pomoć ako su ispunjena sva četiri sljedeća kumulativna kriterija:
 1. Jasno definisana obveza javne službe.
 2. Transparentno i objektivno utvrđivanje parametara naknade.
 3. Naknada ne smije premašiti nužne troškove + razuman profit.
 4. Izbor pružaoca usluge.
- U praksi, d.č. sve češće radije pribjegavaju pravilima SGEI Decision i SGEI Framework (koje su utemeljene na Altmark kriterijima)

C-244/93 i T-244/93 TWD Textilwerke Deggendorf GmbH protiv Komisije

Slučaj je uspostavio takozvano „Deggendorf pravilo“ ili „Deggendorf klauzulu“.

Ključno pravilo i značenje:

Načelo Deggendorf odnosi se na ovlašćenja Evropske komisije i obavezu država članica da uslovljavaju dodjelu nove, zakonite državne pomoći (koja je u skladu s pravilima EU-a) povratom prethodne, nezakonite i nespojive podrške koju je isto preduzeće primilo.

Svrha ovog pravila je obezbijediti efikasnost odluka Komisije o povratu nezakonite pomoći i spriječiti preduzeća da istovremeno uživaju konkurentske prednosti iz nezakonite pomoći i primaju dalje javne fondove.

Predmet T-465/93, Consorzio Gruppo di Azione Locale „Murgia Messapica” vs. Komisija

- Podnosilac: Konzorcij Murgia Messapica, pokrenuo je postupak protiv Komisije tvrdeći da su mu bila data konkretna jamstva koja su kasnije bila iznevjerena.
- Povreda načela zaštite legitimnih očekivanja zbog obećanja u dopisima

- Komisije koja su se pokazala neistinitima;
- Povreda načela pravne bezbjednosti;
 - Nedostatak odgovarajuće prilike za saslušanje (*audi alteram partem*);
 - Neodgovarajuće obrazloženje (kršenje obaveze da se donose odluke s razumljivim obrazloženjem).

Ključni argumenti

1. Princip zaštite legitimnih očekivanja (*protection of legitimate expectations*):

- Sud potvrđuje da koncept legitimnih očekivanja zahtijeva specifična jamstva koja su data od upravnog tijela te koja su razumno očekivana od podnosioca. Opšta ili deklaratorna obećanja nisu dovoljna!
- U konkretnom slučaju: dopis g. Giuffrida (21/22 IX 1993.) u kojem se navodi da će odluka biti podastrta vijeću Komisije u narednoj sedmici, uz očekivanje formalne najave odluke tokom prve dvije sedmice oktobra. Dopis g. Ehlermanna od 27. VI 1994. navodi da je donošenje konačne odluke prioritet.
- Sud: iako ti dokumenti mogu sadržavati određena jamstva, nije dokazano da su stvarno stvorena razumna očekivanja o datumu donošenja odluke — pogotovo jer su i sami podnosioci dopisa preduzeli aktivnosti (obraćajući se Komisiji), što signalizuje da i nisu isključivo vjerovali obećanjima.
- Priroda dopisa je bila opštenita, ne specifična ni pravno obvezujuća, pa stoga nije mogla stvoriti zaštićena legitimna očekivanja.
- Zaključak: Osnova o povredi legitimnih očekivanja je odbijena!

Zaključak i pravni značaj presude:

- Sud odbija sve pritužbe podnosioca, što znači da Komisija nije povrijedila navedene pravne principe.
- Ova presuda važna je jer:
 1. Postavlja granice koncepcije legitimnih očekivanja, zahtijevajući konkretna, specifična i pravno relevantna obećanja.
 2. Potvrđuje da pravo na usmeno saslušanje nije apsolutno — dovoljan je pisani proces ako ne postoje posebne okolnosti.

3. Naglašava da se ne mogu sva kašnjenja u procedurama pretvoriti u kršenje načela pravne bezbjednosti.

Predmet C-482/99: Francuska vs. Komisija

Komisija je u svojoj odluci (Decision 2000/513/EC) utvrdila da određene interventne mjere Francuske za preduzeće Stardust Marine predstavljaju državnu pomoć u smislu čl. 87(1) Ugovora (danas čl. 107(1) UFEU).

- Francuska je osporavala da su sredstva nadležna okarakterizovana kao državni resursi i da mjere mogu biti pripisane državi (*imputability*).
- Skupila je argumente da nisu svi uslovi za klasifikaciju kao pomoći ispunjeni, odnosno da je Komisija postupila preširoko u interpretaciji navedenih kriterija.
- Sud je presudio da Komisija nije dovoljno utemeljeno i precizno dokazala da su kriteriji za označavanje tih sredstava kao državnih resursa i njihove imputabilnosti državi ispunjeni.
- Zaključak: presuda je poništila Komisijinu odluku, zbog nedovoljne analize i preširoke interpretacije pojma resursa i imputabilnosti u konkretnom kontekstu.

Presuda je precizirala dva ključna koncepta: pripisivost državi i test subjekta u tržišnom gospodarstvu.

Sud je poništio odluku Komisije, utvrdivši sljedeća pravila koja su i danas temelj sudske prakse:

Pripisivost državi (Imputability): Sud je presudio da sama činjenica da je država vlasnik nekog preduzeća (npr. banke) nije dovoljna da bi se mjere tog preduzeća smatrale državnom podrškom. Potrebno je dokazati da su javna tijela bila uključena u donošenje te konkretne mjere.

Indikatori pripisivosti: Kako bi se dokazala uključenost države, Sud je naveo indikatore poput:

- Integracija preduzeća u strukturu javne uprave.
- Priroda aktivnosti preduzeća na tržištu.

- Intenzitet nadzora javnih tijela nad upravom preduzeća.
- Bilo koji drugi dokaz koji ukazuje na to da javna vlast nije mogla biti isključena iz procesa odlučivanja.

Načelo privatnog investitora (MEO test): Sud je naglasio da se ekonomska racionalnost mjere mora procjenjivati u trenutku kada je ona donesena (*ex ante*), a ne na temelju kasnije situacije. Ako bi se privatni investitor u sličnim okolnostima ponašao jednako, mjera ne predstavlja pomoć.

Ova presuda štiti autonomiju javnih preduzeća, sprečavajući da se svaka njihova poslovna odluka automatski smatra državnom podrškom samo zbog vlasničke strukture. Ona prisiljava Evropsku komisiju da u svakom pojedinom slučaju detaljno dokaže da je država doista uticala na konkretnu financijsku transakciju

Nacionalni sudovi

- Uloga primjena čl. 107. i 108. UFEU izravno u sporovima;
- Obezbjeđuju efikasnu zaštitu prava pojedinaca i preduzetnika, tržišno nadmetanje;
- Dopunjuju i podržavaju nadležnost Komisije;
- Kod nezakonite pomoći imaju ovlaštenje zaustaviti isplatu neprijavljene pomoći;
- Nalažu povrat već isplaćene pomoći (i prije odluke Komisije); Dosuditi odštetu konkurentima oštećenima dodjelom nezakonite pomoći;
- Utvrditi je li neka mjera dodijeljena bez notifikacije i time nezakonita („standstill“ povreda; primjer);
- Mogu zatražiti prethodni postupak (čl. 267. UFEU) od Suda EU ako imaju dvojbe u tumačenju (npr. Altmark).

U predmetu C-199/06 Centre d'exportation du livre fran[^]ais (CELF) v SIDE

Sud potvrđuje ovlaštenje nacionalnih sudova da nalože povrat pomoći isplaćene prije nego što Komisija donese konačnu odluku:

„... kada se zahtjev na temelju posljednje rečenice čl. 88. st. 3. Ugovora o EZ-u ispituje, a nakon što je Komisija donijela pozitivnu odluku, **nacionalni sud, unatoč proglašenju kompatibilnosti predmetne pomoći sa zajedničkim tržištem, mora odlučiti o valjanosti provedbenih mjera i o povratu dodijeljene financijske pomoći. U takvom slučaju, pravo Zajednice nalaže tom sudu da naloži mjere koje su prikladne za efikasno otklanjanje posljedica nezakonitosti.“

C-39/94, SFEI i drugi

Nacionalni sudovi nisu nadležni za ocjenjivanje usklađenosti mjere pomoći.

„Rješavanje takvih pravnih postupaka i time zaštita prava konkurenata prema članu 88(3) Ugovora jedna je od najvažnijih uloga nacionalnih sudova”

„Nacionalni sudovi moraju naložiti puni povrat nezakonite državne pomoći od korisnika te se ograničavaju samo na utvrđivanje predstavlja li mjera državnu pomoć i primjenjuje li se na nju obveza mirovanja.

Presuda: Us-5362/2007-10 od 3.11.2010. godine

Predmet: VARTEKS d.d. Varaždin protiv Agencije za zaštitu tržišnog nadmetanja iz (AZTN)

Rješenjem AZTN-a: dana je saglasnost na državna jamstva (restrukturisanje), ali je zabranjeno primanje novih državnih pomoći do 31.12.2007. (pravilo 10 godina), Tužba se uvažava – poništeno rješenje AZTN-a.

Razlozi:

- povreda temeljnih načela upravnog postupka (načelo saslušanja stranke);
- nepravilna i nepotpuna utvrđenost činjeničnog stanja;
- problematična izravna primjena kriterija EU koji nisu implementirani u domaće pravo;
- naloženo donošenje novog rješenja uz poštovanje primjedaba suda;
- povreda temeljnih načela upravnog postupka (načelo saslušanja stranke);
- obveza postupanja: organi državne uprave i pravne osobe s javnim ovlaštenjima - dužni primjenjivati ZUP (čl. 1);
- stranka u postupku: svaka fizička ili pravna osoba (čl. 49. i 50);
- Problem: tuženo tijelo zabranilo tužiocu državne pomoći (2007.-2017.) bez poštivanja načela.

Načelo saslušanja: Prije rješenja – stranci mora biti data mogućnost izjašnjenja.

Utvrđivanje činjenica: Potrebno provesti poseban ispitni postupak i raspravu, jer nije riječ o skraćenom postupku.

Slučaj SCAI (C-588/23): U presudi od 16. januara 2025., Sud je potvrdio da se nezakonita pomoć može vratiti od preduzeća koje nije izravni primalac, ali postoji **ekonomski kontinuitet** s prvobitnim korisnikom (npr. preuzimanje imovine ili poslovanja).

Slučaj Apple (Irska): Nakon konačne presude, u 2025. godini fokus je na postupku povrata neplaćenih poreza (državna pomoć kroz poreske olakšice) koji su od 2016. čuvani na posebnom računu, fokusirana je na to jesu li poreska rješenja (*tax rulings*) stvorila prednost za određene multinacionalne kompanije, propitivalo se jesu li poreska rješenja država članica zapravo prikrivene podrške.

Slučaj Tiberis (C-514/23) od 1. avgusta 2025. naglasila je da nacionalni sudovi ne mogu ocjenjivati jesu li modaliteti pomoći usklađeni s tržištem ako su neodvojivo povezani s mjerom – to ostaje isključiva nadležnost Komisije.

Slučaj TOODE (C-653/23): Sud EU je u julu 2025. presudio da se državna pomoć smatra dodijeljenom na dan kada ju je nacionalno tijelo nezakonito odbilo dati, te da ona zadržava status „postojeće pomoći“ čak i ako je isplaćena nakon isteka programa koji je odobrila Komisija. Presuda pojašnjava tačan trenutak dodjele državne pomoći i pravo na efikasan pravni lijek.

Slučaj Utiledulci (C-545/24) odnosi se na zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio portugalski sud u avgustu 2024. godine. Predmet je ključan za razumijevanje obaveza država članica u pogledu **povrata nezakonite državne pomoći, postupak je i dalje u toku** pred Sudom EU.

Vesna Trifunović, sudija Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine

2. PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I USTAVNOG SUDA BIH KOD PROCJENE STVARNOG RIZIKA ZA POVREDU ČLANA 2. I 3. EK U POSTUPCIMA AZILA I PROTJERIVANJA STRANIH DRŽAVLJANA⁹

Sud Bosne i Hercegovine isključivo je nadležan u postupcima koji se odnose na sporove povodom zahtjeva za azil i u sporovima protjerivanja stranaca u kojim postupcima se sudije susreću s neprestanom promjenom okolnosti relevantnih za odlučivanja. Prije svega, stalne geopolitičke promjene otvaraju nova krizna područja, a takođe i praksa pokazuje da se zahtjevi tražioca sudske zaštite zasnivaju na drugačijim ličnim okolnostima u odnosu na one u dosadašnjoj praksi. Stoga će se ovaj rad baviti procjenom stvarnog rizika za povrede kojima mogu biti izloženi pripadnici takozvanih rizičnih grupa.

U postupku odlučivanja odobravanja izbjegličkog statusa cijeni se osnovani strah podnosioca zahtjeva od progona definisanog u članovima 19. i 20. Zakona o azilu. Za odobravanje supsidijarne zaštite cijeni se ozbiljan rizik od teške povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda u slučaju povratka u zemlju porijekla kako je to propisano u članu 22. citiranog Zakona.

Kod odlučivanja u postupcima azila propisan je i princip zabrane vraćanja „non-refoulement” koji onemogućava prisilno udaljavanje stranaca ili vraćanje u zemlju gdje mu je ugrožen život ili sloboda iz razloga propisanih u članu 6. Zakona o azilu.

Zakon o strancima u članu 96. propisuje razloge za otkaz boravka stranim državljanima uz kojem postupku se izriče i mjera protjerivanja sa teritorije BiH.

U svim nabrojanim postupcima koji se provode pred nadležnim upravim organom, a čija pravilnost zakonitost se cjenjuje u upravnom sporu pred Sudom BiH, potrebno je cijeniti da li su odluke u skladu sa članom II/3 a) i b) Ustava BiH, odnosno članom 2. i 3. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Naime radi se o pravu na život i zabrani podvrgavanja mučenju, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kazni, kao pravima koje shodno članu 1. Evropske

⁹ Izvod iz rada prezentovanog na Koledžu za edukaciju sudija Suda BiH u Neumu, oktobar 2025. godine.

konvencije, zemlje ugovornice jamče svim osobama pod svojom jurisdikcijom, pa time i stranim državljanima.

2.1. PRAVO NA ŽIVOT

Član II/3a) Ustava BiH i član 2. stav 1. EK glasi da je pravo na život svakog lica zaštićeno zakonom i da niko ne smije biti namjerno lišen života, osim prilikom izvršenja presude suda kojom je osuđen za krivično djelo za koje je zakonom predviđena ova kazna.

Međutim, član 1. Protokola broj 6 uz EK, čija je potpisnica i BiH, ukida smrtnu kaznu i propisuje da se niko ne smije osuđivati na takvu kaznu ili pogubiti.

Za zemlje u kojima je smrtna kazna propisana treba imati u vidu „fenomen čekanja na izvršenje smrtne kazne” od koje se strahuje ako je ili ako bude izrečena, kada se otvara pitanje zaštite prema članu 3. EK i cijeni način na koji se smrtna kazna izriče, izvršava, lične okolnosti lica nad kojim se izvršava, neproporcionalnost izrečene smrtne kazne težini počinjenog krivičnog djela itd.

2.2. ZABRANA MUČENJA

Član II/3 b) Ustava BiH i član 3. EK propisuju da se niko ne može podvrgnuti mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Radi se o apsolutnoj zabrani mučenja neljudskog i ponižavajućeg postupanja. Garancija člana 3. ne predviđa izuzetak i njena derogacija nije dozvoljena primjenom člana 15. u doba rata ili drugih opasnosti za naciju.

Ovo pravo se štiti i u slučaju kada postoji samo opasnost od nečovječnog postupanja, dakle, prije nego što se takvo postupanje i realizuje prema pravnom stavu Evropskog suda u predmetu Soering protiv UK, presuda od 7.7.1989. Serija a) br. 161.

Član 3. EK obuhvata koncept mučenja/torture i koncept nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

2.3. MUČENJE/TORTURA

Konvenciju protiv mučenja i drugih vrsta okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih naroda 10.12.1984. godine, izraz mučenje označava kao svaki akt kojim se jednoj osobi namjerno nanosi bol ili teška tjelesna ili duhovna patnja, da bi se od te osobe, ili neke treće osobe dobilo obavještenje ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za djelo što ga je ona ili neka treća osoba počinila ili za čije je izvršenje osumnjičena, da bi se ta osoba zastrašila ili da bi se na nju vršio pritisak, ili zbog kojeg drugog razloga utemeljenog na bilo kojem obliku diskriminacije, ako tu bol ili te patnje nanosi službena osoba ili bilo koja druga osoba koja djeluje u službenom svojstvu.

1. Evropski sud za ljudska prava opisao je mučenje kao „namjerno neljudski postupak koji je uzrokovao veoma ozbiljnu i surovu patnju (Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 18.1.1978. godine, serija A broj: 25) u kojoj je navedeno da „konvencija apsolutno zabranjuje torturu i nečovječno ili ponižavajuće postupanje i kažnjavanje bez obzira na ponašanje žrtve.”
2. U predmetu Selmouni protiv Francuske, presuda od 28.6.1999. godine, sud navodi „kako bi se odredilo da li se određena forma zlostavljanja može okvalifikovati kao mučenje, sud mora obratiti pažnju na razliku ugrađenu u članu 3. između ovog pojma i onoga koji označava nečovječno ili ponižavajuće postupanje. Kako je Evropski sud ranije ustanovio, čini se da je namjera Konvencije bila da pomoću ove distinkcije posebno žigoše nečovječno postupanje koje uzrokuje vrlo teške i okrutne patnje, navodeći i da Konvencija UN protiv torture i drugog okrutnog, nehumanog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, takođe pravi ovu razliku”.

2.4. NEČOVJEČNO ILI PONIŽAVAJUĆE POSTUPANJE

Mogućnost postupanja na nečovječan i ponižavajući način može se ispoljavati u različitim oblicima i zavisi od okolnosti svakog pojedinog slučaja i može biti vezano za pol, za posebno ranjivu kategoriju (djeca, invalidi, pripadnici nacionalnih ili vjerskih ili seksualnih manjina). Takva djela mogu počinuti službene osobe ili na podsticaj i uz saglasnost službene osobe na koji način bi država prekršila zabranu iz člana 3. Konvencije jer nije pružila zaštitu licima pod njenom jurisdikcijom.

1. U predmetu Soering protiv UK, presuda od 7.7.1989 br: 161. str. 39 stav 100. navedeno je da Sud smatra da je postupanje bilo nečovječno zato što je bilo sa predumišljajem i trajalo više časova u kontinuitetu i prouzrokovalo, ako ne stvarne tjelesne povrede, onda barem jake psihičke patnje i bilo je ponižavajuće jer je kod žrtava ostavilo osjećaje straha, duboke zabrinutosti i inferiornosti koji su ih ponižavali i vjerovatno slomili njihov fizički ili psihički otpor.
2. Evropski sud za ljudska prava u predmetu O.R. protiv Grčke predstavka 24650/19 od 23.1.2024. godine navodi da postupanje mora da dosegne minimalni nivo surovosti da bi potpalo pod zabranu iz člana 3. EK.

2.5. REFERENTNA SUDSKA PRAKSA

1. Evropski sud za ljudska prava u presudi Ahmed protiv Austrije od 17.12.1996. godine, navodi:

„Sud ponovo na prvom mjestu naglašava da države članice imaju ovo pravo utemeljeno na međunarodnom pravu i prema njihovim obavezama kao strana ugovornica u međunarodnim sporazumima uključujući i Konvenciju, da kontrolišu ulazak, boravak i protjerivanje stranih državljana, Sud takođe primjećuje da pravo na politički azil nije sadržano u Konvenciji, niti u njenim Protokolima.

Međutim, u slučaju kada država članica protjera stranog državljanina može doći do problema po član 3. i otuda odgovornost te države po Konvenciji ako se pokaže da postoji značajan temelj uvjerenja kako bi protjerivanje neke osobe rezultiralo stvarnom opasnošću da ta osoba bude podvrgnuta postupanju koje je u suprotnosti sa članom 3. u zemlji primanja. U takvim okolnostima član 3. predstavlja obavezu neprotjerivanja u tu zemlju.

Sud zatim ponovno naglašava da član 3. koji uključuje jednu od temeljnih vrijednosti u demokratskom društvu, apsolutno zabranjuje torturu ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, bez obzira na ponašanje žrtve...”

2. Odgovornost države za povredu člana 2. i 3. EK

Evropski sud za ljudska prava u presudi FG protiv Švedske od 23.3.2016. godine predstavka 43611/11 tačka 11. navodi:

„Međutim, protjerivanje stranaca od države ugovornice može otvoriti pitanje na osnovu člana 2. i 3. EK, pa time dovesti do odgovornosti države na osnovu Evropske konvencije kada postoje značajni razlozi za uvjerenje da će dotično lice, ako bude protjerano, biti izloženo stvarnom riziku od podvrgavanja postupanju protivnom članu 2. i 3. EK.“

3. Zajednička ocjena principa iz člana 2. i 3. EK

U presudi Ustavnog suda BiH Ap-5125/24 od 27.3.2025. godine pod tačkom 32. je navedeno:

„Imajući u vidu da su u predmetima udaljavanja stranaca mjerodavni principi isti za ocjenu člana 2. i člana 3. EK, kao i da su prema ocjeni Ustavnog suda apelantovi prigovori prema članu 2. i 3. EK neodvojivi, Ustavni sud će ih ispitati zajedno, uz pozivanje na predmet FG protiv Švedske od 23.3.2016. godine predstavka 43611/11 tačka 62“.

4. Šta sud ispituje

- U presudu Evropskog suda Sadi protiv Italije od 28.2.2008. godine, predstavka broj 37201/06 tačka 130. i 131., je navedeno „da sudovi moraju ispitati sve predvidive posljedice vraćanja stranca nazad u zemlju koja ga prima imajući u vidu opštu situaciju i njegove lične okolnosti.“

- Odluka Ustavnog suda BiH Ap-5125/24 od 27.3.2025. godine usvojila je apelaciju, utvrdila povredu prava na život i prava lica da ne bude podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni, ukinula presudu ovog suda kojom je odbijena tužba za poništenje odluke Sektora za strance o odbijanja zahtjeva za azil i naloženo ovom sudu donošenje odluke u skladu sa članom II/3a) i b) Ustava BiH i člana 2. i 3. EK.

Pod tačkom 33. ove odluke Ustavni sud navodi da ocjena okolnosti:

„...obuhvata ocjenjivanje situacije u zemlji koja ga prima i razmatranje apelantovog položaja koji se može predvidjeti u tim okolnostima. Takođe, Ustavni sud podsjeća na praksu Evropskog suda prema kojoj bi samo u najekstremnijim slučajevima opšta situacija nasilja u zemlji porijekla bila dovoljnog intenziteta da stvori opravdan rizik da postoji stvarna opasnost od zlostavljanja jer će pojedinac biti izložen nasilju po povratku“ pozivajući se na odluku FG protiv Švedske tačka 116.

5. Analizao odluke Ustavnog suda BiH Ap-5125/24 od 27.3.2025. godine

Pod tačkom 32. Ustavni sud navodi da protjerivanje stranaca od države ugovornice može otvoriti pitanje na osnovu člana 2. i 3. EK pa time i dovesti do odgovornosti te države na osnovu EK kada postoje značajni razlozi za uvjerenje da će dotično lice, ako bude protjerano, biti izloženo stvarnom riziku od podvrgavanja postupanju protivnom članu 2. ili 3. EK u određenoj zemlji (uz pozivanje na presudu od 23.3.2016. godine FG protiv Švedske).

Pod tačkom 34. Ustavni sud je zaključio da su nadležni organi cijeneći navode apelanta zaključili da je njegov zahtjev za azil baziran na vjeri i političkom mišljenju te je postavio pitanje da li je u osporavanim odlukama kojima je odlučivano o apelantovom zahtjevu za azil adekvatno ispitana mogućnost progona apelanta u zemlji porijekla, odnosno da li je njegova vjerska pripadnost dovedena u vezu s njegovim ličnim prilikama.

Tačka 35. odluke podsjeća na praksu Evropskog suda prema kojoj se u slučajevima u kojima podnosilac zahtjeva tvrdi da je član grupe koja je sistemski izložena zlostavljanju procjena takvih zahtjeva razlikuje se od procjene koja se odnosi na opštu situaciju u određenoj zemlji, s jedne strane i na pojedinačne okolnosti sa druge strane (presuda od 29.4.2022. godine, Khasanov i Rakhmanov protiv Rusije).

Citirana odluka Evropskog suda kao prvi korak procjene navodi ispitivanje da li je utvrđeno postojanje grupe koja je sistemski izložena zlostavljanju, a koja spada u dio procjene rizika koji se odnosi na opštu situaciju. Podnosioci zahtjeva koji pripadaju navedenoj ciljanoj ranjivoj grupi ne bi trebali opisivati opštu situaciju, već postojanje prakse ili povećanog rizika od zlostavljanja za grupu za koju tvrdi da pripada i kao sljedeći korak utvrđenje svog članstva toj grupi. U slučaju kada, uprkos mogućem opravdanom strahu od progona, ne može utvrditi da je grupa sistemski izložena zlostavljanju, podnosioci zahtjeva imaju obavezu dokazati postojanje daljih posebnih, različitih, obilježja koja bi ih izložila stvarnom riziku od zlostavljanja, a neuspjeh da pokaže takve pojedinačne okolnosti naveo bi Evropski sud da ne utvrdi povredu člana 3. EK.

Pod tačkom 36. i 37. Ustavni sud za konkretan predmet ukazuje da je bilo neophodno prvo utvrditi da li su Arapi suniti u Iraku ranjiva grupa sistemski izloženi zlostavljanju, što je u pobijanoj odluci izostalo jer dijelovi međunarodnih izvještaja koji se odnose isključivo na Arape sunita nije cijenjen i ako su detaljno analizirali položaj Arapa sunita u Iraku, niti su se nadležni organi bavili vjerodostojnošću apelantovog iskaza u odnosu na navode da bi kao Arap sunit u slučaju povratka i u regiju za koju su organi smatrali

da je bezbjedno područje, bio izložen stvarnom riziku od postupanja suprotnog članu 2. i 3. EK.

Primjenjujući standard Evropskog suda Ustavni sud BiH pod tačkom 38. presude određuje korake za procjenu:

- Prvo je trebalo procijeniti da li su Arapi suniti u Iraku ranjiva grupa koja je sistemski izložena zlostavljanju uz analiziranje relevantnih međunarodnih izvještaja.
- Zatim utvrditi da li su vjerodostojni navodi da je podnosilac zahtjeva bio izložen zlostavljanju
- Ukoliko bi se iz svega dostupnog moglo zaključiti da Arapi suniti nisu sistemski izloženi riziku od zlostavljanja i smrtne kazne, tek onda uzeti u obzir i apelantove lične prilike na način da se dovedu u vezu s navedenom etničkom pripadnošću.

6. Analiza odluke Ustavnog suda BiH Ap-2695/21 od 21.3.2024. godine

U ovoj odluci Ustavni sud BiH je prevashodno primijenio standard Evropskog suda postupajući po apelaciji azilanta koji se pozivao da će kao ateista u slučaju povratka u Iran biti izložen zlostavljanju zbog optužbi za „apostaziju” – otpadništvo.

Apelacija azilanta je usvojena, utvrđena je povreda člana II/3 Ustava BiH i člana 3. EK, ukinuta presuda Suda BiH i naloženo donošenje nove odluke u skladu sa članom 3 EK. Tačka 26. odluke navodi neophodnost utvrđenja:

- da li su ateisti u Iranu ranjiva grupa koja je sistemski izložena zlostavljanju u kom smislu se međunarodni izvještaji ne cijene u dijelu koji opisuje generalnu situaciju u zemlji što je uradilo nadležno ministarstvo i sud;
- zatim je potrebno cijeniti vjerodostojnost apelantovog iskaza u odnosu na navode da je ateist i da bi zbog toga bio izložen stvarnom riziku u slučaju povratka u Iran zbog čega je mučen četiri dana jer je Nacionalna bezbjednost saznala da je ateist, budući da su ministarstvo i sud cijenili samo dio njegovog iskaza da protiv njega nije pokrenut krivični postupak i da se javno ne eksponira.

U tački 27. i 28. Ustavni sud navodi da procjena postojanja stvarnog pojedinačnog rizika mora biti rigorozna, da je dužnost lica koje tvrdi da bi njegovo udaljavanje predstavljalo

povredu člana 3. EK dužno u najvećoj mogućoj mjeri priložiti podatke koji omogućavaju organu da procjeni rizik, pri čemu će se vjerodostojnost izjava i dokumenata cijeliti u njihovu korist, te da činjenica zlostavljanja u prošlosti pruža snažne indikacije budućeg, stvarnog rizika od povrede člana 3. EK.

2.6. ZAKLJUČAK

Iz prakse Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine proizilazi metod za utvrđivanje procjene rizika o postojanju povrede člana 2. i 3. EK u situaciji kada je tražilac međunarodne zaštite pripadnik ranjive grupe, koji se može definisati sljedećim koracima:

1. Kod procjene rizika koja se odnosi na „opštu situaciju” procijeniti da li je ranjiva grupa kojoj pripada tražilac međunarodne zaštite sistemski izložena zlostavljanju što će se utvrditi međunarodnim izvještajima koji se isključivo odnose na ove činjenice.
2. Rigorozno analizirati navode tražioca međunarodne zaštite o vjerovatnosti da će zbog pripadnost ranjivoj grupi biti sistemski izložen stvarnom riziku od postupanja suprotnog članu 2. i 3. EK.
3. Ako se ne može utvrditi da je grupa sistemski izložena zlostavljanju podnosilac zahtjeva ima obavezu dokazivati postojanje daljih različitih obilježja koji bi ga izložili stvarnom riziku od zlostavljanja.

III. OSTALO

Emira Hodžić, registrar Suda Bosne i Hercegovine

Elma Čorbadžić pravna savjetnica, zamjenik rukovodioca Pravnog odjeljenja

1. UMJETNA INTELIGENCIJA I PRAVOSUĐE U BOSNI I HERCEGOVINI IZMEĐU MODERNIZACIJE, ETIKE I IZAZOVA

1.1. PRIKAZ PANELA ODRŽANOG U SUDU BOSNE I HERCEGOVINE POVODOM EVROPSKOG DANA PRAVDE 2025. GODINE

Ovaj članak analizira potencijal, izazove i ograničenja primjene umjetne inteligencije u pravosuđu Bosne i Hercegovine, polazeći od izlaganja i diskusija vođenih na panelu održanom u Sudu Bosne i Hercegovine povodom obilježavanja Evropskog dana pravde 2025. godine. Kroz interdisciplinarni pristup, autori sagledavaju ulogu umjetne inteligencije kao pomoćnog alata u unapređenju efikasnosti, dostupnosti i transparentnosti pravosudnog sistema, s posebnim fokusom na administrativne procese, obradu velikih količina digitalnih dokaza, anonimizaciju sudskih odluka i analizu sudske prakse. Istovremeno se razmatraju ključni pravni, etički i procesni rizici, uključujući pitanja transparentnosti algoritama, zaštite prava na pravično suđenje, privatnosti i zaštite ličnih podataka, kao i opasnost od pristrasnosti i prekomjerne automatizacije odlučivanja. Korišćenjem uporednih primjera iz sudske prakse Sjedinjenih Američkih Država, Nizozemske, Kolumbije i Ujedinjenog Kraljevstva, članak ukazuje na razlike u regulatornim pristupima i praktičnim iskustvima primjene generativne umjetne inteligencije u sudskim postupcima. Zaključno se ističe da umjetna inteligencija u pravosuđu može imati legitimnu i korisnu ulogu isključivo kao pomoćno sredstvo pod stalnim ljudskim nadzorom, uz potrebu za jasnim smjernicama, etičkim standardima i normativnim okvirom koji bi obezbijedio očuvanje temeljnih procesnih prava, nezavisnosti sudstva i povjerenja javnosti u pravosudni sistem Bosne i Hercegovine.

1.2. UVOD

Sud Bosne i Hercegovine je ove godine bio domaćin centralne manifestacije obilježavanja Evropskog dana pravde u Bosni i Hercegovini. Evropski dan pravde ustanovili su Vijeće Evrope i Evropska komisija 2003. godine, a države članice Vijeća Evrope tradicionalno ga obilježavaju 25. oktobra.

Svrha obilježavanja ovoga dana jeste približavanje pravosuđa građanima, jačanje povjerenja u pravosudni sistem, te promicanje tema od šireg društvenog značaja. **Upravo iz tih razloga, Sud Bosne i Hercegovine je kao centralnu temu ovogodišnjeg obilježavanja odabrao pitanje primjene umjetne inteligencije u pravosuđu, njene budućnosti i izazova koje nosi.** Panel je organizovan u saradnji s Visokim sudskim i tužilačkim savjetom BiH (u daljem tekstu: VSTS BiH) i Evropskom komisijom za efikasnost pravosuđa (u daljem tekstu: CEPEJ), čime je dodatno osnažen njegov stručni i institucionalni karakter. Učesnici panela, predstavnici pravosuđa, izvršne vlasti, CEPEJ-a i akademske zajednice sagledali su koristi, ograničenja i rizike koje umjetna inteligencija donosi u radu pravosudnih institucija, te su istakli ključne pravne i etičke zahtjeve za odgovornu primjenu ovih tehnologija.

V.d. predsjednika Suda BiH, sudija Minka Kreho naglasila je da umjetna inteligencija više nije budućnost, nego već prisutna realnost, a pravosuđe mora razviti institucionalne kapacitete da je koristi na način koji unapređuje efikasnost, a istovremeno štiti ljudska prava i integritet sudskih postupaka.

Predstavnici CEPEJ-a¹⁰ i VSTS BiH naglasili su dva ključna trenda u razvoju evropskih pravosudnih sistema, pravosuđe usmjereno na građanina (engl., *people-centred justice*) koje se ogleda u jačanju dostupnosti, transparentnosti i javnog povjerenja u pravosuđe i integraciju alata umjetne inteligencije u upravljanje predmetima, anonimizaciju, obradu podataka i pružanje osnovnih pravnih informacija.

Predsjednik VSTS BiH, ministar pravde Bosne i Hercegovine i glavni tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine u svojim uvodnim obraćanjima istakli su značaj razvoja savremenih tehnologija u pravosudnom sistemu Bosne i Hercegovine. Naglašeno je da je umjetna inteligencija neminovno prisutna u savremenom društvu te da sve više pronalazi svoju primjenu i u oblasti pravosuđa. Istaknuto je da je nužno uspostaviti potrebne kompromise i razvijati partnerstvo sa izvršnom vlašću u cilju uspostave valjanog pravnog okvira i međunarodnim partnerima, kako bi se umjetna inteligencija i procesi digitalizacije koristili kao saveznik pravosuđa u smislu efikasnijeg rada, a ne kao prijetnja.

¹⁰ Ključna je uloga CEPEJ-a, koji kao pionir u ovoj oblasti, već godinama aktivno radi na razvoju etičkih smjernica i alata koji omogućavaju bezbjednu, odgovornu i transparentnu primjenu umjetne inteligencije u pravosuđu. Evropska etička povelja o korišćenju umjetne inteligencije u pravosudnim sistemima iz 2018. godine prvi je dokument te vrste u svijetu, počiva na pet jednostavnih, ali izuzetno važnih principa. Informativna nota o korišćenju generativne umjetne inteligencije od nosilaca pravosudnih funkcija i drugih pravnih stručnjaka u pravosuđu je još jedan dokument CEPEJ-a koji se odnosi na primjenu umjetne inteligencije u pravosuđu.

1.3. CENTRALNI DIO PANELA

Panel diskusiju je otvorio sudija Suda Bosne i Hercegovine Dragan Vukajlović koji je detaljno prikazao tehnološke aspekte umjetne inteligencije i njene potencijalne koristi. Posebno je istaknuo ključne oblasti primjene umjetne inteligencije relevantne za pravosuđe: razumijevanje prirodnog jezika, analiza fotografija i video zapisa, ekspertska analiza velikih količina tekstualnih podataka te automatizacija procesa. Naglasio je da umjetna inteligencija može značajno unaprijediti rad sudova kroz tri osnovna segmenta: organizaciju (klasifikacija i upravljanje sudskim spisima), automatizaciju (npr. izrada zapisnika i administrativni poslovi) i analizu (obrada sudske prakse, zakona i drugih pravnih izvora).

Primjeri već postojeće prakse pokazuju da umjetna inteligencija može pretvarati usmeni iskaz u tekstualni zapis, što značajno ubrzava izradu zapisnika i olakšava rad na predmetima, što se već za internu upotrebu i primjenjuje u Sudu Bosne i Hercegovine.

Umjetna inteligencija omogućava brzo prepoznavanje relevantnih obrazaca i sudske prakse, čime se sudijama i saradnicima štedi vrijeme i olakšava proces donošenja sudskih odluka. Kao podrška ovim procesima, pomenuo je i preporuke Konsultativnog vijeća evropskih sudija iz 2023. godine, koje prepoznaju opravdanost primjene umjetne inteligencije u administrativnim i organizacionim aspektima sudskog rada.

Sudija Hilmo Vučinić, predsjednik Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine takođe učesnik u panelu, naglasio je da tehnologija može unaprijediti efikasnost, ali da nosi ozbiljne rizike koji se direktno reflektuju na prava stranaka u postupku. Pored navedena tri segmenta kojim se može značajno unaprijediti rad sudova, umjetna inteligencija može preuzeti jednostavne, ponavljajuće pravne zadatke (npr. generisanje obrazaca, klasifikacija predmeta, provjera rokova, pretraga sudske prakse) čime se oslobađa vrijeme sudija, tužilaca i advokata da se fokusiraju na složenija pitanja, a konačan benefit za građane bi trebali biti brži postupci, manje zaostalih predmeta i dostupnija pravda.

Sudija Vučinić je analizirao prednosti i ograničenja primjene umjetne inteligencije u pravosuđu, s posebnim osvrtom na etičke i procesne izazove, kao i na konkretne primjere iz sudske prakse država članica EU. Kroz poređenje regulatornih pristupa i praktičnih iskustava (poput slučajeva *Mata v. Avianca* u SAD-u i nedavnih presuda u Nizozemskoj, Engleskoj i Kolumbiji), pokušao je prikazati kako tehnologija može doprinijeti efikasnosti, ali i zašto je čovjek, a ne algoritam, i dalje ključni nosilac pravde.

Prednosti upotrebe umjetne inteligencije može biti povećanje efikasnosti u praksi prilikom obrade velike količine materijala pribavljenog posebnim istražnim radnjama kao što je nadzor i tehničko snimanje. Pokazalo se vrlo efikasnim imati softver za pregled takve vrste dokumentacije, jer ručnim pregledom bi taj proces trajao jako dugo. S druge strane posebno je naglasio pitanje etičkih, pravnih procesnih izazova u primjeni umjetne inteligencije, naročito u pogledu **transparentnosti, prava na pravično suđenje, te pravo na privatnost.**

Problem netransparentnosti u korišćenju umjetne inteligencije se ogleda u činjenici da korisnici ne mogu razumjeti na osnovu čega algoritam donosi preporuke, što ugrožava načelo javnosti i razumljivosti pravde (član 6. EKLjP). S druge strane razlozi dati u sudskim odlukama moraju biti dovoljno jasni i objašnjivi kako bi stranke mogle razumjeti osnov odlučivanja, efikasno ostvarivati pravo na odbranu i osporavanje, te kako bi javnost mogla vršiti demokratski nadzor nad radom sudova, u skladu sa zahtjevima člana 6. EKLjP. Dakle, pravično suđenje i zakonit rad pravosudnih organa mogu se očuvati samo ako se umjetna inteligencija koristi na način koji je jasan, razumljiv i moguće ga je provjeriti.

Često se pominje i rizik od pristrasnosti, jer ako se algoritam trenira i na presudama koje već nose postojeće predrasude sistema (o spolu, rodu, porijeklu i regiji) i sama će se umjetna inteligencija rukovoditi tim obrascima, pa se diskriminacija može automatizovati umjesto da se smanji. Rješenje tih problema zahtijeva svijest o pristrasnostima, pažljivo prikupljanje i odabir podataka te stalnu evaluaciju i prilagodbu algoritama kako bi se smanjili učinci predrasuda i stereotipa.

Iako se govori o pomoći sudijama, postoji rizik da algoritam *de facto* odlučuje umjesto sudije, što dovodi u pitanje princip nezavisnosti sudije¹¹ i njihove procjene. Suština je da se mora zadržati ljudska kontrola nad procesom donošenja odluke i stalno treba voditi računa da tehnologija mora služiti efikasnosti, ali ne smije narušiti navedena temeljna prava stranaka u postupku, uključujući još i prava specifična za krivični postupak kao što je pretpostavka nevinosti, jednakost oružja stranaka, kontradiktornost postupka i pravo na odbranu.

¹¹ Predmet *Vernes protiv Francuske*, Evropski sud za ljudska prava utvrdio je povredu načela nepristrasnosti zbog nemogućnosti identifikacije članova sudećeg vijeća koje je donijelo odluku. Sud je naveo da je identifikovanje sudije koji donosi odluku ključno kako bi se ispunili i subjektivni i objektivni kriteriji za određivanje stepena pristrasnosti suda, te da u odsustvu ove garancije sudsku odluku ne možemo sa sigurnošću okarakterisati kao nepristrasnu. A. Toskić Cvetinović, M. Tošić – *Primena vještačke inteligencije u pravosuđu*.

Pitanje povjerljivosti i zaštite podataka su posebne teme jer sudski spisi sadrže osjetljive podatke, a njihova obrada u sistemima umjetne inteligencije otvara pitanja prava na privatnost i zaštitu podataka (član 8. EKLjP).

Kako bi se spriječio masovni nadzor, treba zabraniti upotrebu sistema umjetne inteligencije za daljinsku identifikaciju pojedinaca u javnim prostorima na temelju biometrijskih podataka, uključujući i tehnologiju prepoznavanja lica za prognostički rad policije. Takve tehnologije smiju se koristiti samo u kontekstu specifičnih istraga, u zakonskom okviru, uz odgovarajuću dokumentaciju i sudski nadzor. Nepoštivanje tih pravila može ozbiljno ugroziti prava građana na privatnost, slobodu kretanja, izražavanja, udruživanja i vjeroispovijesti te dovesti do korišćenja nezakonitih dokaza u krivičnom postupku.

Kroz uporedne primjere iz prakse (SAD, Holandija, Kolumbija i Ujedinjeno Kraljevstvo) ilustrirani su i pozitivni i problematični aspekti korišćenja generativne umjetne inteligencije u sudskim postupcima. Ti primjeri potvrđuju da umjetna inteligencija može biti koristan pomoćni alat, ali i da njena nekritička upotreba nosi ozbiljne rizike, uključujući „halucinacije“ i proizvodnju netačnih ili fiktivnih pravnih izvora.

Prvi predmet¹² odnosi se na slučaj iz 2023. godine. Radilo se o jednom imovinskom sporu između dvije firme, dakle dva društva. Predmet *Mata v. Avianca inc.* je primjer manje uspješne primjene umjetne inteligencije u sudskom postupku. Sud je zaključio da tužba protiv Aviance jest zastarjela prema Montrealskoj konvenciji i stoga odbio tužbu. Ključni problem je bio da su podnesci tužioca sadržavali fiktivne sudske odluke koje su generisane pomoću alata ChatGPT, a advokati nisu provjerili njihovu autentičnost. Sud je sankcionisao advokate prema Fed. R. Civ. P. 11 (pravilo o odgovornosti advokata za vjerodostojnost podnesaka) te njihovim inherentnim ovlaštenjima. Izrečena je kazna od 5.000 USD. Presuda je postala **značajnim primjerom** za rizike upotrebe generativne umjetne inteligencije u pravnoj praksi — osobito po pitanju tzv. „hallucinations“ (izmišljeni sadržaji koje umjetna inteligencija prezentuje kao stvarne).

Slučaj *Mata v. Avianca* naglašava da iako je umjetna inteligencija moćan alat u pravnoj praksi, **ona ne može zamijeniti ljudsku provjeru, stručnost i etičku odgovornost**. Odvjetnici moraju ostati glavni čuvari tačnosti svojih podnesaka — ako se umjetna inteligencija koristi, ona mora biti **nadzirana, provjerena i ne služi kao izvor bez kritičke analize**. Sudovi su pokazali da će sankcionisati nepažnju i slijepu oslonjenost na generisano pravno istraživanje umjetne inteligencije.

¹² [A Man Sued Avianca Airline. His Lawyer Used ChatGPT. - The New York Times.](#)

Drugi slučaj¹³, odnosi se na jedan sudski slučaj u Holandiji, koji je izazvao dosta polemike i kontroverzi. Konkretno radi se o sporu koji je nastao između komšija, po tužbenom zahtjevu radi naknade štete u vidu smanjenog prinosa tužiočevih solarnih panela, zbog tuženikovog postavljanja krovne konstrukcije, te po protivtužbenom zahtjevu za naknadu štete zbog tužiočevog sprečavanja korišćenja krova za tuženikove radove. Sudija je prilikom odlučivanja koristio ChatGPT radi pribavljanja činjenica potrebnih za utvrđivanja visine štete, a i same osnovanosti tužbenog zahtjeva, pri čemu je u presudi jasno naznačio, koje je tačno činjenice utvrđivao uz pomoć ChatGPT-a. Dakle, sudija je u svojoj presudi tačno naveo koje činjenice je koristio iz umjetne inteligencije.¹⁴ Temeljem tako utvrđenog činjeničnog stanja, Sud je sam izračunao visinu nastale štete i posljedično tome, odbio tužbeni zahtjev. U odnosu na protivtužbeni zahtjev, između ostalog u presudi je navedeno da je sudija djelimično na temelju Chat GPT-ja utvrdio kako je „*razumno za pretpostaviti da izolacijskih materijal koji je završio u vodi, više kao takav nije bio upotrebljiv*“, stoga je tužiocu naložio naknadu troškova za njegove zamjene. Iz svega proizilazi da je nizozemski sud koristio ChatGPT kao izvor informacija o kojima Sud do tad nije imao saznanja.¹⁵

Treći predmet odnosi se na slučaj iz Kolumbije. Naime, kolumbijski sudija koristio je ChatGPT prilikom pisanja odluke o opravdanosti zahtjeva za naknadu troškova liječenja maloljetnika s poremećajem iz spektra autizma iz sredstava zdravstvenog osiguranja. Sudija je zatražio mišljenje ChatGPT-ja o meritumu slučaja i koristio ga je kao alat za istraživanje prava, a u svojoj presudi citirao je sva svoja pitanja i dobivene odgovore. Naprimjer, sud je pitao ChatGPT je li takav maloljetnik oslobođen plaćanja naknada kod terapija te postoji li praksa ustavnoga suda u sličnim slučajevima. Zanimljivo je i da je sudija pitao ChatGPT predstavlja li obveza plaćanja naknade prepreku za pristup zdravstvenim uslugama, što nadilazi pravno istraživanje i traži od modela umjetne inteligencije interpretaciju i zaključivanje. Na postavljena pitanja ChatGPT je dao odgovore i obrazloženja, pozivajući se na primjenjivi propis.

¹³ Ongeloof om Nederlandse rechter die ChatGPT gebruikt in vonnis: ‘Dit kan echt niet’ | Binnenland | AD.nl Okružni sud Gelderlanda, 07-06-2024, br. 10664071 CV23-2321 | InView NOTARIUS - Ima li AI mjesto u sudnici? Komentar na ulogu generativne umjetne inteligencije u parničnim postupcima; ECLI:NL:RBGEL:2024:3636, Rechtbank Gelderland, 10664071 CV23-2321.

¹⁴ Pri tome je Sud prvo od Chat GPT-a zatražio informacije, koliki je prosječni životni vijek solarnog panela. Dobio je odgovor da iznosi između 25 i 30 godina, pa je Sud utvrdio da im je životni vijek polovina dakle 27 i po godina. Zatim je od Chat GPT-a dobio informaciju, da je prosječna cijena električne energije od 0,29 do 0,34 evra, ovisno o vrsti ugovora. Stoga je Sud kao trenutnu prosječnu cijenu po kilovat satu utvrdio iznos od 0,30 evra.

¹⁵ Evropski Akt o umjetnoj inteligenciji (EU AI Act), koji je nedavno stupio na snagu, klasifikuje kao visokorizične sisteme umjetne inteligencije koje pravosudna tijela koriste prilikom istraživanja i tumačenja činjenica i prava te primjeni prava na konkretne činjenice. EU AI Act takođe upozorava da oni mogu biti podrška sudijama za donošenje odluka, ali ih ne bi smjeli zamijeniti jer konačno donošenje odluka mora i dalje biti aktivnost koju obavljaju ljudi.

Zatim je sudija napisao i svoja dodatna razmišljanja i obrazloženja te se pozvao na ranije donesenu odluku kao presedan. U presudi je naglašeno kako je sud koristio umjetnu inteligenciju s ciljem nadopune argumenata koje je sudija već ranije formulisao te radi ubrzanja procesa donošenja odluke, kao i da svrha nije bila zamijeniti odluku sudije, nego povećati efikasnost sastavljanja presude, sve uz provjeru informacija koje je dala umjetna inteligencija.

Ova presuda je izazvala oštre kritike, a nedavno je o njoj odlučivao i Ustavni sud Kolumbije¹⁶, koji je preispitivao da li je došlo do kršenja temeljnog prava na pravično suđenje, budući da su postojale sumnje, da li je odluku napisao sudija ili umjetna inteligencija, te je li odluka bila posljedica „halucinacije“ i pristrasnosti koje umjetna inteligencija stvara. U konačnici je Ustavni sud zaključio da u konkretnom slučaju nije bilo povrede prava na pravični postupak iz razloga što Chat GPT nije korišćen kao zamjena za sudiju, nego je korišćen nakon donošenja i obrazloženja odluka sudije. Iako nisu u potpunosti poštovana načela transparentnosti i odgovornosti, valjanost odluke nije dovedena u pitanje.

I konačno, zadnji slučaj, odnosi se na jedan slučaj u engleskom pravosuđu. To je slučaj korišćenja Chat GPT-a za pisanje presude¹⁷ koji je u Engleskoj zabilježen prošle godine, kada je sudija Žalbenog suda javno podijelio informaciju da je koristio Chat GPT za pripremu sažetka jednog područja prava koji je potom iskoristio u svojoj presudi. Sudija je pohvalio korisnost alata i pojasnio da preuzima punu odgovornost za sadržaj presude iz razloga jer je zadatak koji je dao umjetnoj inteligenciji mogao i sam napraviti s obzirom na to da je već znao odgovor, stoga je generisani tekst i mogao ocijeniti kao prihvatljiv. Na tom tragu u Engleskoj su krajem prošle, odnosno 2023. godine, izdane i službene smjernice za korišćenje umjetne inteligencije u sudnicama u kojima su sudije upozorene, između ostalog, da umjetna inteligencija može biti korisna za sažimanje velikih količina teksta ili prilikom administrativnih podataka. Međutim, ne smije se koristiti za pravna istraživanja ili pravnu analizu, jer je sklon izmišljanju fiktivnih slučajeva i pravnih tekstova.

Zaključno, sudija Vučinić je istaknuo da je nužno jasno razlikovati umjetnu inteligenciju kao pomoćno sredstvo koje unapređuje razumijevanje prava i efikasnost postupaka, od umjetne inteligencije kao potencijalnog „odlučioca“, što bi bilo nespojivo s evropskim pravnim vrijednostima. Ključni izazov ostaje uspostavljanje ravnoteže

¹⁶ T-323/24 Corte Constitucional de Colombia.

¹⁷ Solicitor condemns judges for staying silent on ‘woeful’ reforms | News | Law Gazette; AI Judicial Guidance.

između tehnološkog napretka i očuvanja ljudskog elementa u pravosuđu, koji garantuje pravičnost, odgovornost i povjerenje javnosti.

Iz perspektive Tužilaštva Bosne i Hercegovine o izazovima koje nosi umjetna inteligencija govorio je tužilac Tužilaštva BiH, Nedim Ćosić ističući kao i prethodnici da je umjetna inteligencija već „naša stvarnost“ i da pravosudne institucije mogu biti ključni nosioci razvoja alata umjetne inteligencije, uz VSTS. Kroz hipotetičke primjere objasnio je kako se u praksi često zamišlja „*AI tužilac*“ koji bi nakon unosa dokaza automatski izrađivao kvalifikaciju djela, optužnicu i strategiju postupka, te je naveo primjer iz jedne pokrajine u Kini gdje „*AI tužilac*“ od 2020. godine izrađuje nacрте optužnica za ograničen broj najčešćih krivičnih djela na osnovu velike baze pravosnažnih predmeta. Zaključuje da je takav nivo primjene za sada uglavnom vezan za bogatija i visokotehnološka društva, ali da BiH treba početi graditi kapacitete.

Primjena umjetne inteligencije u tužilaštvima može se sistematizovati u tri osnovna područja: administrativno-tehnički poslovi, automatsku analizu spisa i digitalnih dokaza te izrada nacрта dopisa i optužnica. Kao prioriteta u administrativnoj sferi izdvajaju se anonimizacija sudskih i tužilačkih odluka, prevođenje i transkripcija (uključujući titlove u realnom vremenu), sažimanje velikih količina podataka, kao i unapređenje statistike i evaluacije učinka kroz kvalitativno praćenje rada i efikasnosti.

Najveći potencijal umjetne inteligencije prepoznaje se u analizi masovnih digitalnih dokaza u složenim predmetima, poput velikog broja presretnutih komunikacija ili podataka sa više uređaja i servera. U takvim slučajevima ručna obrada traje mjesecima, znatno opterećuje istrage, produžava pritvorske rokove i iscrpljuje resurse vještaka. Kao pozitivan primjer navodi se praksa iz Holandije, gdje tužilaštva koriste specijalizovane forenzičke alate umjetne inteligencije koji omogućavaju naprednu pretragu, automatsku klasifikaciju i povezivanje digitalnih dokaza, kao i vizualni prikaz odnosa i vremenskih tokova, čime se značajno ubrzava rad na složenim i međunarodnim predmetima. Istovremeno, iskustva iz drugih država pokazuju da nekontrolisana primjena sličnih alata može dovesti do zadiranja u pravo na privatnost, zbog čega je nužno osigurati opreznu primjenu, jasan zakonski okvir i snažan sudski nadzor. Kao opozitni primjer naveden je alat umjetne inteligencije iz njemačkog pravosuđa koji prikuplja podatke iz različitih izvora u realnom vremenu, ali je ocijenjen problematičnim/neustavnim zbog zadiranja u privatnost, što naglašava potrebu opreza i sudskog nadzora.

Zaključno, naglasio je da umjetna inteligencija treba ostati pomoćni alat, a ne „dokaz“ niti zamjena za odlučivanje, te da se može uvoditi samo uz garancije prava, tajnosti

i integriteta dokaza, uz etičke standarde. Umjetna inteligencija nije neutralna i zavisi od kvaliteta ulaznih podataka zbog toga je potreban jasan pravni okvir i moguće institucionalno tijelo/komisija za umjetnu inteligenciju. Poruka je da umjetna inteligencija donosi „pravosudnu evoluciju“ i može eksponencijalno povećati efikasnost, ali ako BiH ne počne na vrijeme, zaostatak će postati još veći.

Bivši registrar Ustavnog suda BiH, Sevima Sali-Terzić je takođe ukazala da je umjetna inteligencija već dio naše stvarnosti i da nudi značajan potencijal za unapređenje pravosuđa, posebno kroz veću efikasnost, dosljednost sudske prakse i transparentnost.

Fokus u svom izlaganju je stavila na konkretan i odmah primjenjiv prvi korak u uvođenju umjetne inteligencije u pravosuđe Bosne i Hercegovine – automatizaciju anonimizacije sudskih odluka, koja bi odmah olakšala rad sudovima i omogućila građanima lakši pristup većem broju odluka. S tim u vezi, naglašeno je da je anonimizacija ključna za transparentnost, ali istovremeno izrazito repetitivan i resursno zahtjevan proces koji trenutno opterećuje stručne saradnike i sudije i druge službe sudova. Kao rješenje se predlaže razvoj vlastitog internog sistema, zasnovanog na *open-source* modelima, koji bi bio smješten isključivo unutar pravosudne infrastrukture, čime se osigurava potpuna zaštita podataka i digitalni suverenitet pravosuđa. Takav sistem bi se trenirao na već anonimiziranim presudama i uvijek bi funkcionisao uz obavezni ljudski nadzor, pri čemu bi konačna odluka ostala na sudiji ili stručnom saradniku. Uvođenje ovakvog sistema nije besplatno, ali istovremeno ne iziskuje enormna finansijska sredstva na nivou cijelog pravosuđa.

Sa pravnog i etičkog aspekta, naglašena je potreba donošenja interne politike VSTS-a o korišćenju umjetne inteligencije, jasnih procedura i kontrolnih lista, te pune usklađenosti sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka i principima GDPR-a. Posebno je istaknuto da korišćenje javno dostupnih online alata umjetne inteligencije u radu s internim sudskim podacima nije prihvatljivo zbog ozbiljnih rizika po povjerljivost i povjerenje javnosti.

Kao normativni i etički okvir navedeni su evropski standardi, posebno principi Evropske etičke povelje o umjetnoj inteligenciji u pravosuđu i Akt EU o umjetnoj inteligenciji (2024), s naglaskom na ljudski nadzor, transparentnost, nediskriminaciju i zaštitu temeljnih prava.

1.4. ZAKLJUČAK

Učesnici panel diskusije su kroz međusobnu razmjenu mišljenja saglasno ocijenili da se radi o vrlo aktuelnoj i značajnoj temi za dalji rad pravosuđa u Bosni i Hercegovini, kojoj je potrebno posvetiti više pažnje u budućnosti, a sve u cilju olakšavanja rada sudova i tužilaštava. Zaključeno je da pitanje primjene umjetne inteligencije načelno nije zabranjeno, ali zahtijeva dodatni oprez i dalju stručnu razradu imajući u vidu njen potencijal da doprinese unapređenju efikasnosti rada sudova i tužilaštava, ali i rizike koje nosi u pogledu zaštite osnovnih procesnih prava stranaka. Konkretno, korišćenje alata umjetne inteligencije u pravosuđu nije izričito zabranjeno u Bosni i Hercegovini, niti je trenutno normativno uređeno posebnim propisom. Međutim, način i svrha korišćenja su ključni. Alat se može koristiti kao pomoćno tehničko sredstvo u radu pravosudnih institucija, ali ne u procesima donošenja odluka, vrednovanja dokaza ili bilo čemu što bi moglo uticati na prava stranaka u postupku. U nedostatku pravne regulative koja ovo pitanje tretira u Bosni i Hercegovini, čini se neophodnim donijeti smjernice za korišćenje umjetne inteligencije u pravosuđu koje bi osigurale dosljedno poštivanje načela pravičnog postupka, nezavisnosti sudstva, odgovornosti i javnog povjerenja u pravosudni sistem.

Nedim Muminović, pravni savjetnik u Sudu Bosne i Hercegovine

2. ANALIZA KRITERIJA ZA OCJENU SLOŽENOSTI PREDMETA PREMA DRŽAVNOJ I REVIDIRANOJ STRATEGIJI ZA PROCESUIRANJE RATNIH ZLOČINA

Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina (Strategija) je strateški dokument kojeg je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo 2008. godine, s ciljem da planira i usmjerava pravosudni rad na predmetima ratnih zločina iz rata 1992–1995. godine. Njeni osnovni ciljevi (između ostalog) bili su da se na najvišem nivou procesuiraju najsloženiji predmeti ratnih zločina¹⁸ — u Sudu i Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, a da sve druge (manje složene) predmete ustupe mjesno nadležnim pravosudnim organima (entiteta i Brčko distrikta) za procesuiranje.

Strategija je prvobitno predviđala da se najsloženiji predmeti završe u roku od sedam (7) godina, a svi ostali predmeti do kraja 2023. godine. Međutim, kako ti rokovi nisu ispoštovani, strategija je morala biti promijenjena. Dakle, zbog neispunjenja ciljeva Državne strategije u predviđenim rokovima i velikog broja predmeta ratnih zločina u radu, pojavila se potreba za njenom revizijom pa je tako Vijeće ministara BiH formiralo Radnu grupu za izradu izmjena i dopuna Strategije, sto je u konačnici rezultiralo usvajanjem Revidirane državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (Revidirana strategija) u maju 2018. godine. Njen cilj je unapređenje procesuiranja ratnih zločina kroz efikasniju raspodjelu predmeta između državnog, entitetskog pravosuđa i Brčko distrikta, s posebnim fokusom na blagovremeno rješavanje najsloženijih i najprioritetnijih predmeta.

Radi osiguranja jedinstvenog i objektivnog ocjenjivanja složenosti predmeta ratnih zločina, Sud i Tužilaštvo BiH su, u saradnji s pravosudnim institucijama entiteta i Brčko distrikta te uz podršku MKSJ-a, izradili usaglašene kriterije za ocjenu složenosti predmeta, zasnovane na standardima međunarodne krivične sudske prakse. Ovi kriteriji su sastavni dio Strategije i sadržani su u Aneksu A.

Ovim kriterijima utvrđuju se smjernice kojih se Tužilaštvo i Sud Bosne i Hercegovine pridržavaju prilikom razmatranja predmeta ratnih zločina, s ciljem donošenja odluke o tome da li će se, u zavisnosti od stepena složenosti predmeta, postupak voditi pred

¹⁸ Pojam „ratni zločini“ korišćen u ovoj Strategiji odnosi se na krivična djela počinjena u toku rata u BiH (1992-1995), a koja su propisana u glavi XVII Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine „Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom“.

Tužilaštvom i Sudom Bosne i Hercegovine ili pred nadležnim sudovima i tužilaštvima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, u skladu s odredbama članova 27.a¹⁹ i 449.²⁰ Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKPBiH).

Shodno navedenim kriterijima Sud BiH vrši pregled složenosti predmeta po prijedlogu stranaka ili branilaca ili po službenoj dužnosti, a u svrhu donošenja odluke o ustupanju ili preuzimanju predmeta primjenom navedenih odredbi ZKPBiH. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine prilikom podnošenja prijedloga Sudu za ustupanje ili preuzimanje predmeta koristi iste kriterije. Takođe, svi sudovi i tužilaštva, koristeći navedene kriterije, podnose prijedloge Sudu BiH za preuzimanje predmeta u skladu sa članom 449. ZKPBiH.

Ako predmet zadovoljava navedene kriterije u pogledu težine krivičnog djela, svojstva i uloge učinioca, pojedinačno ili u njihovoj međusobnoj povezanosti, te uzimajući u obzir ostale okolnosti, postupak će se voditi pred Sudom BiH. U suprotnom, predmet će biti procesuiran pred drugim nadležnim sudom u BiH, u skladu sa zakonskim odredbama o nadležnosti, ustupanju ili preuzimanju predmeta.

Članom 27.a ZKPBiH propisano je da Sud BiH, uzimajući u obzir težinu krivičnog djela, svojstva počinioca i ostale okolnosti važne za ocjenu složenosti predmeta, najkasnije do zakazivanja glavnog pretresa može prenijeti vođenje postupka drugom sudu na čijem je području pokušano ili izvršeno krivično djelo, ako se krivični postupak vodi za krivična djela iz članova od 171. do 183. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. Kriteriji predviđeni članom 27.a ZKPBiH kojima se Sud treba rukovoditi prilikom odlučivanja o prenošenju vođenja postupka, kako je to već navedeno, detaljnije su razrađeni u Strategiji te je stoga Sud u svojoj ocjeni Strategiju koristi kao orijentir za tumačenje ovih, zakonom propisanih kriterija. Naime, kriteriji za ocjenu složenosti predmeta podijeljeni su u tri grupe: 1) prva grupa kriterija odnosi se na težinu krivičnog djela, 2) druga na svojstva i ulogu učinioca, 3) dok su trećom grupom propisane ostale okolnosti koje Sud treba uzeti u obzir prilikom ocjene složenosti predmeta. Ukoliko predmet ispunjava navedene kriterije pojedinačno ili u njihovoj međusobnoj vezi, Strategija predviđa da će se krivični postupak voditi pred Sudom BiH.

¹⁹ Ako se postupak vodi za krivična djela iz čl. od 171. do 183. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, Sud može vođenje postupka rješenjem prenijeti drugom sudu na čijem je području pokušano ili izvršeno krivično djelo, najkasnije do zakazivanja glavnog pretresa, a uzimajući u obzir težinu krivičnog djela, svojstva počinioca i ostale okolnosti bitne za ocjenu složenosti predmeta.

²⁰ Predmete iz nadležnosti Suda primljene u rad kod drugih sudova, odnosno tužilaštava, i u kojima optužnica nije stupila na pravnu snagu, odnosno nije potvrđena, dovršice mjesno nadležni sudovi, osim ako Sud po službenoj dužnosti ili na obrazložen prijedlog stranaka ili branioca, odluči da preuzme takav predmet a uzimajući u obzir težinu krivičnog djela, svojstva počinioca i ostale okolnosti bitne za ocjenu složenosti predmeta.

Kako je već navedeno, jedan od osnovnih razloga usvajanja izmjena i dopuna Strategije (revidirane Strategije) je unapređenje procesa raspodjele predmeta. U cilju ustupanja većeg broja predmeta pravosuđu u entitetima i Brčko distriktu BiH bilo je potrebno navedene kriterije učiniti fleksibilnijim i na taj način omogućiti prenos najvećeg broja manje složenih predmeta kako bi se Sud i Tužilaštvo BiH posvetili procesuiranju najsloženijih predmeta ratnih zločina. To je opet učinjeno kroz usaglašeno tumačenje kriterijuma između Suda BiH i Tužilaštva BiH i sudova i tužilaštava u entitetima i Brčko distriktu BIH.

Što se tiče prve grupe kriterija koji se odnose na težinu krivičnog djela, to podrazumijeva sljedeće:

- a) pravnu kvalifikaciju krivičnog djela – genocid, zločin protiv čovječnosti (dokazivanje širokog i sistematičnog napada), te ratni zločini protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika uz ispunjenje drugih kriterija;
- b) masovna ubistva (ubistvo većeg broja lica, sistematsko ubijanje);
- c) teže oblike silovanja (višestruka ili sistematska silovanja, formiranje zatočeničkih centara sa ciljem seksualnog ropstva);
- d) teže oblike mučenja (uzeti u obzir intenzitet i stepen nanošenja fizičkih i psihičkih povreda, masovnost posljedica);
- e) teže oblike nezakonitog zatvaranja ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode (osnivanje, sprovođenje i držanje u logorima i zatočeničkim centrima, uzeti u obzir masovnost ili posebno teške uslove zatvaranja);
- f) progon;
- g) prisilni nestanak (uzeti u obzir masovnost, okolnosti prisilnog nestanka i posljedice);
- h) teže oblike nanošenja patnje civilnom stanovništvu (iznuđivanje glada, granatiranje civilnih objekata, uništavanje religijskih i kulturno-historijskih spomenika);
- i) značajan broj žrtava (ili teže posljedice koje su nastupile po žrtve – stepen fizičke i psihičke patnje);
- j) posebno podmukao način i sredstva koja su korišćena za učinjenje krivičnog djela;
- k) postojanje posebnih okolnosti.

Kada je u pitanju pravna kvalifikacija, bitno je naglasiti da krivična djela genocida i zločina protiv čovječnosti ostaju u isključivoj nadležnosti Suda BiH jer se radi o najtežim krivičnim djelima domaćeg i međunarodnog prava, a koja podrazumijevaju posebna znanja i vještine prilikom njihovog dokazivanja i utvrđivanja (npr. dokazivanja

genocidne namjere, širokog i sistematičnog napada, diskriminatorne namjere). U pogledu ostalih krivičnih djela ratnih zločina, ovaj uslov mora se cijeliti i u vezi s drugim uslovima u pogledu težine djela. Tako Sud BiH, kada su u pitanju ova djela (izuzev genocida i zločina protiv čovječnosti), pored pravne kvalifikacije ima u vidu i posljedice krivičnog djela koje se osumnjičenima stavljaju na teret, te procjenjuje da li su takvog intenziteta kao posljedice krivičnih djela koja se procesuiraju, odnosno koja bi se, u skladu sa Strategijom, trebala procesuirati pred Sudom BiH

U pogledu ostalih kriterija iz ove, prve grupe, važno je napomenuti da se pred Sudom BiH zadržavaju samo najsloženiji predmeti koji se odnosi na masovne ili teške zločine. Tako prema razrađenim kriterijima, npr. masovnim zločinima se smatraju ubistva preko 20 lica, ili višestruka silovanja, dok ubistva manjeg broja osoba ili pojedinačna silovanja ustupaju mjesno nadležnim sudovima i sl.

Dalje, kada je u pitanju druga grupa kriterija, isti se odnose na svojstvo i ulogu učinioca, te se u tom pogledu ima u vidu sljedeće:

- a) formacijska dužnost (zapovjednik u vojnoj, policijskoj ili paravojnoj formaciji);
- b) rukovodeća funkcija u upravljanju logorima i zatočeničkim centrima;
- c) politička funkcija;
- d) nosilac pravosudne funkcije (sudija, tužilac, pravobranilac, advokat);
- e) teži načini i stepeni učešća u izvršenju krivičnog djela (učestvovanje u planiranju ili naređivanju djela; način izvršenja; namjerna i posebna posvećenost učinjenju djela; uzeti u obzir stepen umišljaja).

Dakle, u pitanju je kriterij koji ima u vidu funkciju i položaj osobe koja je počinila ili učestvovala u zločinu, jer to direktno utiče na težinu i složenost predmet, s obzirom na to da njihova djela imaju veći društveni i pravni značaj, te zahtijevaju složeniju istragu i postupak. Prema razrađenim kriterijima i praksi, svi predmeti komandne odgovornosti (kao posebne vrste odgovornosti učinioca za djela drugih) ostaju u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine. Isto se odnosi i na predmete gdje su učinioci bili rukovodioci logora ili su bili na značajnijim političkim pozicijama (najčešće predsjednici kriznih štabova i sl.). Kada su u pitanju vojne dužnosti, prema praksi, u nadležnosti Suda BiH zadržavani su predmeti gdje su osumnjičena/optužena lica u komandnom lancu bili na pozicijama komandanata brigada ili višim pozicijama, dok su predmeti sa nižerangiranim licima (npr. komandanti bataljona) ustupani mjesno nadležnim sudovima.

Potom slijedi i treća grupa kriterija koja se odnosi na ostale okolnosti koje se uzimaju u obzir prilikom ocjene složenosti predmeta:

- a) povezanost predmeta s drugim predmetima, mogućim učiniocima;
- b) interes žrtava i svjedoka (svjedoci kojima su određene mjere zaštite pred MKSJ i Sudom BiH – zaštićeni svjedoci, potreba za zaštitom svjedoka, svjedoci obuhvaćeni programom zaštite, svjedoci-pokajnici);
- c) posljedice zločina na lokalnu zajednicu (izmijenjena demografska slika, povratak, moguće javne i društvene reakcije, odnosno uznemirenje).

Ovaj kriterij može se definisati kao dodatni faktori koji utiču na složenost predmeta i koji nisu direktno vezani za težinu djela ni za ulogu počinioca, ali su bitni za odluku o prenošenju vođenja postupka ili preuzimanje predmeta. Dakle, ovaj kriterij omogućava da se prilikom ocjene složenosti predmeta uzmu u obzir i drugi praktični razlozi koji mogu otežati procesuiranje i zahtijevati posebne uslove ili dodatne resurse. U praksi Sud BiH se najčešće susreće sa činjenicom povezanosti predmeta, te insistira da se vodi jedinstven postupak (bilo pred Sudom BiH ili mjesno nadležnim sudom), kako bi se na taj način onemogućilo višestruko vođenje postupaka povodom istog događaja ili prema istom osumnjičenom, jer to dovodi do dodatne traumatizacije oštećenih i svjedoka, onemogućava osumnjičenog na kvalitetnu odbranu, a u suprotnosti je i sa načelima efikasnosti i ekonomičnosti vođenja krivičnog postupka jer se nepotrebno dupliraju sudski i tužilački kapaciteti. Prilikom odlučivanja o prenošenju ili preuzimanja predmeta, Sud BiH uvijek insistira na dostavljanju podataka o mogućoj povezanosti predmeta.²¹

Ostale okolnosti iz ove grupe kriterija su poprilično rijetke u praksi. U ranije vrijeme dešavalo se da Sud Bosne i Hercegovine preuzme određeni predmet jer mjesno nadležni sudovi nisu imali kapacitete da ispoštuju mjere zaštite za svjedoke i sl. Međutim, većina sudova je danas materijalno i kadrovski opremljena da može pružiti punu zaštitu svjedocima sa mjerama zaštite, a u slučaju potrebe postoje i zakonska mogućnost tražiti pravnu pomoć od bolje opremljenog suda, uključujući i Sud Bosne i Hercegovine.

Prema statistici Suda Bosne i Hercegovine, tokom 2025. godine mjesno nadležnim sudovima, u skladu sa članom 27.a ZKPBiH preneseno je ukupno 63 predmeta, dok sa druge strane nije bilo preuzimanja predmeta shodno članu 449. ZKPBiH.

Analizirajući primjenu Strategije, odnosno Revidirane strategije, smatram da većina

²¹ Sud traži informaciju da li postoji bilo kakva povezanost između predmeta i bilo kojeg drugog predmeta ratnog zločina koji se vodi bilo kod Tužilaštva BiH ili kod nekog drugog entitetskog tužilaštva, odnosno Tužilaštva Brčko distrikta, a prema izvještaju iz Baze podataka otvorenih predmeta ratnog zločina. Povezanost, podrazumijeva, bilo postojanje više postupaka u odnosu na isto lice ili istu grupu lica, ili više postupaka koji se odnose na isti ili vremenski i/ili prostorno povezan događaj ili događaje.

kriterija za ocjenu složenosti predmeta nisu zastarjeli niti su izgubili svoju važnost. Međutim, njihova primjena ne može proizvesti očekivane efekte u pogledu ubrzanja procesuiranja predmeta ratnih zločina ukoliko izostane dosljedna realizacija ostalih ciljeva, mjera i institucionalnih pretpostavki predviđenih strategijom, odnosno Revidiranom strategijom. Stoga se navedeni kriteriji, iako nužni, ne mogu smatrati dovoljnim instrumentom za postizanje efikasnijeg procesuiranja ratnih zločina.

Pored toga, u cilju obezbjeđenja efikasnog procesuiranja, u skladu s obavezom postupanja u razumnom roku, ukazuje se opravdanim je razmotriti uvođenje dodatnih kriterija ili mjera koji bi reflektirali stvarne procesne i institucionalne izazove u radu pravosudnih organa (npr. imati u vidu stepen institucionalne opterećenosti, kvalitet provedenih istraga i sl.).

